RJLS
Rangsit Journal of Law and Society
วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2563)
Vol.2 No.2 (May - August 2020)

วัตถุประสงค์

วารสารกฎหมายและสังคมรังสิตเป็นวารสารวิชาการของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าทางด้านกฎหมายและสังคมและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา เพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยและงานวิชาการในมหาวิทยาลัยรังสิต และจากสถาบันภายนอก รวมทั้งนักวิชาการและผู้สนใจ โดยเน้นสาขานิติศาสตร์ และสาขาสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน บทความที่เสนอจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อพิมพ์ลงในวารสารอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะระบบการอ้างอิงและรูปแบบการนำเสนอ

ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มาให้ถูกต้อง กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – เมษายน
ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน – ธันวาคม

เจ้าของ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

52/347 อาคารอุไรรัตน์ (ตึก 3) ถนนพหลโยธิน เมืองเอก ตำบลหลักหก

อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000

โทร. 02-997-2222 ต่อ 1294 โทรสาร. 02-997-2222 ต่อ 1264

Email: RJLS@rsu.ac.th

ประธานที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์พิเศษ วิชา มหาคุณ

คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร

อดีตอัยการสูงสุด, นักวิชาการอิสระ

ศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์พลตำรวจตรี ดร.วีรพล กุลบุตร

รองผู้บัญชาการ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

รองศาสตราจารย์ ดร.โกเมศ ขวัญเมือง

กรรมการบริหารหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นางสาวอนิสา มานะทน

เจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นางสาวจุติมา สิริจารุธร

เจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

กองบรรณาธิการ

ผศ.ดร.สัญญพงศ์ ลิ่มประเสริฐ

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ผศ.ดร.อิงครัต ดลเจิม

อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

รศ.ดร. วีนันท์กานต์ รุจิภักดิ์

อาจารย์ประจำหลักสูตรดุษฎีบัณฑิตสาขาอาชญาวิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

รศ.พ.ต.อ.ดร.พงศ์กุลธร โรจน์วิรุฬห์

อาจารย์ประจำคณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย(คงคาไหว), ดร.

ประธานหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นางสาวปุญญาดา จงละเอียด

ผู้อำนวยการส่วนสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

อาจารย์วิเชษฐ์ สินประสิทธิ์กุล

อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร.จิรวุฒิ ลิปิพันธ์

รองผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

นางสาวอมรรัตน์ วงศ์สุวรรณ์

เจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ฝ่ายกฎหมาย

ผศ.ดร.สัญญพงศ์ ลิ่มประเสริฐ

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ออกแบบปก

นางสาวจุติมา สิริจารุธร

เจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

จัดรูปเล่ม

นางสาวอนุสรา เฮงวิเชียร

ผู้ช่วยอาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

พิมพ์ที่

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต

52/347 ถนนพหลโยธิน เมืองเอก ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000

Tel. 02-997-2222 ต่อ 5231

RJLS
Rangsit Journal of Law and Society
วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต

บทบรรณาธิการ

วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต ฉบับนี้เป็นฉบับที่ 2 ประจำปีพุทธศักราช 2563 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ เป็นบทความวิชาการจำนวน 5 เรื่อง เล่มนี้เป็นปีที่ 2 ของการจัดทำวารสารของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต และเพื่อเป้าหมายของการทำวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย

กองบรรณาธิการวารสารกฎหมายและสังคมรังสิต ขอขอบคุณท่านผู้เขียน และท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจวารสารของเราและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์จะมีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น ตลอดทั้งทีมงานทุกท่านที่เกี่ยวข้องจนวารสารได้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ทุกประการ

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้ จะให้มุมมองและแง่คิดต่างๆ ต่อยอดความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์
บรรณาธิการ

RJLS
Rangsit Journal of Law and Society
วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต

สารบัญ

บรรณาธิการ (ก)

บทบรรณาธิการ (จ)

บทความวิชาการ : Academic Articles

อายุความในการกล่าวหาเจ้าหน้าที่รัฐในคดีทุจริต 1

A TIME LIMIT FOR ACCUSING GOVERNMENT OFFICIALS IN CORRUPTION CASES

พัทธนันท์ นาสวน

การมีล่ามในชั้นสอบสวนคดีอาญา 17

CLAIM AN INTERPRETER IN THE CLASS CLEARING THE CASE

วีรยุทธ ตาฮา

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่นในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 31

Local Mediation in Lao People's Democratic Republic

สุวรรณ วงษ์การค้า

นโยบายทางกฎหมายในการลดอันตรายเกี่ยวกับยาเสพติดของสหประชาชาติ 50

UN DRUG HARM REDUCTION LEGAL POLICY

จิรวุฒิ ลิปิพันธ์

ผู้เสพยาเสพติดคือผู้ป่วยในสาธารณรัฐโปรตุเกส 70

DRUG ADDICTS ARE PATIENTS IN THE PORTUGUESE REPUBLIC

วศิน สุวรรณรัตน์

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 87

อายุความในการกล่าวหาเจ้าหน้าที่รัฐในคดีทุจริต*

A TIME LIMIT FOR ACCUSING GOVERNMENT OFFICIALS IN CORRUPTION CASES

พัทธนันท์ นาสวน
Phatthanan Nasuan
มหาวิทยาลัยรังสิต
Rangsit University, Thailand
E-mail: Phatthanan0906@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เขียนขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและวิเคราะห์แนวทางในการแก้ไขเกี่ยวกับกรณีการกำหนดระยะเวลาในการกล่าวหาเจ้าหน้าที่รัฐตามพระบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2551 อันเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพิจารณาในการรับเรื่องร้องเรียนถึงการกระทำความผิด เมื่อวิเคราะห์บทกฎหมายโดยเชิงลึกพบว่า การกำหนดระยะเวลาเพียง 5 ปี นับแต่วันเกิดเหตุจนถึงวันกล่าวหาเป็นระยะเวลาที่ไม่เพียงพอและไม่ได้สัดส่วนกับพฤติการณ์ในความเป็นจริง เนื่องจากมีหลายปัจจัยอันเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความล่าช้าในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้เพียงพอต่อการพิสูจน์ความผิด อาทิเช่น ในปัจจุบันกระบวนการทุจริตมีการใช้เทคโนโลยีในการเอื้ออำนวย ไม่ว่าจะเป็นการรับส่งข้อมูล การเก็บรักษาข้อมูลที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น หรือการทุจริตโดยเจ้าหน้าที่รัฐที่มีตำแหน่งระดับสูงหรือผู้มีอิทธิพลให้การช่วยเหลือ นอกจากนี้การทุจริตที่มีกระบวนการระหว่างประเทศ การจะทราบถึงผู้กระทำความผิดจึงเป็นไปได้ยาก ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อบุคคลที่ปฏิบัติตามระเบียบอย่างถูกต้อง และเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 ที่ประเทศไทยเราได้มีการลงนามร่วมเป็นภาคีอนุสัญญา ทำให้พบว่าการตราบทกฎหมายดังกล่าวเกิดความไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาที่มีการกำหนดมาตรฐานระดับสากลไว้ และเมื่อเทียบเคียงบทกฎหมาย

* Received 18 June 2020; Revised 20 July 2020; Accepted 25 August 2020

ต่างประเทศที่มีลักษณะเดียวกัน ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศสและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน จะเห็นว่าบทกฎหมายต่างประเทศมีการกำหนดระยะเวลาในการร้องเรียนที่ยาวนานและเหมาะสมกับพฤติการณ์ความร้ายแรง ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดมิอาจหลุดพ้นจากการถูกลงโทษตามกฎหมาย

คำสำคัญ: ระยะเวลากล่าวหา, การทุจริต, เจ้าหน้าที่รัฐ

Abstract

This academic article aims to study the problem and analyze the guidelines for solving the case of determining the time limit for accusing government officials under the Administrative Measures Act on Anti-Corruption (B.E. 2551), which is an important condition for considering accepting complaints about wrongdoing. When analyzing the law in depth, it was found that the determination of a period of only 5 years from the date of the incident to the date of the allegation is insufficient and disproportionate to the actual circumstances. This is because many factors cause delays in the collection of evidence sufficient to prove guilt. For example, the corruption process currently uses technology to facilitate whether it is data transmission More complex data retention or corruption by high-ranking government officials or influential people to assist Moreover, corruption is an international process. It is difficult to know the offender. For this reason, it causes unfairness to the person who properly complies with the regulations. In addition, when compared to the 2003 United Nations Convention Against Corruption, to which Thailand has signed as a signatory. As a result, it was found that the enactment of the law was inconsistent with the convention that had set international standards. and when comparing foreign laws of the same nature, such as those of the French Republic and the Democratic People's Republic of China, It can be seen that international law has a long and appropriate period for complaints with serious

circumstances. As a result, offenders may not be released from legal punishment.

Keywords: Period of Allegations, Corruption, Government Officials

บทนำ

นับแต่อดีตการทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐถือเป็นปัญหาอันก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมหาศาลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ตลอดจนส่งผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่ได้มีการปฏิบัติตามระเบียบอย่างถูกต้อง การกระทำดังกล่าวเกิดจากการใช้อำนาจรัฐในทางมิชอบเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือพวกพ้อง ด้วยเหตุนี้การป้องกันและปราบปรามจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการแก้ไขปัญหาการทุจริตภายในองค์กรภาครัฐ ในการประชุมสมัชชาขององค์กรสหประชาชาติมีความเห็นชอบให้มีการจัดทำร่างอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์กำหนดกรอบความร่วมมือทางกฎหมาย โดยมีสาระสำคัญของเนื้อหาที่ครอบคลุมมาตรการในการต่อต้านการทุจริตอย่างเป็นระบบ (แสวง บุญเฉลิมวิภาส และคณะ, 2551) นอกจากการปฏิบัติตามอนุสัญญาที่ได้มีการลงนามแล้วนั้น นานาประเทศได้มีการพยายามแก้ไขปัญหาการทุจริตเป็นการเฉพาะอีกด้วย กล่าวคือ มีการจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กรแยกส่วนจากหน่วยงานอื่นเพื่อทำหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต อีกทั้งมีการตราบทกฎหมายไว้เป็นการเฉพาะสำหรับอธิบายลักษณะของความผิด และบทลงโทษต่อผู้กระทำความผิด

นอกจากนานาประเทศทั่วโลกที่เล็งเห็นถึงปัญหาการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐแล้ว ประเทศไทยก็ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวเช่นเดียวกัน จึงได้มีการจัดตั้งหน่วยงานในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต อีกทั้งมีการตราบทกฎหมายไว้เป็นการเฉพาะอีกด้วย จากการศึกษาพบว่ามีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และจัดตั้งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักในการตรวจสอบการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หลังจากมีการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวไประยะหนึ่งปรากฏว่า การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการทุจริตกลับไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าวคณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้จัดตั้งองค์กรของฝ่ายบริหารขึ้นตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารใน (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตใน

ภาครัฐ, 2551) โดยมีชื่อว่า สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐหรือสำนักงาน ป.ป.ท. เพื่อทำหน้าที่พิจารณาตรวจสอบ ไต่สวนหาข้อเท็จจริงและดำเนินคดีอันเกี่ยวกับการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐที่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่าผู้บริหารระดับสูงและข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่าผู้อำนวยการกอง อย่างไรก็ตามการร้องเรียนถึงการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐมีมากเกินกว่าที่เจ้าพนักงานจะรับพิจารณาได้เสียทุกเรื่อง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการรับเรื่อง โดยมีกำหนดไว้ในมาตรา มาตรา 26 และมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 จากบทกฎหมายจะเห็นได้ว่ามีการกำหนดระยะเวลาในการรับคำกล่าวหาหรือระยะเวลาที่จะสามารถร้องเรียนเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำการทุจริตคอร์รัปชันไว้เป็นระยะเวลา 5 ปีนับแต่วันเกิดเหตุไปจนถึงวันกล่าวหา

ระยะเวลาที่มีการกำหนดตามบทกฎหมาย เมื่อเทียบเคียงกับพฤติการณ์ของการกระทำในปัจจุบัน ทำให้เห็นว่าเป็นระยะเวลาที่ไม่เหมาะสมหรือไม่เพียงพอต่อการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เนื่องจากในปัจจุบันการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐมีรูปแบบของการกระทำที่หลากหลาย อาทิเช่น การรับส่งหรือเก็บรักษาข้อมูลโดยมีการเอื้ออำนวยด้วยเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้การเข้าถึงข้อมูลที่แสดงถึงการกระทำความผิดเป็นได้ยากมากยิ่งขึ้น หรือการกระทำความผิดที่เจ้าหน้าที่รัฐที่มีตำแหน่งระดับสูงหรือผู้มีอิทธิพลคอยสนับสนุนให้การช่วยเหลือ ตลอดจนการกระทำความผิดที่มีความเชื่อมโยงระหว่างประเทศทำให้พยานหลักฐานถูกเก็บรักษาไว้ที่ผู้กระทำความผิดอีกฝ่ายหนึ่ง นอกจากปัญหาที่ได้กล่าวในข้างต้น หากผู้ที่ต้องการร้องเรียนเป็นบุคคลที่พบเห็นการกระทำความผิดหรือได้รับความไม่เป็นธรรมจากการดำเนินงานล่าช้าของเจ้าหน้าที่รัฐอันเนื่องมาจากการถูกแทรกแซงจากบุคคลอื่นด้วยวิธีการใดๆ การจะรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอต่อการร้องเรียนจำต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร เพราะหากพยานหลักฐานไม่เพียงพอ คณะกรรมการ ป.ป.ท. อาจไม่รับไว้พิจารณา ทำให้กระบวนการร้องเรียนขาดประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย

ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 กรณีการกำหนดระยะเวลาการร้องเรียนเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำการทุจริต เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 ซึ่งประเทศไทย

ได้ลงนาม และเทียบเคียงกับบทกฎหมายต่างประเทศที่มีความผิดในลักษณะเดียวกันเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เนื้อหา

แนวคิดเกี่ยวกับการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ

การทุจริตในภาครัฐนับเป็นอาชญากรรมประเภทหนึ่งซึ่งมีลักษณะเฉพาะอันแตกต่างไปจากอาชญากรรมประเภทอื่น เพราะมีการกระทำที่ซับซ้อนและการรวบรวมพยานหลักฐานกระทำได้ยาก เนื่องจากกระทำผิดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีตั้งแต่ระดับปฏิบัติการจนถึงระดับผู้บังคับบัญชา นอกจากนี้การทุจริตมิได้จำกัดเฉพาะแต่จะเกิดขึ้นในภาครัฐเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถพบเห็นได้ในภาคเอกชนและทุกๆภาคส่วนของสังคม ซึ่งปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติอย่างมหาศาล ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาแนวคิดและเหตุปัจจัยในการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการดำเนินการต่อผู้กระทำความผิด ตลอดจนบทลงโทษทางกฎหมาย อย่างเหมาะสมกับพฤติการณ์ในการกระทำความผิด โดยผู้ศึกษาได้ค้นคว้าแนวคิดที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ดังนี้

การทุจริตเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ โดยบุคคลหนึ่งจะมีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับสูงจะเป็นผู้อุปถัมภ์ มีการใช้อิทธิพลในทางไม่เห็นชอบหรือการใช้อำนาจบังคับ เพื่อช่วยปกป้องคุ้มครองหรือให้ผลประโยชน์หรือทั้งสองอย่างแก่บุคคลที่มีสถานภาพต่ำกว่าคือผู้รับอุปถัมภ์ ผู้ซึ่งจะต้องตอบแทนโดยการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือ นอกจากนี้ในบริบทปัจจุบันความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่จำเป็นต้องผูกติดกับระบบการดำเนินงานของหน่วยงานราชการเพียงอย่างเดียว ในทางการเมืองการปกครองผู้อุปถัมภ์อาจจะสามารถช่วยเหลือผู้รับอุปถัมภ์ของตนในการติดต่อกับระบบราชการ เช่น การช่วยประกันตัว การช่วยฝากลูกเข้าโรงเรียนของรัฐ เป็นต้น อีกทั้ง เครือข่ายของระบบอุปถัมภ์ได้กลายมาเป็นวิธีการที่พรรคการเมืองใช้ในการหาคะแนนเสียงในชนบท เช่น การซื้อเสียง การสัญญาว่าจะให้ เป็นต้น การใช้ระบบอุปถัมภ์อาจเป็นภาพสะท้อนของการสร้างเครือข่ายทางสังคม ตลอดจนการดำรงชีวิตในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำสูง

นอกจากระบบการอุปถัมภ์ที่สะท้อนถึงแนวคิดในการกระทำความผิดแล้วนั้น ยังมีปัจจัยหลักสำคัญที่แสดงถึงมูลเหตุของการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยผู้ศึกษาของแบ่งออกเป็น 3 ประการดังนี้

ประการที่หนึ่ง ความไม่ซื่อสัตย์ (Dishonesty) ความไม่ซื่อสัตย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลและเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้ทำการทุจริต โดยที่บุคคลนั้นหวังผลประโยชน์จากการกระทำความผิด อาจจะเป็นทรัพย์สิน ตำแหน่งหน้าที่การงาน หรือรางวัลต่างๆ

ประการที่สอง โอกาส (Opunity) ผู้ที่พยายามจะทำการทุจริตย่อมจะหาโอกาสที่เอื้ออำนวยต่อ การทุจริต จากโครงสร้างขององค์กรและกระบวนการบริหารงานและระบบการควบคุมภายใน ย่อมมีความสัมพันธ์กับโอกาสที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้ที่กำลังกระทำการทุจริต

ประการที่สาม การจูงใจ (Motive) มูลเหตุจูงใจนี้อาจจะกระทบมโนธรรมของบุคคลนั้น หรือฝังอยู่ภายในจิตสำนึกแล้วเป็นเวลาที่เนิ่นนานเพียงแต่รอจังหวะที่เหมาะสมก่อนลงมือกระทำการก็เป็นได้ มูลเหตุจูงใจที่จะกระทบบุคคลให้กระทำความผิดย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทั้งนี้เพราะบุคคลที่มีความหนักแน่นในศีลธรรม ย่อมต้องอาศัยสิ่งจูงใจที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากจึงจะสามารถสั่นคลอนความรู้สึกให้ละดีหันไป ประพฤติชั่วได้ (สิฐสร กระแสร์สุนทร, 2562)

หลักการดำเนินการต่อเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำการทุจริตของไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษาบทกฎหมายของประเทศไทยที่ได้มีการตราขึ้นเพื่อใช้ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตนั้นยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากปัญหาของตัวบทกฎหมายที่ยังไม่เพียงพอหรือยังไม่รัดกุม หรือหากมีตัวบทกฎหมายแล้ว แต่ติดขัดที่การบังคับใช้ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ และเมื่อวิเคราะห์หลักกฎหมายอันเกี่ยวกับการทุจริต พบว่าพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ มีปัญหาในบทกฎหมายกรณีระยะเวลาในการกล่าวหาเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 27 กล่าวคือ บทบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดระยะเวลาในการกล่าวหาเจ้าหน้าที่รัฐไว้เพียง 5 ปี นับแต่วันเกิดเหตุจนถึงวันกล่าวหา โดยระยะเวลาที่กำหนดนั้นเมื่อพิจารณาเหตุแห่งความจริงในการทราบถึงการกระทำความผิด ตลอดจนการรวบรวมพยานหลักฐานสำหรับการกระทำ

ความผิดกระทำได้ยากลำบาก ต้องใช้เวลาดำเนินการเป็นระยะเวลานาน ทำให้ไม่สามารถดำเนินการเอาผิดได้ตามเวลาที่กำหนด เมื่อเป็นเช่นนี้อาจทำให้กระบวนการกล่าวหาไม่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อหน่วยงานภาครัฐหรือบุคคลธรรมดาที่ได้รับความเสียหาย นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบกฎหมายที่มีความคล้ายคลึงกันทั้งของไทยและต่างประเทศ ก็จะเห็นถึงความเหลื่อมล้ำอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นผู้ศึกษาจึงขอสรุปปัญหาโดยเปรียบเทียบดังกรณีต่อไปนี้

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 (United Nations Convention against Corruption: UNCAC)

เมื่อที่ประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติได้ตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหาและภัยคุกคามอันเกิดจากการทุจริตที่ส่งผลต่อความมั่นคงของสังคม จึงได้มีข้อมติ เห็นชอบให้แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อศึกษาและจัดทำร่างกฎหมายระหว่างประเทศเรื่องการต่อต้านการทุจริต เพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพควบคู่กับข้อตกลงระหว่างประเทศต่อมาสมัชชาสหประชาชาติได้ออกข้อมติที่ 58/4 ลงวันที่ 31 ตุลาคม ค.ศ.2003 (พ.ศ.2546) เห็นชอบต่อร่างอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต และให้ประเทศสมาชิกสหประชาชาติลงนามครั้งแรกเมื่อวันที่ 9-11 ธันวาคม 2546 ณ ประเทศเม็กซิโก และสามารถลงนาม ณ สำนักงานใหญ่ของสหประชาชาติถึงวันที่ 9 ธันวาคม 2548 อนุสัญญาฉบับนี้มีผล ใช้บังคับเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2548 ปัจจุบันมีประเทศสมาชิกภาคี 124 ประเทศ

อนุสัญญาฉบับนี้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดกรอบความร่วมมือทางกฎหมายและเป็นการกำหนดมาตรฐานระดับสากล (Standard Setting) เพื่อร่วมกันต่อต้านการทุจริต ดังนั้นอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 จึงถือได้ว่าเป็นอนุสัญญาต่อต้านการทุจริตระหว่างประเทศฉบับแรกที่คลอบคลุมประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

การกำหนดอายุความตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 ในการกระทำความผิดฐานทุจริตตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 เมื่อผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ บุคคลเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางอำนาจในสังคมหรือมีอิทธิพลในการหลบหนีไปจนกว่าคดีจะขาดอายุความได้ ส่งผลให้กระบวนการบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นอนุสัญญาฉบับนี้จึงได้กำหนดอายุความไว้ในข้อ 29 ด้วยความว่า ในกรณีที่

เหมาะสมให้รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องกำหนดอายุความภายใต้กฎหมายของตนในการเริ่มกระบวนพิจารณาสำหรับความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญาให้มีระยะเวลานาน และกำหนดให้อายุความนั้นยาวนานขึ้น หรือให้อายุความสะดุดหยุดลงในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดได้หลบหนีกระบวนการยุติธรรม เพื่อขจัดอุปสรรคในการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายอันมีสาเหตุจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในของแต่ละรัฐว่าด้วยอายุความซึ่งอาจกำหนดอายุความไม่เหมาะสม อันอาจพิจารณาได้ว่า ไม่ได้สัดส่วน กับการกระทำอันเป็นการทุจริตซึ่งถือเป็น ความผิดอาญาร้ายแรง หรือไม่มีบทบัญญัติซึ่งกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับอายุความสำหรับความผิดทุจริตไว้เป็นการเฉพาะ ทำให้ส่งผลเสียแก่รัฐและประโยชน์สาธารณะ

สาธารณรัฐฝรั่งเศส

มีการสร้างมาตรฐานต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน โดยมีการออกกฎหมายและการจัดตั้งองค์กรเพื่อดำเนินการ สำหรับกฎหมายเกี่ยวกับการคอร์รัปชันในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น จากการบรรยายของ Prof. Marc Segonds ที่มหาวิทยาลัยตูลูส ได้ความว่า กฎหมายฝรั่งเศสกำหนดองค์ประกอบ 4 ประการเกี่ยวกับการคอร์รัปชัน คือ กรณีที่เกี่ยวกับบุคคล 2 ประเภท คือ ผู้ให้สินบน (Corrupter) และ ผู้รับสินบน (Corrompu) กรณีที่เกี่ยวกับสิ่งของ 2 ประเภท คือ เงิน และผลประโยชน์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าโดยตรงหรือทางอ้อม นอกจากนี้ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส (Code penal) ยังได้ แยกประเภทการคอร์รัปชันออกเป็นการคอร์รัปชันแบบ Passive และการคอร์รัปชันแบบ Active โดยถือว่าการกระทำผิดแบบ Passive และแบบ Active เป็นอิสระต่อกัน ข้อดีคือสามารถลงโทษแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เพียงฝ่ายเดียว

องค์กรต่อต้านการทุจริต ศูนย์การบริหารงานป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน (SCPC) เป็นองค์กรอิสระที่ถือ กำเนิดเกิดขึ้นตามกฎหมายลงวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 1993 อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบาย ป้องปราบการทุจริตคอร์รัปชัน และการทำให้เกิดความโปร่งใส (TRANSPARENCY) ทางด้านเศรษฐกิจในองค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่บริหารการปกครองทั้งหมดนับตั้งแต่ รัฐสภา คณะรัฐบาล และข้าราชการของรัฐ องค์กรอิสระ SCPC นี้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ยุติธรรมและตั้งอยู่ภายในที่ทำการของกระทรวงยุติธรรม สมาชิก หรือคณะกรรมการ ของ SCPC ก็คือ ข้าราชการ แต่มีงบประมาณในรูปแบบอิสระภายในองค์กรตัวเอง (ภูริชญา วัฒนรุ่ง, 2547)

กระบวนการสืบสวนสอบสวนคดีทุจริต ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส การสอบสวนและการฟ้องร้องมีลักษณะเป็นกระบวนการเดียวกัน โดยพนักงานอัยการมีอำนาจในการดำเนินการสอบสวนและฟ้องร้องคดีอาญา และหากพนักงานอัยการได้มอบหมายให้ตำรวจฝ่ายคดีเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนแทน แต่พนักงานอัยการจะเป็นผู้กำหนดทิศทางและกำกับดูแลการทำงานของตำรวจฝ่ายคดี การดำเนินคดีอาญาของฝรั่งเศสแบ่งออกเป็นสองขั้นตอน (ธารทิพย์ ภูเดช, 2558) คือ ขั้นตอนการดำเนินคดีชั้นก่อนฟ้องคดี และขั้นตอนการดำเนินคดีชั้นศาล ในส่วนของขั้นตอนการดำเนินคดีชั้นก่อนฟ้อง ประกอบด้วยองค์กรของรัฐสามองค์กร คือ องค์กรอัยการ ตำรวจฝ่ายคดี และผู้พิพากษาสอบสวนหรือผู้พิพากษาไต่สวน โดยทั้งสามองค์กรดังกล่าวต่างทำหน้าที่ร่วมกัน หรือประสานงานกันอย่างเป็นระบบระเบียบเพื่อตรวจสอบความจริง ในคดีอาญาการสอบสวนและการฟ้องร้องคดีต่อศาล พนักงานอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบโดยอาจดำเนินการเอง หรือมอบหมายให้ตำรวจฝ่ายคดีหรือร้องขอให้ผู้พิพากษาไต่สวนทำการสอบสวน จึงถือว่าพนักงานอัยการเป็นองค์กรหลักในการบริหารการอำนวยความยุติธรรมชั้นก่อนฟ้อง ทำให้การสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันและมีความเป็นเอกภาพ

การกำหนดอายุความคดีทุจริตของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ซึ่งโดยหลักจะมีการแบ่งแยกประเภทความผิดของการคอร์รัปชันออกเป็นแบบ Passive และแบบ Active ซึ่งการกระทำทั้ง 2 แบบเป็นอิสระต่อกัน สามารถลงโทษแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เพียงฝ่ายเดียว โดยในการกำหนดอายุความได้บัญญัติไว้ใน Code Penal ซึ่งพนักงานอัยการแต่เพียงผู้เดียวมีอำนาจฟ้องคดีอาญาโดยพนักงานอัยการจะต้องฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความตามที่กำหนดไว้

อย่างไรก็ตามความผิดบางฐานมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นกรณีพิเศษและเป็นคดีอาญาที่ไม่มีอายุความ กล่าวคือ ความผิดในประมวลกฎหมายอาญา เล่มที่ 2 หมวดที่ 1ความผิดอุกฉกรรจ์เกี่ยวกับมนุษยชาติ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรือคดีอุกฉกรรจ์อื่น ๆ ที่กระทำต่อมนุษยชาติ เช่น การเอาคนลงเป็นทาส การลักพาตัว การทรมานหรือดูหมิ่นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยมีเหตุชักจูงในทางการเมือง ปรัชญา การเหยียดผิว หรือศาสนา และความผิดที่เกี่ยวกับความผิดตามมติสมัชชาสหประชาชาติในกรณีอาชญากรรมที่กระทำต่อมนุษยชาติตามกฎบัตรศาลระหว่างประเทศ

อายุความในคดีอาญาบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวนี้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง โดยบทบัญญัติที่เกี่ยวกับอายุความพอสรุปได้ดังนี้

1. คดีอาญาร้ายแรง หากไม่มีการสืบสวนหรือการดำเนินคดีอายุความจะมีกำหนด 10 ปี นับแต่วันกระทำความผิด แต่หากมีการสืบสวนหรือดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอายุความจะเริ่มนับแต่เวลาที่มีการสืบสวนหรือดำเนินคดีอันเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐครั้งสุดท้าย อย่างไรก็ตามมาตรา 706-25-1 บัญญัติให้อำนาจในการฟ้องคดีต่อความผิดอาญาร้ายแรงเป็นอันระงับไปหลังจากระยะเวลาผ่านไป 30 ปี รวมทั้งอายุความในการลงโทษให้มีกำหนด 30 ปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด ดังนี้แม้จะมีการสืบสวนหรือดำเนินคดีแต่การฟ้องร้องก็ยังคงจำกัดอยู่ในระยะเวลาไม่เกิน 30 ปี

2. คดีอาญาที่มีบทลงโทษน้อยกว่าความผิดร้ายแรงจะมีกำหนด 3 ปี โดยหลักเกณฑ์อื่นจะนำหลักคดีอาญาร้ายแรงมาใช้บังคับ อย่างไรก็ตามอายุความฟ้องร้องจะต้องมีกำหนด 20 ปี รวมถึงอายุความในการลงโทษมีกำหนด 20 ปีนับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดเช่นกัน

3. ความผิดลหุโทษ อายุความในการฟ้องคดีมีกำหนด 1 ปี

สาธารณรัฐฝรั่งเศสได้กำหนดอายุความในประมวลกฎหมายอาญาใหม่ (Le Code Penal Nouveau) ดังต่อไปนี้

1.ความผิดลหุโทษ (Contravention) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษปรับไม่เกิน 2,000 ฟรังค์ (3,000 ยูโร) จำคุกตั้งแต่ 1 วัน ถึง 2 เดือน มีกำหนดอายุความ 3 ปี

2. ความผิดที่มีโทษปานกลาง (Delit) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษปรับเกินกว่า 2,000 ฟรังค์ขึ้นไป (3,000 ยูโร) หรือจำคุกตั้งแต่ 2 เดือน ถึง 5 ปี มีอายุความ 5 ปี

3. ความผิดอุกฉกรรจ์ (Crime) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ถึงจำคุกตลอดชีวิต มีอายุความ 20 ปี

4. ความผิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์มนุษย์ เช่น การคัดเลือกพันธุ์มนุษย์และการคัดลอกพันธุกรรม มีอายุความ 30 ปี (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2552)

ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสโดยทั่วไปจะเริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่มีการกระทำความผิด แต่การกระทำความผิดบางอย่างไม่สามารถรู้ได้ว่าเกิดขึ้นเมื่อไร เช่น การฉ้อโกง การฟอกเงิน และไม่รู้ว่าการกระทำนั้นจะจบสิ้นเมื่อใด ดังนั้น การกระทำความผิดในกรณีเหล่านี้ อายุความจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่มีการรายงานกระทำความผิดนั้นต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่วนอายุความจะสิ้นสุดลงก็ต่อเมื่อผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตายหรือมีการนิรโทษกรรม

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน ในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 แม้เศรษฐกิจจีนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น นับตั้งแต่จีนปฏิรูปประเทศ เปิดประตูรับนักลงทุนชาวต่างชาติ ได้มีการนำนโยบายสี่ทันสมัยมาใช้รัฐบาลจีนจึงกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการลงทุนพัฒนา โครงสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของประเทศ ในส่วนต่าง ๆ รวมไปถึงปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ เพื่อดึงดูดให้การทำธุรกิจของชาวจีน และชาวต่างชาติที่เข้ามาลงทุนทำธุรกิจในประเทศจีนให้เป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว จนทำให้เศรษฐกิจจีนค่อย ๆ เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนถือว่าประสบความสำเร็จมากที่สุด แต่ความเจริญก้าวหน้าที่เกิดขึ้น ก็ได้นำพามาซึ่งช่องทางที่เอื้อต่อการทุจริตคอร์รัปชัน ของนักการเมือง หรือผู้มีอำนาจได้ง่ายขึ้นเช่นกัน

องค์กรต่อต้านการทุจริต ในอดีต จีนเป็นสังคมที่มีการทุจริตเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ นับตั้งแต่เหมาเจ๋อตง (Mao Ze dong) ได้ประกาศสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน ณ จตุรัสเทียนอันเหมิน (Tian an men) ในเดือนตุลาคม 2492 ในเวลาเดียวกันก็ได้มีการจัดตั้งกระทรวงตรวจสอบ หรือที่เรียกว่า “กระทรวงการตรวจตรา” (Ministry of Supervision) ขึ้นมาด้วย ซึ่งแต่เดิมเรียกว่า “คณะกรรมการตรวจสอบแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน” ทำหน้าที่และดำเนินการภายใต้การกำกับของรัฐบาลกลาง โดยได้เปลี่ยนชื่อเมื่อเดือนกันยายน 2497 โดยได้ดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่มาโดยตลอดจนกระทั่งเดือนเมษายน 2502 กระทรวงตรวจสอบได้ถูกยกเลิกไปเนื่องจากประเทศจีนได้ปรับเปลี่ยนระบบการจัดการบริหารรัฐใหม่ ต่อมาได้มีการจัดตั้งกระทรวงตรวจสอบขึ้นใหม่อีกครั้งในเดือนกรกฎาคม 2530 จากการอนุมัติของคณะกรรมการประจำสภาประชาชนแห่งชาติจีนที่ 6 (The Standing Committee of the Sixth National People’s Congress) รวมทั้งรัฐบาลท้องถิ่นต่าง ๆ ในทุกระดับก็ได้มีการสร้างระบบตรวจสอบของตนสำเร็จด้วยเช่นกัน ต่อมารัฐบาลจีนจึงได้ประกาศและบังคับใช้กฎหมายแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนในการตรวจสอบการบริหารงาน เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2540 (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560) โดยกำหนดให้กระทรวงตรวจสอบปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจของตนภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย

กระบวนการสืบสวนสอบสวนคดีทุจริต การทำงานของกระทรวงตรวจสอบจะเป็นไปตามรูปคดีและรายละเอียดที่เฉพาะเจาะจงในแต่ละคดีของการฉ้อโกงหรือคอร์รัปชัน ที่มีความหลากหลาย ดังนั้นจำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญรวมถึงวิธีการสืบสวนและการดำเนินคดีที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามการดำเนินงานในแต่ละคดี (ปวีณา กุวานนท์, 2552) จะมีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

1. การหาข้อมูล กระทรวงตรวจสอบจะร่วมมือกับสำนักงานตำรวจและองค์กรต่าง ๆ ในการบังคับใช้กฎหมาย โดยจะต้องใช้ข้อมูลที่สำคัญในการตัดสินใจในทุกระดับในการต่อสู้กับการฉ้อโกงและคอร์รัปชัน ที่ร้ายแรงและซับซ้อน การหาข้อมูลส่วนใหญ่จะเริ่มจากข้อมูลดิบที่ได้จากสาธารณชน สถาบันการเงิน ธุรกิจการค้าและเจ้าหน้าที่รัฐตั้งแต่ได้รับข้อมูลจะมีการบันทึก วิเคราะห์พัฒนาและประเมินข้อมูลก่อนที่ทีมสืบสวนจะนำข้อมูลมาใช้ กระบวนการนี้ยังรวมถึงการเปรียบเทียบข้อมูลดิบที่ได้จากที่ต่าง ๆ ซึ่งต้องใช้วิธีการวิเคราะห์เครื่องมือและเทคนิคที่แตกต่างกันซึ่งส่วนมากจะใช้ข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่งมาประกอบในการพิจารณาเพื่อสนับสนุนการเข้าสู่กระบวนการสืบสวนสอบสวน

2. การประเมินเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเก็บข้อมูล ในการประเมินข้อมูลสิ่งแรกที่ต้องนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาเปรียบเทียบข้อมูลที่มีอยู่โดยมีเกณฑ์มาตรฐานที่ใช้ในการประเมินโดยมีปัจจัยบางตัวที่สามารถแยกความแตกต่างของการฉ้อโกงที่ร้ายแรงและซับซ้อนได้

3. การดำเนินคดี ในคดีได้รับการอนุมัติจะถูกส่งไปให้กับผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขา ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเงิน การสืบสวนสอบสวน กฎหมายเทคโนโลยี และตำรวจจะร่วมงานกับกระทรวงตรวจสอบ ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของทีมดำเนินคดีระหว่างหน่วยงานตำรวจมีความเชี่ยวชาญเฉพาะซึ่งการร่วมกันสืบสวนสอบสวนจะทำให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น

4. การสืบสวนและการดำเนินคดี ต้องทำการสืบสวนสอบสวนโดยละเอียดรอบคอบ รวมถึงหลักฐานข้อมูลที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจาย ดังนั้นการรวบรวมข้อมูลหลักฐานจึงต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญจากด้านต่าง ๆ เพื่อดำเนินคดี ในทีมดำเนินคดีมีการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งในการสอบสวนแต่ละครั้ง ก่อนเริ่มกระบวนการทีมงาน จะพิจารณาหลักฐานที่รวบรวมได้ทั้งหมด เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน

อายุความอันเกี่ยวกับคดีทุจริตของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีนใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ความเป็นมาและเหตุผลของการกำหนดอายุความในคดีอาญาจึงเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law กล่าวคือโดยหลักจะกำหนดกรอบระยะเวลาหรืออายุความไว้ในประมวลกฎหมาย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560)

อายุความในคดีอาญาของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีนบัญญัติไว้ใน Criminal Law of the People’s Republic of China ดังนี้

มาตรา 87 การกระทำความผิดใดห้ามมิให้ถูกฟ้องเป็นคดีอาญาถ้าช่วงระยะเวลาได้ผ่านไป

1) 5 ปี สำหรับความผิดซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงให้ระวางโทษจำคุกน้อยกว่า 5 ปี

2) 10 ปี สำหรับความผิดซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงให้ระวางโทษจำคุก 5 ปีขึ้นไป แต่ไม่ถึง 10 ปี

3) 15 ปี สำหรับความผิดซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงให้ระวางโทษจำคุก 10 ปีขึ้นไป

4) 20 ปี สำหรับความผิดซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงให้ระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต และในกรณีหากระยะเวลาเกิน 20 ปี หากมีความจำเป็นต้องฟ้องเป็นคดีอาญา ท่านว่าต้องส่งเรื่องให้แก่อัยการประชาชนสูงสุดเพื่อตรวจสอบและรับรองต่อไป

จากบทบัญญัติเรื่องอายุความของประเทศจีนทำให้เห็นว่าหากคดีมีอัตราโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต ซึ่งกฎหมายกำหนดอายุความฟ้องคดีไว้ 20 ปี แต่หากระยะเวลาดังกล่าวได้ล่วงไปแล้วและอัยการประชาชนสูงสุดเห็นควรให้มีการฟ้องร้อง ศาลก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ซึ่งถือเป็นบทยกเว้นหลักเรื่องอายุความ จากการศึกษาพบว่ากฎหมายของประเทศจีนเกี่ยวกับความผิดฐานทุจริตมีอัตราโทษสูง

วิเคราะห์ปัญหากรณีระยะเวลาในการรับคำกล่าวหาถึงการกระทำผิดของเจ้าหน้าที่รัฐ

จากกรณีการกำหนดระยะเวลาในการกล่าวหาเจ้าหน้าที่รัฐตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2551 เปรียบเทียบกับบทกฎหมายที่มีลักษณะเดียวกัน วิเคราะห์แล้วปรากฏปัญหาในตัวบทกฎหมายอย่างชัดเจน กล่าวคือ ตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2551 จะพบว่าไม่ได้มีการแบ่งแยกความร้ายแรงของความผิด ซึ่งไม่ว่าจะกระทำความผิดในลักษณะใดก็ถือเป็นการทุจริต มีกำหนดระยะเวลาที่เท่ากัน และเมื่อเปรียบเทียบเรื่องระยะเวลาจะเห็นถึงความแตกต่างอย่างสิ้นเชิง ในส่วนของกฎหมายในต่างประเทศนั้น ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 จะเห็นได้ว่าการกำหนดระยะเวลาตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2551 ยังไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ตามที่อนุสัญญาวางหลักไว้ เนื่องจากมีระยะเวลาที่ไม่เหมาะสมหรือสั้นเกินไปจนอาจพิจารณาได้ว่าไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำ อีกทั้งบทบัญญัติดังกล่าวยังมีการตราขึ้นหลังจากประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาแล้ว การตราบทกฎหมายจึงจำเป็นต้องยึดหลักตามอนุสัญญา นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบเพิ่มเติมทั้ง 2 ประเทศ จะพบว่าส่วนใหญ่ได้มีการคำนึงอัตราโทษเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณากำหนดอายุความและระยะเวลาที่แต่ละประเทศกำหนดไว้นั้นมีความยาวนานพอสมควรแก่ความผิด

สรุป

การทุจริตเป็นความผิดที่มีลักษณะเฉพาะอันแตกต่างไปจากความผิดประเภทอื่น เนื่องจากมีความซับซ้อนและการค้นหาพยานหลักฐานไม่สามารถกระทำได้ง่ายเพราะส่วนใหญ่พยานหลักฐานมักอยู่กับผู้กระทำความผิด และผู้กระทำผิดมักจะชำนาญในเรื่องดังกล่าวดีที่สุด อีกทั้งในปัจจุบันมีเทคโนโลยีเอื้ออำนวยต่อการกระทำความผิด ยิ่งเป็นไปได้ยากต่อการรวบรวมพยานหลักฐาน ดังนั้นปัญหาการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐถือเป็นปัญหาที่สร้างความเสียหายอย่างมหาศาลให้กับนานาประเทศทั่วโลก ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง ทำให้ความพยายามในการแก้ปัญหาการทุจริตทั้งในระดับรัฐบาล และองค์กรระหว่างประเทศจริงจังมากขึ้น

ประเทศไทยก็เล็งเห็นถึงความสำคัญ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2551 ทำหน้าที่พิจารณาตรวจสอบ ไต่สวน หาข้อเท็จจริงและดำเนินคดีอันเกี่ยวกับการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐที่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่าผู้บริหารระดับสูงและข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่าผู้อำนวยการกอง ในบทบัญญัติดังกล่าวมีการอธิบายถึงความเป็นองค์กรในการต่อต้านการทุจริต ตลอดจนมาตรการต่าง ๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา อีกทั้งยังมีการบัญญัติถึงเงื่อนไขในการรับพิจารณาเรื่องกล่าวหาหรือเรื่องที่มีการร้องเรียนถึงการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยได้บัญญัติกรณีการกำหนดเงื่อนไขไว้ในมาตรา 26 และมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ พ.ศ. 2551 ซึ่งกรณีสำคัญที่ถือเป็นเงื่อนไขในการรับพิจารณาคือ การกำหนดระยะเวลาในการกล่าวหา โดยได้กำหนดระยะเวลาดังกล่าวไว้ 5 ปี นับแต่วันเกิดเหตุจนถึงวันกล่าวหา

นอกจากประเทศไทยที่เล็งเห็นถึงปัญหาการทุจริตแล้วนั้น นานาประเทศทั่วโลกก็ยังได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว โดยในการประชุมสมัชชาขององค์กรสหประชาชาติ มีมติความเห็นชอบให้มีคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อศึกษาและจัดทำร่างอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดกรอบความร่วมมือทางกฎหมายและเป็นการกำหนดมาตรฐานระดับสากลเพื่อร่วมกันต่อต้านการทุจริต และในส่วนของกฎหมายต่างประเทศได้มีการบัญญัติถึงการกำหนดอายุความไว้เช่นเดียวกัน โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

สาธารณรัฐฝรั่งเศส อายุความในคดีอาญาบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งการกำหนดอายุความนั้นได้พิจารณาจากอัตราโทษเป็นเกณฑ์ในการกำหนดและโดยส่วนใหญ่ได้กำหนดไว้อย่างเหมาะสมต่อความร้ายแรงของการกระทำ ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสโดยทั่วไปจะเริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่มีการกระทำความผิด แต่การกระทำความผิดบางอย่างไม่สามารถรู้ได้ว่าเกิดขึ้นเมื่อไร เช่น การฉ้อโกง การฟอกเงิน และไม่รู้ว่าการกระทำนั้นจะจบสิ้นเมื่อใด ดังนั้น การกระทำความผิดในกรณีเหล่านี้ อายุความจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่มีการรายงานกระทำความผิดนั้นต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน อายุความคดีอาญาของประเทศจีนบัญญัติไว้ใน Criminal Law of the People's Republic of China มาตรา 87 จากบทบัญญัติดังกล่าวทำให้เห็นว่าหากคดีมีอัตราโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต ซึ่งกฎหมายกำหนดอายุความฟ้องคดีไว้ 20 ปี แต่หากระยะเวลาดังกล่าวได้ล่วงไปแล้วและพนักงานอัยการเห็นควรให้มีการฟ้องร้อง ศาลก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ซึ่งถือเป็นบทยกเว้นหลักเรื่องอายุความ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบบทกฎหมายทั้งของประเทศไทยและบทกฎหมายของต่างประเทศในกรณีความผิดฐานทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ ทำให้เห็นถึงความแตกต่างและข้อบกพร่องของพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าควรแก้ไขเพื่อให้บทกฎหมายมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กล่าวคือ ควรแก้ไขบทบัญญัติเรื่องระยะเวลาในการรับคำกล่าวหาเจ้าหน้าที่รัฐตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 ให้มีระยะเวลายาวนานขึ้น โดยอาศัยบทกฎหมายที่มีการกำหนดเช่นเดียวกันมาเทียบเคียงเพื่อให้ผู้ที่ต้องการเอาผิดกับเจ้าหน้าที่รัฐสามารถรวบรวมพยานหลักฐานที่เพียงพอต่อการพิจารณาได้ เนื่องจากในปัจจุบันการกระทำผิดมีความซับซ้อนจากการใช้เทคโนโลยี การรวบรวมพยานหลักฐานจึงเป็นไปได้ยากและใช้เวลานานพอสมควร

เอกสารอ้างอิง

แสวง บุญเฉลิมวิภาส และคณะ. (2551). การศึกษาพันธกรณีและความพร้อมของประเทศไทยในการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003. ในรายงานวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

ธารทิพย์ ภูเดช. (2558). บทบาทของเจ้าพนักงานในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต . ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ปวีณา กุวานนท์. (2552). มารู้จักกระทรวงตรวจสอบแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนกันเถอะ. เข้าถึงได้จาก http://203.114.122.85/download/Journals/ebook52_2-6.pdf

ภูริชญา วัฒนรุ่ง. (2547). การทุจริตคอรัปชั่นและการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในวงราชการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการศาลฎีกา.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). สาธารณรัฐประชาชนจีนกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต. เข้าถึงได้จาก http://www.ccdi.gov.cn/xxgk/ldjg/hsx/

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ. (2551). พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ พ.ศ. 2551. เข้าถึงได้จาก https://www.pacc.go.th/index.php/home/index

สำนักงานอัยการสูงสุด. (2552). การเปรียบเทียบอายุความของกฎหมายต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักอัยการสูงสุด.

สิฐสร กระแสร์สุนทร. (2562). การส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร: กรณีศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาการประพฤติปฏิบัติตนของข้าราชการให้สอดรับกับค่านิยมองค์กรและพันธะสัญญาด้านการต่อต้านการทุจริต. ใน กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

การมีล่ามในชั้นสอบสวนคดีอาญา*

CLAIM AN INTERPRETER IN THE CLASS CLEARING THE CASE

วีรยุทธ ตาฮา
WEERAYOOT TAHA
กองบังคับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ
Anti-Corruption Police Division, Thailand
E-mail: weerayoottaha@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรคต่างๆ ของกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวน ประสงค์เพื่อนำไปสู่การแก้ไขตัวบทกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่าม โดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายต่างๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปเป็นบรรทัดฐานหรือแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขตัวบทกฎหมายของไทยที่มีอยู่ ให้ความสมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยศึกษาค้นคว้ารวบรวมจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น ตัวบทกฎหมาย ตำรากฎหมาย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสารวิจัย บทความวิชาการที่เกี่ยวข้องต่างๆ และค้นคว้าข้อมูลทางเครือข่ายอินเตอร์เน็ตเป็นหลัก จากแหล่งข้อมูลทั้งภายในและภายนอกประเทศที่เกี่ยวกับการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวน มาศึกษาเปรียบเทียบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการสร้างกฎหมายให้ครอบคลุม ผลการศึกษาพบว่า แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่าม คือ ประมวลกฎหามายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 ใช้อยู่แล้ว แต่ยังพบปัญหาจากตัวบทกฎหมายที่บัญญัติไม่ครอบคลุมในบางประเด็น ได้แก่ ประเด็นคุณสมบัติล่าม หากล่ามไม่มีคุณสมบัติเพียงพอก่อให้เกิดความเสียหายในกระบวนการสอบสวนเป็นอย่างยิ่ง อาจส่งผลให้การสอบสวนนั้นมิชอบด้วยกฎหมาย และประเด็นการจัดหาล่าม กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ว่าจะจัดหาล่ามได้จากที่ใด โดยวิธีการใด ทั้งสองประเด็นดังกล่าวมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง จากการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศถึงคุณสมบัติและการจัดหาล่าม ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ พบว่ามีเนื้อหาสาระของกฎหมายในการจัดหาล่ามที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง หากนำมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่ามของประเทศ

* Received 18 June 2020; Revised 20 July 2020; Accepted 25 August 2020

ดังกล่าว จะเกิดแนวทางในการประยุกต์ใช้แก้ปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่สมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: กระบวนการยุติธรรม, การสอบสวน, พนักงานสอบสวน, ล่าม

Abstract

This academic article is intended to study and analyze various problems and obstacles of the law relating to the interpreters at the interrogation stage, in order to the amend the existing provisions concerning such matter based on the information derived from the comparative study of Thai and foreign laws. This study has been mainly conducted by collecting the related Thai and foreign laws, textbooks, theses, thesis papers, research papers, various related academic articles and the online information. The above gathered information are compared, analyzed, and synthesized, to generate the comprehensive and complete laws in such regard. According to the study, although article 13 of Thai Criminal Procedural Code prescribes the procurement of the interpreter, the provision does not cover certain issues. For instance, the qualifications of the interpreter. If the interpreter is not qualified, it can severely damage the investigation process, and may cause the unlawful investigation. Such article also does not indicate the sources and the methods to procure the interpreter which are essential as well. Moreover, the research has found that the laws regarding the interpretation in the investigation process of the United States of America and the United Kingdom are very effective, and should be endorsed to solve the problems and the obstacles in Thai laws regarding such issue.

Keywords: Judicial Process, Investigation, Investigative Officer, Interpreter

บทนำ

ประเทศไทยโดยรอบมีอาณาเขตติดกับประเทศเพื่อนบ้านเกือบทุกภาค ประชาชนมีวิถีชีวิตและภาษาที่หลากหลายแตกต่างกัน ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลทางด้านวิถีชีวิตและภาษามา

จากประเทศเพื่อนบ้านที่ติดกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือเรียกอีกอย่างว่า “ภาษาท้องถิ่นหรือภาษาถิ่น”ของแต่ละภาค ประชาชนส่วนใหญ่จะไม่เข้าใจภาษาไทยภาคกลางซึ่งเป็นภาษาของทางราชการ อาจสื่อสารได้บ้างแต่ไม่ถ่องแท้ อีกทั้งประเทศไทยเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของโลกแห่งหนึ่ง มีผู้เดินทางเข้ามาเพื่อท่องเที่ยวในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก หรือชาวต่างชาติที่พำนักอยู่ในประเทศไทย ย่อมมีภาษาที่หลากหลายเช่นเดียวกัน ดังนั้นบุคคลดังกล่าวส่วนใหญ่จึงใช้ภาษาของตนเองในการพูดสื่อสารในชีวิตประจำวัน และไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยได้อย่างถ่องแท้ อย่างไรก็ดีเมื่อเกิดคดีอาญาขึ้นกระบวนการสอบสวนของไทยบังคับให้ต้องใช้ภาษาไทยเท่านั้น จึงเกิดปัญหาในการสื่อสารระหว่างพนักงานสอบสวนกับบุคคลดังกล่าว ฉะนั้น “ล่าม” จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้แปลภาษาเพื่อให้เข้าใจระหว่างกันได้อย่างถ่องแท้ อาจพูดได้ว่าล่ามมีบทบาทเป็นอย่างสูง อีกทั้งเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงจากภาษาหนึ่งไปยังภาษาหนึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันแก่คู่กรณีที่เกี่ยวข้องและสามารถที่จะดำเนินต่อไปได้ทั้งในด้านการพิสูจน์ทราบพฤติการณ์แห่งคดี รับทราบข้อเท็จจริงแห่งคดี หรือการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนได้อย่างถูกต้องเกิดความเป็นธรรมกับคู่กรณีในคดีและเกิดความเป็นธรรมต่อสังคมโดยรวม และตามหลักสิทธิมนุษยชนที่คู่กรณีในคดีอาญาควรต้องรู้ในทุกกระบวนการสอบสวน ทุกคนควรได้รับโอกาสเข้าถึงกระบวนการสอบสวนอย่างแท้จริง เพื่อให้มีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างอิสระและเต็มกำลังความสามารถ

สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Access to justice) เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนต้องสามารถเข้าถึงได้โดยไม่ถูกจำกัดสิทธิและทุกคนย่อมได้รับการคุ้มครองและมีสิทธิอย่างเท่าเทียมกันตามกระบวนการของกฎหมายอย่างเป็นธรรม แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่าประชาชนตามภูมิภาคต่างๆ ยังไม่สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยแท้จริง เพราะภาษาพูดในการสื่อสารประจำวันเป็นภาษาท้องถิ่น หรือภาษาถิ่นไม่ใช่ภาษาไทย ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทย ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ชั้นสอบสวนถือเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพิจารณาคดีอาญาในชั้นต่อๆ ไป หากพนักงานสอบสวนไม่สามารถเข้าใจภาษาที่คู่กรณีในคดีพูด หรือคู่กรณีในคดีไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยที่ใช้ในการสอบสวนแล้ว กระบวนการสอบสวนจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิผลได้อย่างไร ฉะนั้นล่ามย่อมมีความจำเป็นเพื่อทำหน้าที่แปลภาษาให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถูกต้องตรงกัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 ได้บัญญัติเกี่ยวกับล่ามไว้

แล้ว แต่ยังไม่ครอบคลุมในบางประเด็นที่สำคัญๆ กล่าวคือปัจจุบันกฎหมายกำหนดไว้แต่เพียงให้พนักงานสอบสวนทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัดหาล่ามให้กับผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยานเท่านั้น ส่วนประเด็นที่สำคัญยังไม่มีกำหนดไว้ อาทิเช่น ประเด็นเรื่องคุณสมบัติของล่ามและประเด็นเรื่องการจัดหาล่ามในคดีอาญาในชั้นสอบสวน ซึ่งยังไม่มีบัญญัติที่จะทำให้หน่วยงานมีอำนาจหน้าที่ในการจัดหาล่ามได้ และเป็นบรรทัดฐานเดียวกัน ส่วนสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นต้นสังกัดของพนักงานสอบสวนระดับสถานีตำรวจทั่วราชอาณาจักร ก็ยังไม่มีกฎหรือระเบียบใดในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด

ปัญหาทางปฏิบัติ คือ หากคู่กรณีในคดีเป็นคนท้องถิ่นหรือคนถิ่นหรือชาวต่างชาติที่ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทย ถึงแม้พนักงานสอบสวนจะจัดหาล่ามให้แก่บุคคลดังกล่าวก็ตาม แต่ผู้ที่จะมาเป็นล่ามที่นั้น จะเข้าใจในกระบวนการทางอาญาบ้างหรือไม่ หรือจะสื่อสารได้ตรงประเด็นข้อกฎหมายมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะผู้ต้องหาซึ่งกฎหมายให้การคุ้มครองสิทธิเป็นพิเศษ การจะให้เข้าใจถึงสภาพข้อกล่าวหาและรายละเอียดพฤติการณ์แห่งคดีที่ถูกกล่าวหาว่าเขาได้กระทำความผิดได้อย่างไร และจะรับทราบถึงสิทธิของตนในการปฏิเสธโดยความสมัครใจที่จะไม่ให้คำให้การใดๆ อย่างไร หากไม่มีล่ามแปลที่มีคุณสมบัติเพียงพอก่อให้เกิดความเสียหายได้ หรือทำให้กระบวนการสอบสวนคดีอาญาเป็นไปอย่างล้าช้า อาจมีผลกระทบต่อเสรีภาพและสิทธิต่างๆของคู่กรณีในคดี และอาจร้ายแรงไปจนกลายเป็นกระบวนการสอบสวนที่ไม่เป็นธรรมและไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ศึกษาจึงเล็งเห็นถึงเรื่องคุณสมบัติของล่ามในกระบวนการสอบสวนนั้น เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งมีผลกระทบโดยตรง ควรที่จะต้องกำหนดคุณสมบัติล่ามในการสอบสวนให้ชัดเจน สิ่งเหล่านี้เองนำไปสู่ปัญหาการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวนนี้ (ศิรินภา พัฒนภูทอง, 2560) เทียบกับศาลยุติธรรม ถึงแม้ศาลไม่มีบริการล่ามภาษาที่เหมาะสมทุกภาษาอย่างเพียงพอสำหรับคนที่ถูกจำกัดในการสื่อสารทุกๆ ภาษาก็ตาม แต่ศาลก็มีล่ามภาษาสากลที่คนทั่วไปให้การยอมรับ ตลอดจนได้จัดให้มีการสัมมนาฝึกอบรมทักษะเพื่อสร้างความชำนาญจนเกิดความเชี่ยวชาญให้กับล่าม (สราวุธ เบญจกุล, 2554) ศาลยุติธรรมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการทำหน้าที่ล่าม จึงจัดทำประมวลจริยธรรมล่ามในศาลยุติธรรมทั้งหมด 5 ข้อ สำหรับการทำหน้าที่ล่ามให้เป็นไปอย่างถูกต้องในแนวทางเดียวกัน เป็นธรรมและเที่ยงตรง และสามารถทำการตรวจสอบได้ จากการศึกษาค้นคว้าพบว่ากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ มีเนื้อหาสาระ มาตรการ และกลไกของกฎหมายที่มี

ประสิทธิภาพสามารถนำเอามาประยุกต์และปรับใช้กับกฎหมายของประเทศไทยเพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้

จากความสำคัญข้างต้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง “กฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวน” ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาในทางกฎหมาย เปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวนของไทยและต่างประเทศ และเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่ามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น บทความวิชาการนี้ศึกษาเฉพาะพนักงานสอบสวนในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ไม่ครอบคลุมถึงหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาอื่นแต่อย่างใด

เนื้อหา

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดหาล่ามในคดีอาญา

การศึกษาเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวนนี้ เป็นการศึกษาแนวทางในการกำหนดกฎหมายหรือระเบียบเกี่ยวกับการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวนในคดีอาญา ในกรณีพนักงานสอบสวนไม่สามารถสื่อสารกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีอาญาได้ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลดังกล่าว สามารถเข้าใจตรงกันในประเด็นข้อพิพาทและอื่นๆ ในการนี้ผู้ศึกษาได้อาศัยวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางการวิเคราะห์วิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องการมีล่ามในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักการสำคัญของการจัดหาล่ามในกระบวนการยุติธรรมของไทย ก็คือการทำให้บุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเข้าใจถูกต้องตรงกัน ดังนั้นกฎหมายไทย คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 จึงกำหนดให้ การสอบสวนใช้ภาษาไทย แต่ถ้ามีความจำเป็นต้องแปลภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นหรือภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย หรือต้องแปลภาษาไทย เป็นภาษาไทยท้องถิ่น หรือภาษาถิ่นหรือภาษาต่างประเทศ ให้ใช้ล่ามแปล ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยาน ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทย หรือสามารถพูดหรือเข้าใจเฉพาะภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นและบุคคลเหล่านั้นไม่มีล่าม ให้พนักงานสอบสวนจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2551)

หลักการสำคัญของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 คือ การสอบสวนต้องใช้ภาษาไทย หากจำเป็นต้องใช้ภาษาอื่นนอกจากภาษาไทยให้ใช้ล่าม ส่งผลกระทบต่อผู้ต้องการล่ามโดยตรง การไม่มีล่ามอาจก่อปัญหาในกระบวนการยุติธรรม นาย

สราวุธ เบญจกุล รองเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม กล่าวว่า ประเด็นการขาดล่ามผู้เชี่ยวชาญภาษาถิ่นในการพิจารณาคดีนั้นเป็นเรื่องที่ต้องตรวจสอบแก้ไขต่อไปเนื่องจากขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 ซึ่งศาลต้องจัดหาล่ามไว้ให้พร้อมในการพิจารณาคดี (ศูนย์ข่าวเพื่อชุมชน สำนักข่าวอิศรา, 2556)

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าล่ามเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากในกระบวนการยุติธรรม เพราะล่ามสามารถทำให้บุคคลทุกคนในกระบวนการยุติธรรม เข้าใจต้องตรงกันและสามารถดำเนินบทบาทของตนได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะผู้ต้องหา หากล่ามทำให้ผู้ต้องหานั้นเข้าใจข้อกล่าวหาพฤติการณ์แห่งคดี และกระบวนการดำเนินคดีอย่างถูกต้องชัดเจนแล้ว ก็จะทำให้ผู้ต้องหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และได้รับความเป็นธรรม ซึ่งจะเป็นผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม (สมนึก เขมทองคำ, 2559)

2. แนวคิดเรื่องหลักการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม แนวคิดนี้เกิดขึ้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีหลักการสำคัญว่ารัฐต้องมีหน้าที่ที่จะต้องสอดส่องดูแลว่า บุคคลทุกคนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ (ชลธิชา เกียรติสุข, 2554) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ เช่น การดำเนินคดีอาญา ดังนั้นทุกคนจึงควรได้รับการปฏิบัติจากหน่วยงานของรัฐอย่างเท่าเทียมกัน ดังคำกล่าวที่ว่า “สิทธิของประชาชนจะปราศจากความหมาย หากขาดไร้ซึ่งกลไกในการเข้าถึงความยุติธรรม” (The Public Rights is Meaningless Without Mechanism for Access to Justice)

ความเข้าใจในภาษาที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็เป็นประเด็นหนึ่งของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมรัฐ ฉะนั้นหากบุคคลทุกคนในคดีอาญาไม่สามารถเข้าใจภาษาซึ่งใช้ในกระบวนการดำเนินคดีแล้ว การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกันย่อมเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นล่ามผู้ซึ่งกระทำให้บุคคลดังกล่าวสามารถเข้าใจซึ่งกันและกัน จึงได้รับการรับรองจากกฎหมายหลายฉบับ อาทิ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR) และกติกาสากลระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) รวมถึงกฎหมายภายในของประเทศต่างๆ (ณฐอร ศรีสว่าง, 2558)

3. แนวคิดเรื่องความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร มนุษย์ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารเป็นสำคัญ ภาษาศาสตร์ในเชิงสังคม จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาจากภาษาที่เป็นจริงตามธรรมชาติและไม่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ นักภาษาศาสตร์ เดล ไฮมส์ (Dell Hymes) ให้ความเห็นว่า แนวคิดของ นอม ชอมสกี (Noam Chomsky) ที่แบ่งความสามารถ

ทางภาษาเป็นความรู้ ความเข้าใจภาษา กับความสามารถในการใช้ภาษานั้นยังไม่สมบูรณ์พอ เพราะไม่ได้รวมถึงองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคม ซึ่งจำเป็นต่อการนำภาษาไปใช้ในการติดต่อสื่อสารในสถานการณ์จริงในชีวิตปกติ ตามความเห็นของ นอม ชอมสกี (Noam Chomsky) ภาษาประกอบด้วยความรู้ ความสามารถ 4 ประการ คือ (1) ความรู้ว่าภาษาที่ใช้นั้นถูกต้อง (2) ความรู้ว่าภาษาที่ใช้นั้นนำไปใช้ได้จริง (3) ความรู้ว่าภาษาที่ใช้นั้นจะใช้อย่างไรให้เหมาะสมกับสถานการณ์และ (4) ความสามารถที่จะใช้ภาษาอย่างไรให้เป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งถ้าเป็นไปตามนี้จะพบว่ารูปแบบการใช้ภาษาของมนุษย์มีความสัมพันธ์ต่อรูปแบบทางวัฒนธรรมและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ฉะนั้น การสื่อสารของมนุษย์จึงไม่ใช่มีเพียงความรู้กฎเกณฑ์ของภาษาเท่านั้น แต่จำเป็นที่จะต้องมีทั้งความเข้าใจและความรู้ในสังคมและวัฒนธรรมของคู่สนทนาด้วย กล่าวคือ ผู้พูดจะต้องรู้จักเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานภาพและความสัมพันธ์กับตัวผู้ฟัง หรือผู้ร่วมในการสนทนาด้วย (ชัยวุฒิ ออกฉิม, 2556)

หลักการเกี่ยวกับการจัดหาล่ามชั้นสอบสวนของไทยและต่างประเทศ

กฎหมายของแต่ละประเทศอาจมีรูปแบบของกระบวนการสอบสวนและบทบาทของล่ามตลอดจนกระบวนการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวนแตกต่างกัน เพราะระบบกฎหมายของแต่ละประเทศต่างกัน อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว มีมาตรฐาน วิธีการ และขั้นตอนซึ่งต่างจากประเทศไทย

1. ประเทศไทย การสอบสวนดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนเป็นส่วนใหญ่และกฎหมายไทย ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 กำหนดว่า“การสอบสวนให้ใช้ภาษาไทย”แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือประเทศไทยมิได้มีและใช้แต่เพียงภาษาไทยเท่านั้น ประชาชนยังมีและใช้ภาษาท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นรวมทั้งภาษาต่างประเทศอีกจำนวนมาก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคสำหรับการสอบสวนเป็นอย่างยิ่ง ในประเด็นนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 กำหนดแต่เพียงว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยและไม่มีล่าม ให้พนักงานสอบสวนจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า” ซึ่งไม่ได้กำหนดให้ครอบคลุมถึงคุณสมบัติของล่ามและจะจัดหาล่ามได้จากที่ใด กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้แต่อย่างใด

2. ประเทศสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานในการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อ 28 (Federal Rules of Criminal Procedure Rule 28 : FRCP) ไว้ว่า

“ศาลมีอำนาจหน้าที่ในการคัดเลือกและแต่งตั้งล่าม จะจ่ายค่าตอบแทนให้อย่างเหมาะสม โดยค่าตอบแทนนี้จะจ่ายจากกองทุนที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย ตามที่ศาลกำหนดไว้” (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสหรัฐอเมริกา, ข้อ 28) เพราะศาลจะเป็นผู้ทำการสอบสวนผู้ต้องหาและเป็นที่เข้าใจโดยทั่วกันว่า ล่ามในศาลเป็นบุคคลที่ช่วยทำให้ปัญหาในการสื่อสารหมดไป ได้ให้ความสำคัญกับการมีล่ามในศาลโดยเฉพาะคดีอาญา การมีล่ามทำให้การสอบสวนคดียุติธรรมมากขึ้น เนื่องจากผู้ที่ไม่สามารถเข้าใจภาษาอังกฤษได้ สามารถเข้าใจและรับทราบสิทธิที่ตนพึงมีในการต่อสู้คดี (ศิรินภา พัฒนภูทอง, 2560) การกำหนดสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในการมีล่ามข้างต้นแสดงให้เห็นว่าประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย ในกรณีไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาอังกฤษ กฎหมายกำหนดให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจแต่งตั้งล่ามให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลยตลอดจนพยาน อนึ่งนอกจากศาลมีดุลพินิจในการแต่งตั้งล่ามแล้ว ศาลยังมีดุลพินิจที่จะเปลี่ยนตัวล่ามเมื่อใดก็ตามเมื่อเห็นว่าล่ามนั้นไม่มีคุณสมบัติดีพอ หรือมีเหตุสมควรอื่นๆ ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับล่ามมาก ดังนั้น นอกเหนือจากกฎหมายอาญาแล้ว Rule of Evidence Rule 604: RE จึงกำหนดให้ล่ามมีสถานะเทียบเท่ากับพยานผู้เชี่ยวชาญ ตามกฎหมายลักษณะพยานของประเทศสหรัฐอเมริกา ข้อ 604

การจัดหาล่าม กฎหมายว่าด้วยล่ามปรากฏในกฎหมายว่าด้วยล่ามในศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา (28 U.S. Code § 1827, Interpreters in Courts of the United States: ICUS.) กฎหมายฉบับนี้กำหนดว่า ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารของศาลสหรัฐอเมริกา (The Director of the Administrative Office of the United States Courts) มีหน้าที่ตามกฎหมายในการกำหนดมาตรการ เพื่อใช้ในการคัดเลือกและรับรองบุคคลที่มีคุณสมบัติเพื่อทำหน้าที่ล่าม โดยจะต้องมีคุณสมบัติเป็นบุคคลที่สามารถพูดภาษาอื่นนอกจากภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี มีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนและหลักเกณฑ์ที่ใช้ในกระบวนพิจารณาในศาลสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างดี ซึ่งคุณสมบัติล่ามจัดทำโดยสภาตุลาการสหรัฐอเมริกา (Judicial Council of the United States) เพื่อทำหน้าที่ล่ามในกระบวนการยุติธรรม

คุณสมบัติของล่าม สภาตุลาการ มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดคุณสมบัติของล่าม (A certified court interpreter) เช่น ล่ามต้องสำเร็จการศึกษาและมีความรู้ความชำนาญทั้งภาษาอังกฤษและภาษาอื่นๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ล่ามต้องได้รับใบรับรองคุณวุฒิมาแล้วอย่างน้อย 2 ปี และมีความชำนาญในการแปลสามรูปแบบ คือ การแปลแบบต่อเนื่อง การแปลแบบฉับพลัน หรือการแปลควบคู่กันไป และการแปลปากเปล่าจาก

การอ่านต้นฉบับ นอกจากนี้สภาตุลาการยังได้กำหนดความรู้ตลอดจนทักษะและความสามารถที่จำเป็นด้วย เช่น ความชำนาญในภาษา กฎหมาย ส่วนการพูด ล่ามจะต้องพูดด้วยถ้อยคำและน้ำเสียงที่ถูกต้อง และการแปล ล่ามจะต้องสามารถตัดสินใจเลือกใช้คำศัพท์ได้อย่างถูกต้อง อนึ่งสภาตุลาการยังมีอำนาจที่จะควบคุมและตรวจสอบจริยธรรมและความประพฤติของล่ามอีกด้วย (ศิรินภา พัฒนภูทอง, 2560)

3. ประเทศอังกฤษ การจัดหาล่ามในชั้นสอบสวนมีลักษณะคล้ายๆ กับประเทศไทย คือ จะดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นตำรวจ ประเทศอังกฤษมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญเกี่ยวกับหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดหาล่ามและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยที่ไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในกระบวนการสอบสวนคดีอาญา ทั้งนี้โดยมีหลักเกณฑ์ในการจัดหา เช่น จัดหาให้แก่บุคคลไม่สามารถเข้าใจภาษาอังกฤษ หรือเป็นคนหูหนวก และจะต้องแจ้งสิทธิตามกฎหมายให้บุคคลนั้นทราบ นอกจากนี้กฎหมายอังกฤษยังมีจุดเด่นอีกประการหนึ่ง คือ ในกรณีที่ล่ามซึ่งได้จัดหาให้กับผู้ต้องหาใดถูกเรียกไปเป็นพยานในชั้นพิจารณาคดีของผู้ต้องหานั้น จะต้องมีการจัดหาล่ามคนใหม่ให้กับผู้ต้องหานั้นทันที (ศรัณยา เลิศศาสตร์วัฒนา, 2539)

การจัดหาล่าม จะมีหน่วยงานที่ชื่อว่า “หน่วยงานบริหารสังคมท้องถิ่น” (Local Authority Social Services Department: LASSD) ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนโดยการจัดทำบัญชีรายชื่อล่ามที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ ไว้เพื่อให้กับพนักงานสอบสวนจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหา ล่ามที่มีชื่อในบัญชีดังกล่าวจะเป็นผู้ที่ชำนาญมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์สูงในการปฏิบัติหน้าที่เป็นล่ามในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยตำรวจและพยานหลักฐานทางอาญา ค.ศ. 1984 (The Police and Criminal Evidence Act 1984 Code C: PCEA) ได้กำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับล่าม ดังนี้ หากผู้ต้องหาไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาอังกฤษรวมถึงผู้ที่มีปัญหาทางการได้ยินและไม่มีล่าม จะไม่มีการสอบสวนใดๆ จนกว่าจะมีล่าม และเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหา หลังจากผู้ต้องหาให้ปากคำเสร็จล่ามจะต้องอ่านและแปลด้วยภาษาของผู้ต้องหาให้ผู้ต้องหารับฟังจนเข้าใจ อีกทั้งล่ามจะต้องรับรองคำให้การนั้นว่าได้แปลถูกต้องเป็นความจริงทุกประการ ไม่ได้ตัดทอนเพิ่มเติมข้อความที่แปลแต่อย่างใด จากนั้นผู้ต้องหาและล่ามพร้อมกันลงลายมือชื่อในคำให้การ และกรณีผู้ต้องหาไม่สามารถพูดหรือสื่อสารกับทนายความได้ ผู้ที่จะทำหน้าที่ล่ามต้องไม่ใช่เจ้าหน้าที่ตำรวจ (พระราชบัญญัติว่าด้วยตำรวจและพยานหลักฐานทางอาญาของอังกฤษ)

คุณสมบัติของล่าม ประเทศอังกฤษด้านคุณสมบัติล่าม ได้เปิดหลักสูตรสำหรับอบรมบุคคลที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นล่าม ได้แก่หลักสูตร Diploma in Police Interpreting โดยหลักสูตรจะเน้นผลิตบุคลากรที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานล่ามในกิจการของตำรวจโดยเฉพาะเจาะจง เบื้องต้นจะต้องขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานแห่งชาติว่าด้วยล่ามเพื่อบริการสาธารณะ (National Registered Public Service Interpreters : NRPSI) ไว้ก่อน โดยเงื่อนไขของผู้ที่จะขึ้นทะเบียนเพื่อทำหน้าที่ล่าม คือ ต้องมีหลักฐานเอกสารจากหน่วยงานของรัฐที่เคยว่าจ้างเป็นล่ามและต้องมีการต่อทะเบียนถูกต้องเรียบร้อยด้วย อีกทั้งต้องทำงานเกี่ยวกับล่ามมาแล้วครบ 400 ชั่วโมง และล่ามต้องผ่านการขึ้นทะเบียนไว้กับหน่วยงาน NRPSI ข้างต้นแล้วเท่านั้น สำคัญสุดล่ามจะต้องผ่านการตรวจสอบประวัติทางด้านอาชญากรรมทุกคน หากล่ามคนไหนจะต้องทำงานเกี่ยวกับเด็กเยาวชนหรือคนที่ด้อยสติปัญญายิ่งจะต้องผ่านการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมที่ละเอียดและลึกลงไปอีกระดับหนึ่ง ที่เรียกว่า CRB enhanced clearance

วิเคราะห์ปัญหาการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวน

วิเคราะห์ปัญหาการจัดหาล่าม เริ่มจากปัญหาข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนนำไปสู่การแก้ไขตัวบทกฎหมาย ประเทศไทยมีกฎหมายเกี่ยวกับล่ามบังคับใช้อยู่แล้ว คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 กฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติเรื่องเกี่ยวกับล่ามไว้อย่างกว้างๆ ซึ่งไม่ครอบคลุมทุกประเด็นสำคัญ จำเป็นต้องแก้ไขให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ได้แก่ ประเด็นคุณสมบัติของล่าม และประเด็นการจัดหาล่าม เป็นต้น บนสมมติฐานการวิจัยว่าแม้ว่าประเทศไทยจะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 บังคับใช้อยู่แล้ว แต่หลังจากบังคับใช้มานาน พบว่ากฎหมายดังกล่าวยังมีปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เกี่ยวกับคุณสมบัติของล่ามและการจัดหาล่าม ซึ่งไม่เคยมีกฎหมายอื่นใดกำหนดกฎเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจน เป็นเหตุให้เกิดปัญหาในการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวนเป็นอย่างมาก จากการศึกษาค้นคว้าตัวบทกฎหมายในเรื่องเดียวกันของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ พบว่ามีเนื้อหาสาระในด้านคุณสมบัติของล่าม กระบวนการและกลไกในการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวนที่มีประสิทธิภาพ จึงเกิดสมมติฐานขึ้นว่า หากมีการนำมาตรการและกลไกทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาล่ามในคดีอาญาในชั้นสอบสวนของประเทศต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น น่าจะเกิดแนวทางในการประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่มีอยู่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

วิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดหาล่ามในชั้นสอบสวนตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ

1. ประเทศไทย การสอบสวนดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนเป็นส่วนใหญ่และกฎหมายไทย คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 กำหนดว่า“การสอบสวนให้ใช้ภาษาไทย”แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือประเทศไทยมิได้มีและใช้แต่เพียงภาษาไทยเท่านั้น ประชาชนยังมีและใช้ภาษาท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นรวมทั้งภาษาต่างประเทศอีกจำนวนมาก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคสำหรับการสอบสวนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในประเด็นนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 กำหนดแต่เพียงว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยและไม่มีล่าม ให้พนักงานสอบสวนจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า” ส่วนจะจัดหาล่ามที่มีคุณภาพใด ด้วยวิธีการใด และจากที่ใดนั้น กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้แต่อย่างใด

2. ประเทศสหรัฐอเมริกา การสอบสวนดำเนินการโดยศาล มีสภาตุลาการเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติล่าม ล่ามต้องได้รับการศึกษาและมีความชำนาญทั้งภาษาอังกฤษและภาษาที่จะใช้ในการดำเนินคดี ต้องมีใบรับรองคุณวุฒิ โดยมีสำนักงานบริหารของศาลเป็นผู้ที่กำหนดเกณฑ์ที่จะใช้ในการคัดเลือกและรับรองบุคคลที่มีคุณสมบัติทำหน้าที่ล่าม วิธีการใช้ดุลยพินิจนั้นเบื้องต้นศาลจะทดสอบผู้ต้องหาว่ามีความจำเป็นต้องจัดหาล่ามให้หรือไม่ โดย จะถามถึงเรื่องส่วนตัวของบุคคลนั้นและสนทนาเป็นภาษาอังกฤษในเรื่องทั่วๆ ไป เช่น มาศาลอย่างไร ทำงานอะไร หลีกเลี่ยงคำถามนำ และจะถามเกี่ยวกับกระบวนการของศาล เช่น ข้อกล่าวหา หน้าที่ของศาล สิทธิของคู่ความในคดีอาญา เป็นต้น หลังจากนั้นก็จะตัดสินว่าจำเป็นจะต้องมีล่ามในการดำเนินคดีหรือไม่

3. ประเทศอังกฤษ มีหน่วยงานบริการสังคมท้องถิ่น (Local Authority Social Services Department: LASSD) ทำหน้าที่ในการจัดทำบัญชีล่ามที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ไว้เพื่อสนับสนุนตำรวจในการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหา นอกจากนี้ยังมีหลักสูตรสำหรับอบรมผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นล่าม ผู้ต้องหาซึ่งพูดภาษาต่างชาติจะไม่ถูกสอบปากคำจนกว่าจะมีล่าม ผู้สอบสวนต้องแน่ใจว่าล่ามแปลตรงตามภาษาของผู้ต้องหา ต้องรับรองและอ่านคำให้การให้ผู้ต้องหาฟังและลงลายมือชื่อพร้อมกันเป็นหลักฐาน กรณีที่ให้การดำเนินคดีทำเป็นภาษาอื่นนอกจากภาษาอังกฤษ ล่ามต้องบันทึกด้วยภาษาของผู้ต้องหาแล้วลงลายมือชื่อรับรอง หลังจากนั้นเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาษาอังกฤษที่ต้องแปลคำให้การนั้นเป็นภาษาอังกฤษ ล่ามต้องไม่ใช่เจ้าหน้าที่ตำรวจ และกรณีที่ล่ามถูกเรียกไปเป็นพยานในการพิจารณาคดีของผู้ต้องหา

นั้น ศาลต้องจัดหาล่ามคนใหม่ให้กับผู้ต้องหานั้นทันที ล่ามต้องขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานขึ้นทะเบียนแห่งชาติ (National Registered Public Service Interpreters : NRPSI) และล่ามทุกคนต้องผ่านการตรวจประวัติทางด้านอาชญากรรม ที่สำคัญหากล่ามต้องทำงานกับเด็กหรือเยาวชนหรือคนที่ด้อยสติปัญญา ล่ามจะต้องผ่านการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมที่ละเอียดและลึกขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง

สรุป

จากการศึกษาค้นคว้ากฎหมายไทย กฎหมายสหรัฐอเมริกา และกฎหมายอังกฤษ แล้วพบว่ากฎหมายของต่างประเทศเหล่านี้ มีวิธีการในการกำหนดคุณสมบัติและการจัดหาล่าม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ปรับปรุงกำหนดคุณสมบัติและการจัดหาล่ามตามกฎหมายไทยได้ กล่าวคือ

กฎหมายไทย แม้จะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาล่ามอยู่แล้ว แต่ยังบัญญัติกฎหมายไม่ครอบคลุมถึงประเด็นสำคัญไว้ ได้แก่ ประเด็นคุณสมบัติล่ามและประเด็นการจัดหาล่าม ซึ่งทั้งสองประเด็นดังกล่าวมีความสำคัญยิ่ง หากล่ามที่จัดหาโดยพนักงานสอบสวนเป็นล่ามที่ขาดซึ่งคุณสมบัติแปลแบบถูกๆ ผิดๆ อาจส่งผลให้การสอบสวนในครั้งนั้นเป็นการสอบสวนที่มิชอบด้วยกฎหมายด้วยกฎหมาย ไม่สามารถที่จะอ้างเป็นพยานหลักฐานได้ในชั้นต่อๆ ไปได้

กฎหมายสหรัฐอเมริกา กำหนดให้ศาลมีหน้าที่ในการจัดหาล่าม และกำหนดให้มีหน่วยงานอื่น สนับสนุนศาลในการเตรียมพร้อมบุคคลผู้มีคุณสมบัติที่จะทำหน้าที่ล่ามให้ศาล ได้แก่ สภาตุลาการมีหน้าที่ในการกำหนดคุณสมบัติล่าม และสำนักงานบริหารศาลมีหน้าที่จัดสรรบุคคลเหล่านั้นมาให้ศาลเลือกต่อไป นอกจากนั้นศาลยังสามารถใช้ดุลยพินิจที่จะเปลี่ยนตัวล่ามได้ทันทีเมื่อเห็นว่าขาดคุณสมบัติ

ส่วนประเทศอังกฤษหน่วยงานจัดหาล่ามคือพนักงานสอบสวนคล้ายๆ กับประเทศไทย ต่างกันที่ประเทศอังกฤษมีหน่วยงานสนับสนุนในการจัดหาล่าม กล่าวคือ หน่วยงานบริการสังคมท้องถิ่น (Local Authority Social Services Department: LASSD) มีหน้าที่จัดทำบัญชีเตรียมไว้สนับสนุนล่ามให้แก่พนักงานสอบสวน ล่ามต้องมีคุณสมบัติและผ่านการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมทุกคน หากล่ามต้องทำงานกับเด็กหรือคนที่ด้อยสติปัญญา ล่ามต้องผ่านการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมที่ละเอียดและลึกลงไปอีก

ข้อเสนอแนะ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการจัดหาล่ามเพียงประการเดียว ผู้ศึกษาเห็นว่าจำเป็นต้องแก้ไข

เพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่นหากมีการสอบสวนปากคำผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยานที่ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยและไม่มีล่าม หรือล่ามไม่มีคุณสมบัติเพียงพอ ให้ถือว่าการสอบสวนนั้นมิชอบด้วยกฎหมายและไม่อาจใช้เป็นพยานในชั้นพิจารณาคดีของศาลได้ นอกจากนี้ต้องจัดทำประมวลจริยธรรมล่าม เพื่อเป็นหลักและแนวทางการปฏิบัติของล่าม เพื่อให้เป็นไปอย่างเที่ยงตรงและเป็นธรรม

การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 นั้นควรครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังนี้

ก. หลักเกณฑ์คุณสมบัติของล่าม ควรกำหนดว่าล่ามต้องมีคุณวุฒิด้านภาษาอย่างน้อยสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มีความรู้ความสามารถทั้งภาษาไทยและภาษาที่จะทำการแปล รวมถึงความรู้กฎหมายตลอดจนบริบทของกระบวนการสอบสวน ล่ามต้องผ่านการฝึกอบรมด้านการล่ามและมีการทดสอบความรู้ความสามารถในการแปล ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามมาตรฐานประมวลจริยธรรมล่ามต้องซื่อสัตย์ สุจริต แปลตามความเป็นจริง ไม่ตัดทอน หรือเพิ่มเติมในสิ่งที่แปลโดยเด็ดขาด นอกจากนี้เก็บรักษาข้อมูลที่ได้จากการแปลเป็นความลับ อนึ่งล่ามต้องแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบทันทีหรือโดยเร็วที่สุด หากล่ามไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ เพื่อจะได้จัดหาล่ามมาเปลี่ยนทดแทนโดยเร็ว เป็นต้น

ข. ปัญหาว่าพนักงานสอบสวนจะจัดหาล่ามได้จากที่ใดนั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีภาระหน้าที่ในการจัดตั้ง “สำนักงานกลางจัดหาล่ามและล่ามภาษามือ (สลม.ตร.)” ซึ่งเป็นหน่วยงานส่วนกลาง มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดความเหมาะสมเกี่ยวกับอัตรากำลังพล เงินค่าตอบแทน วางหลักเกณฑ์คุณสมบัติล่าม ตลอดจนรับผิดชอบดูแลกำกับ “สำนักงานล่ามและล่ามภาษามือจังหวัด (สลม.จว.)” ซึ่งควรจัดทำให้ครอบคลุมทุกจังหวัด ส่วนสำนักงานล่ามและล่ามภาษามือจังหวัด (สลม.จว.) มีอำนาจหน้าที่ในการขึ้นทะเบียนล่ามภาษาท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นของแต่ละภูมิภาคไว้ ตลอดจนล่ามภาษาสากลทุกภาษาที่ชาวต่างชาติส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ สรรหาบุคคลที่จะมาเป็นล่าม เริ่มตั้งแต่การรับสมัครบุคคลที่มีความประสงค์จะเป็นล่าม การคัดเลือก และการฝึกอบรมทักษะ ตลอดจนรักษาหลักเกณฑ์คุณสมบัติมาตรฐานของล่าม การตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของล่าม การบันทึกจัดเก็บข้อมูลของล่าม ตลอดจนการลงโทษล่ามที่ฝ่าฝืนหรือจงใจหรือประมาทเลินเลอไม่ทำตามระเบียบที่กำหนดไว้จนเป็นเหตุให้กระบวนการสอบสวนคดีอาญาได้รับความเสียหาย

เอกสารอ้างอิง

ชลธิชา เกียรติสุข. (2554). การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในการดำเนินคดีทางศาล: ศึกษากรณีการให้ความช่วยเหลือทางด้านทนายความในคดีแพ่งโดยรัฐ. ในวิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชัยวุฒิ ออกฉิม. (2556). การเข้าถึงความยุติธรรมผ่านล่าม. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

ณฐอร ศรีสว่าง. (2558). การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้ที่ไม่พูดภาษาไทย: กรณีศึกษาระบบการจัดหาล่ามในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ใน สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศรัณยา เลิศศาสตร์วัฒนา. (2539). สิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในการมีล่ามในการดำเนินคดีอาญา. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิรินภา พัฒนภูทอง. (2560). มาตรการทางกฎหมายในการจัดหาล่ามให้จำเลยชาวต่างชาติในชั้นพิจารณาคดีอาญา. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ศูนย์ข่าวเพื่อชุมชน สำนักข่าวอิศรา. (2556). เผยผลวิจัยกระบวนศาลบกพร่อง-60% คดีชาวบ้านร้อง กสม.ผิดหลักสิทธิมนุษยชน. เข้าถึงได้จาก https://www.isranews.org/community/comm-news/comm-politics/23390-humanright270513.html

สมนึก เขมทองคำ. (2559). การพัฒนาระบบการสอบสวนคดีอาญาของไทย. เข้าถึงได้จาก http://www.tci-thaijo.org/index.php/ phdssj/article/view/67243/54855

สราวุธ เบญจกุล. (2554). จริยธรรมล่ามในศาลยุติธรรม. เข้าถึงได้จาก https://mgronline.com/ daily/detail/954000004892

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2551). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา . ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 30 ก (หน้า 11). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่นในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

LOCAL MEDIATION IN LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLICE

สุวรรณ วงษ์การค้า

Suwan Wongkanka

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลับ อำเภอบางประอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Administrative Organization of Ban Plub, Bamg Pa In District, Ayuthaya Province, Thailand

Email: hinpak.law@gmail.com

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่าทุกสังคมและทุกประเทศมีความต้องการให้เกิดความสงบสุขของสังคม แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสภาพแวดล้อมอื่นๆ อีกมากมาย เป็นเหตุให้ในสังคมทุกประเทศย่อมมีข้อพิพาท ข้อขัดแย้งเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้มีคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลเป็นจำนวนมาก เป็นต้น การสร้างสังคมเข้มแข็งโดยเฉพาะในการจัดการความขัดแย้งในสังคมได้ด้วยสมาชิกในสังคมนั้นๆ เอง จึงเป็นการสร้างสันติวัฒนธรรมในเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนในบรรยากาศที่มีมิตรภาพตามบริบทของแต่ละสังคมที่ดีงาม การประสานประโยชน์ด้วยการจัดการความขัดแย้งในสังคมระดับท้องถิ่นย่อมส่งผลต่อความมั่นคงของสังคมระดับประเทศ และลดการใช้กระบวนการยุติธรรมของภาครัฐลงได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งหมายถึงการลดค่าใช้จ่ายต่างๆ ด้วย

วิธีการไกล่เกลี่ย ซึ่งเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทได้ทั้งทางแพ่งและทางอาญา ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพต่อความยุติธรรม นอกจากนี้ยังเป็นการลดคดีที่ไม่สำคัญที่ต้องขึ้นสู่ศาลได้เป็นจำนวนมาก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ใช้วิธีการไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกตามข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมที่มีระเบียบเฉพาะสามารถนำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยจนประสบผลสำเร็จอย่างต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้ ด้วยการสร้างสังคมเข้มแข็งด้วยสังคมนั้นๆ เอง เป็นการบูรณาการความร่วมมือของสมาชิกในสังคมอย่างมีรูปแบบและกระบวนการที่ชัดเจน มีหลักเกณฑ์วิธีการที่เป็นที่ยอมรับได้ น่าเชื่อถือ เป็นที่

* Received 20 June 2020; Revised 21 July 2020; Accepted 26 August 2020

ยอมรับของสังคมในพื้นที่นั้นๆ ได้ วิธีการไกล่เกลี่ยท้องถิ่นเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในท้องถิ่นอย่างยิ่ง และมีผลบังคับได้ตามกฎหมาย

คำสำคัญ: การไกล่เกลี่ย, ข้อพิพาท, ท้องถิ่น

Abstract

Nowadays, although all of the countries desire peace in the societies, the changes of the social, economic, political, and environmental factors have led to myriad disputes in every nation, bringing numerous lawsuits to the courts. Building a strong society, especially in dealing with conflicts in society by members of that society itself, thus creating a sustainable culture of peace in an atmosphere of friendship in accordance with the context of each good society. Coordinating benefits through conflict management at the local level will affect the stability of the society at the national level. and reduce the use of the government's judicial process a lot This means reducing expenses as well.

Mediation is a method for solving both civil and criminal disputes, which is effective for judicial process. It also reduces the number of miscellaneous cases that are not necessary to be decided by the courts. The Lao People's Democratic Republic has applied the mediation, as the alternative dispute resolution, according to the agreement of the Minister of Justice, that has the specific regulations successfully until today. By building a strong society with that society itself, it is the integration of cooperation among members of the society in a clear form and process. There is a methodology that is acceptable, credible, socially acceptable in that area. Local mediation methods are the most appropriate methods to be applied locally. and is enforceable by law.

Keywords: Mediation, Dispute, Local

บทนำ

มนุษย์ในหลายประเทศอยู่ในสังคมซึ่งประกอบด้วยชุมชนหลายเผ่าพันธุ์ ซึ่งการอยู่ร่วมกันเมื่อเวลาผ่านไปนานๆก็จะขยายเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่ หากสังคมใดมีความรักความสามัคคีกันก็ทำให้สังคมนั้นน่าอยู่และสงบสุขเป็นชุมชนที่เข้มแข็งแต่หากมีการเพิ่มประชากรมากขึ้นเท่าใดก็ยิ่งทำให้มีการแย่งชิงกันในความเป็นอยู่และแสวงหาผลประโยชน์ทั้งทรัพย์สินเงินทองเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ตนเองและคนภายในครอบครัว ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ต้องมีการกระทบกระทั่งกันด้วยจากสาเหตุต่างๆ และหากมีข้อพิพาทเกิดขึ้นย่อมจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกคนในสังคมนั้นๆ โดยไม่ใช่เพียงแต่จะส่งผลกระทบเฉพาะคู่กรณีที่พิพาทกันเท่านั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องหาวิธีการแก้ไขหรือยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นให้ยุติลงโดยเร็วเพื่อให้เกิดความสามัคคีในสังคม (Goldberg Stephen B. et al., 1985) ซึ่งการยุติข้อพิพาทหรือการแก้ไขข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น อันจะทำให้ข้อพิพาทนั้นยุติลงได้โดยรวดเร็วในแบบง่ายที่สุดหรือเร็วที่สุดคงไม่พ้นวิธีการพูด การเจรจา แต่หากไม่สามารถตกลงกันได้จึงจำเป็นที่จะต้องมีบุคคลที่สามเข้ามาเป็นผู้ประสานความสามัคคีให้แก่คู่กรณีที่พิพาทนั้น โดยเรียกว่า “การไกล่เกลี่ย” (Mediation)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแนวคิดพื้นฐานว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นได้เกิดขึ้นมานานแล้วพร้อมๆกับการตั้ง การรวมกันของสังคมมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animal) เมื่อมีข้อพิพาทหรือความขัดแย้งเกิดขึ้นก็จะได้รับการแก้ไขโดยการเจรจา หรือการไกล่เกลี่ย เมื่อสังคมหรือชุมชนมีข้อพิพาทหรือความขัดแย้งที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเครื่องมือที่จะนำมาแก้ไขปัญหาต่างๆหรือลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือกติกาของสังคมก็ได้มีการพัฒนาเป็นหลักเกณฑ์มากขึ้นมีองค์กรหรือสถาบันที่ใช้หลักเกณฑ์ในการแก้ไขข้อขัดแย้งเหล่านั้นอย่างเป็นระบบที่เป็นทางการมากขึ้น ดังสุภาษิตที่ว่า “ที่ใดมีสังคมที่นั่นย่อมมีกฎหมาย” (สมยศ เชื้อไทย , 2551) (Ubi Societas,Ibi Jus) ในการยุติคดีได้โดยที่ไม่ต้องดำเนินการอย่างเป็นทางการนั้นจะช่วยให้คู่กรณีสามารถที่จะอยู่ในสังคมต่อไปได้

อย่างไรก็ดี ประเทศต่างๆในโลกนี้ก็พยายามหาวิธีการระงับข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งโดยให้ใช้วิธีที่เป็นทางการหรือกระบวนการทางศาลให้น้อยที่สุด โดยให้คู่พิพาทได้มีโอกาสพูดคุย เจรจากันเอง หรือมีคนกลางเข้ามาอำนวยความสะดวกทำการไกล่เกลี่ยให้ ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ซึ่งอาจจะเป็นการผ่อนคลายมากกว่าในที่ที่เป็นห้องไกล่เกลี่ยที่เป็นส่วนตัวโดยการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการแบบไม่เป็นทางการ มีความยืดหยุ่นช่วยให้ผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ที่ร่วมไกล่เกลี่ยใช้แนวทางต่างๆในการแก้ไขปัญหาเชิงสร้างสรรค์ในการหาข้อยุติ รวมทั้งการไกล่เกลี่ยจะเป็นการประหยัดทั้งเงินและเวลาของแต่ละฝ่าย นอกจากนี้การเข้าถึงข้อ

ยุตินั้นฝ่ายที่ไกล่เกลี่ยมักจะหลีกเลี่ยงประเด็นทางอารมณ์จากการมีส่วนร่วมในความขัดแย้งอย่างต่อเนื่อง (Michael L. Moffitt and Robert C. Bordone, 2005)

ในการนี้ จะเห็นได้ว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นเป็นวิธีการช่วยขจัดความขัดแย้งของคู่พิพาท ซึ่งมีบุคคลที่สามหรือคนกลางเข้ามาช่วยเหลือให้ความสะดวกแก่คู่พิพาทให้ตกลงกันเพื่อยุติข้อพิพาทนั้นๆในเวลาอันรวดเร็ว เปรียบเสมือนว่ามีการร่วมกันทั้งหมดสามฝ่าย กล่าวคือคู่พิพาทสองฝ่าย และบุคคลที่สามหรือผู้ไกล่เกลี่ยอีกฝ่ายหนึ่ง โดยทั้งสามฝ่ายจะดำเนินการหาทางออกจากข้อพิพาทนั้นโดยสันติวิธีนั่นเอง (สุวรรณ วงษ์การค้า, 2563)

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ ส.ป.ป.ลาว เมื่อครั้งในอดีตเคยตกเป็นเมืองขึ้นของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งได้มีการปรับและเลือกเอากฎหมายในส่วนที่ดีและเหมาะสมกับ วัฒนธรรม จารีตประเพณี สังคม และการดำรงชีวิตของประชาชน ส.ป.ป.ลาว อีกทั้งยังมีนโยบายใช้การระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยในชุมชนเพื่อลดคดีขึ้นสู่ศาล

หลักการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั่วไป สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว บริหารภายใต้ระบบการเมืองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (Laos People’s Revolution Party : LPRD) เป็นองค์กรนำและมีอำนาจสูงสุด “ประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์” มีกระทรวงและสถาบันรับอำนาจจากศูนย์กลาง แบ่งพื้นที่การปกครองเป็น 16 แขวง ในแต่ละแขวงประกอบไปด้วยเมืองเทียบเท่ากับอำเภอของประเทศไทย ซึ่งในแต่ละเมืองจะประกอบด้วยหมู่บ้านหลายหมู่บ้าน มีนายบ้านหรือผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่บริหารบ้าน และในส่วนของโครงสร้างหลักหรือการปกครองส่วนกลางนั้น ประกอบไปด้วยสถาบันหรือองค์กรหลัก ได้แก่ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ ตามหลักประชาธิปไตย (นิตยา โพธิ์นอก และคณะ, 2560)

รัฐธรรมนูญของ ส.ป.ป.ลาว ได้กำเนิดขึ้นในปี ค.ศ.1991 (พ.ศ.2534) โดยสภาประชาชนสูงสุด หรือปัจจุบันเรียกว่าสภาแห่งชาติ และปัจจุบันรัฐธรรมนูญ ส.ป.ป.ลาว ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาในปี พ.ศ.2546 ซึ่งได้บัญญัติโครงสร้าง อำนาจหน้าที่องค์การตุลาการของ ส.ป.ป.ลาว ไว้โดยประกอบด้วย ศาลประชาชนและองค์การอัยการ กล่าวคือ ศาลประชาชนคือองค์การพิพากษาคดี ส่วนองค์การอัยการคือองค์การติดตามตรวจตราการปฏิบัติตามกฎหมาย

ศาลประชาชน จะประกอบด้วยศาลประชาชนสูงสุด (ศาลฎีกา) ศาลอุทธรณ์ ศาลประชาชนแขวง (ศาลจังหวัด) ศาลประชาชนเมือง (ศาลอำเภอ) และศาลทหาร (รัฐธรรมนูญ

แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, 2015) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ส.ป.ป.ลาว) มีกลไกในการส่งเสริมระบบงานยุติธรรมชุมชน โดยมีการดำเนินงานเกี่ยวกับระบบรากฐานของยุติธรรมชุมชน ครอบคลุมทั้งหมด 5 งาน กล่าวคือ (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2562) งานอบรมและเผยแพร่กฎหมาย งานสร้างหมู่บ้านปลอดคดี งานแก้ไขข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน งานยุติธรรมเด็ก และงานสร้างบุคลากรทางกฎหมาย ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วเห็นได้ว่ารัฐบาล ส.ป.ป.ลาว ได้ดำเนินการทางกฎหมายจนมีผลทำให้เป็นไปตามเป้าหมายในกระบวนการยุติธรรมชุมชน

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ ส.ป.ป.ลาว ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อใด แต่เชื่อว่าได้เกิดขึ้นมานานแล้ว โดยเป็นการไกล่เกลี่ยด้วยประเพณีและการดำเนินด้วยวิถีชีวิตแบบสังคมดั้งเดิมของ ส.ป.ป.ลาว ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยก็คือผู้เฒ่าผู้แก่ หรือบุคคลที่เป็นที่นับถือของคู่กรณี หรือตาแสง หรือที่เป็นเจ้าก๊กเจ้าเหล่าเป็นผู้อบรม แต่ไม่ได้ใช้คำพูดว่า “การไกล่เกลี่ย” (สปป.ลาว, 2562) อย่างไรก็ตาม การไกล่เกลี่ยในแบบดั้งเดิมนี้ก็ลดบทบาทลงเพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยอำนาจของการบริหารจัดการของรัฐที่เข้าไปควบคุมพฤติกรรมของประชาชน โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้กฎ ระเบียบเพื่อดูแลประชาชนอันเป็นไปตามหลักสากล จึงเป็นเหตุให้ประชาชนยอมรับในการจัดการของรัฐมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ประชาชนนำข้อพิพาททั้งทางแพ่งและอาญาไปให้องค์กรของรัฐพิจารณาตัดสินและช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยองค์กรดังกล่าว คือศาลประชาชนนั่นเอง(ศาลยุติธรรม) (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2562)

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ ส.ป.ป.ลาว ทั้งในศาลและนอกศาลเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 53 มาตรา 54 ซึ่งมีหลักการที่เป็นสาระสำคัญ กล่าวคือ

มาตรา 53 ได้บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับระยะเวลาการไกล่เกลี่ยคู่กรณีพิพาทไว้ “ผู้ใหญ่บ้านจะทำการไกล่เกลี่ยคู่กรณีพิพาท ที่พิพาทกันทางแพ่งก่อนการยื่นฟ้องต่อศาลก็ได้ตามการร้องขอของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในกรณีที่ได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ในระยะการสืบพยานและการประกอบหลักฐานจนถึงการพิจารณาไต่สวนคดีในที่ประชุมศาล ศาลจะทำการไกล่เกลี่ยคู่ความอีกครั้งก็ได้”

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า มาตราดังกล่าวข้างต้นได้ดำเนินการรวมถึงการไกล่เกลี่ยนอกศาลด้วย กล่าวคือให้ผู้ใหญ่บ้านได้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าผู้ไกล่เกลี่ย โดยจะต้องไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งทางแพ่งหรือทางอาญาที่ยอมความได้ ทั้งนี้ความตามมาตรา 53 ยังได้กล่าวถึงความจำเป็นจะต้องมีการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทที่มีอยู่ในหมู่บ้านนั้น ๆ ก่อนจะนำคดีขึ้นสู่ศาลทุกครั้ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดปริมาณขึ้นสู่ศาลด้วย

มาตรา 53 วรรคสอง สรุปว่าเป็นกรณีที่คู่ความได้ยื่นฟ้องต่อศาลหรือเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยในศาล และไม่ว่าการพิจารณาคดีจะดำเนินการไปได้เพียงใดศาลมีอำนาจที่จะพยายามให้คู่ความได้มีโอกาสพูดจา ไกล่เกลี่ยผ่อนสั้นผ่อนยาวซึ่งกันและกันอีกครั้งก่อนจะตัดสินคดี เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของศาลในการพิจารณาคดีแพ่ง จะเห็นได้ว่ามาตราดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่อยากให้สังคมมีความสงบสุข ประชาชนในหมู่บ้านให้มีความรักความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แม้คดีจะนำขึ้นสู่ศาลแล้วก็ตาม แต่การไกล่เกลี่ยก็เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความอันเป็นหลักสำคัญเพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว และเป็นธรรม

มาตรา 54 เมื่อคู่ความได้ตกลงกันตามการไกล่เกลี่ยแล้วผู้ใหญ่บ้าน หรือศาลแล้วจะต้องจัดทำจดหมายบันทึกและให้คู่ความลงลายมือชื่อไว้ จดหมายบันทึกการไกล่เกลี่ยนั้นจะมีผลบังคับปฏิบัตินับแต่วันที่คู่ความลงลายมือชื่อเป็นต้นไป ในกรณีที่เป็นการไกล่เกลี่ยในศาลนั้นศาลจะออกคำสั่งให้ปฏิบัติภายในหนึ่งสัปดาห์ ศาลจะไม่นำเอาคดีที่คู่ความไกล่เกลี่ยกันแล้วมาพิจารณาใหม่

อย่างไรก็ตาม มาตราดังกล่าวยังได้กำหนดผลของการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาททั้งในศาลและนอกศาล ว่าเมื่อคู่ความได้ไกล่เกลี่ยตกลงประนีประนอมยอมความกันแล้ว ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้พิพากษา จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความทุกครั้งไว้เพื่อเป็นหลักฐาน ซึ่งในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความจะสมบูรณ์เมื่อคู่สัญญากระทำโดยใจสมัคร มิได้ถูกบังคับ และถูกต้องตามเงื่อนไขของสัญญา หลังจากนั้นแล้วจึงให้คู่ความลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ ทั้งนี้คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือผู้พิพากษา หรือจ่าศาล ซึ่งเป็นผู้บันทึกสัญญาประนีประนอมยอมความจะต้องลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานเช่นกัน และสัญญาประนีประนอมยอมความจะมีผลตามกฎหมายนับแต่เวลานั้น

ในการนี้ เมื่อมีการไกล่เกลี่ยในศาล และได้จัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความถูกต้องตามสัญญาแล้ว ศาลจะออกคำสั่งให้ปฏิบัติโดยทันที ไม่จำเป็นต้องพิจารณาพิพากษาคดีตามยอมอีก เพราะว่าคำสั่งให้ปฏิบัติของศาลซึ่งออกโดยประธานคณะศาลมีผลเท่ากับคำพิพากษาตามยอมเช่นกัน

อนึ่ง คำสั่งให้ปฏิบัติของศาลนี้ กฎหมาย ส.ป.ป.ลาวไม่ได้กำหนดในการขออุทธรณ์ไว้ ไม่ว่าจะมีเหตุผลใด ๆ ก็ตาม แต่ได้ให้คู่ความยื่นคำร้องขอตรวจตราไปยังศาลสูงได้ โดยผ่านองค์การอัยการประชาชน (กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, 1990) ในการนี้กฎหมายไม่อนุญาตให้ศาลอื่นใดทำการพิจารณานอกจากศาล

สูงเท่านั้นที่จะพิจารณาคำสั่งให้ปฏิบัติของศาลล่างได้ โดยการเอาคดีที่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล ซึ่งศาลได้ออกคำสั่งให้ปฏิบัติไปแล้วนั้น เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมปฏิบัติตามกลับมาพิจารณาคดีใหม่อีกครั้ง แต่หากเป็นกรณีของการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทนอกศาล เมื่อคู่กรณีไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ฝ่ายที่เสียประโยชน์จะต้องนำสัญญาประนีประนอมยอมความมาประกอบกับคำฟ้องยื่นต่อศาลที่มีอำนาจ ศาลจะทำการพิจารณาตามปกติและดำเนินคดีต่อไป

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่น

ระบบยุติธรรมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้กำหนดให้ระบบยุติธรรมทางเลือกเป็นระบบที่ระบุไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจนว่าเป็นระบบยุติธรรมหลักของประเทศ (นิตยา โพธิ์นอก และคณะ, 2560) กล่าวคือ ได้กำหนดให้มีการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนที่จะใช้ระบบยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่นของ ส.ป.ป.ลาว นั้น โดยหลักการแล้วจะเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตาม ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสร้างตั้งและการเคลื่อนไหวของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นบ้าน ค.ศ. 2009 (พ.ศ.2552) ซึ่งมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. ความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน (นิตยา โพธิ์นอก และคณะ, 2560) รัฐบาลของ ส.ป.ป.ลาว มีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับงานยุติธรรมระดับฐานรากที่เกี่ยวกับงานในระดับหมู่บ้านทุกๆด้าน จึงมีแนวคิดในการสร้างหมู่บ้านซึ่งจะทำให้ประเทศมีความเข้มแข็งประชาชนมีความสุข สังคมเป็นประชาธิปไตย และมีความยุติธรรมอย่างเสมอภาค ในการสร้างรัฐแห่งกฎหมายให้เกิดในระดับหมู่บ้านนั้นมีกระบวนการทำได้หลายวิธี กล่าวคือการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับงานยุติธรรม ประชาชนได้มีการเรียนรู้กฎหมาย ประชาชนได้เข้าร่วมพัฒนาครอบครัวและหมู่บ้าน ตลอดจนมีการดำเนินการไม่ให้มีการกระทำที่เป็นละเมิดต่อกฎหมาย อีกทั้งทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขระงับข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน ประกอบกับให้มีการรับรองการปฏิบัติตามที่กล่าวมาบนพื้นฐานของกฎหมาย ความเท่าเทียม และให้เกิดความรักสามัคคีภายในหมู่บ้าน

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่นของ ส.ป.ป.ลาว เป็นไปตามหลักการของรัฐธรรมนูญ หมวดที่ 8 มาตรา 78 ซึ่งบังคับใช้เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และให้ประชาชนมีทางเลือกใช้แทนการนำข้อพิพาทไปฟ้องยังศาล ซึ่งจะทำให้คู่กรณีรู้สึกว่าชนะ ไม่มีผู้ใดแพ้ เพราะเป็นความยินยอมของคู่กรณีเอง ทั้งนี้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่นของ ส.ป.ป.

ลาว ประชาชนของ ส.ป.ป.ลาวได้ปฏิบัติกันมานานแล้วตั้งแต่ในอดีต โดยเป็นการไกล่เกลี่ยบนพื้นฐานของประเพณีและขนบธรรมเนียม ในระยะต่อมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมา กระทรวงยุติธรรมได้ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้น โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้ออกข้อตกลงฉบับแรก เลขที่ 304/กย.ลงวันที่ 7 สิงหาคม ปี ค.ศ.1997 (พ.ศ.2540) เมื่อได้ปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าวแล้วกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขั้นพื้นบ้านของ ส.ป.ป.ลาว ได้ขยายไปสู่สังคมประชาชนเป็นอย่างมาก เห็นว่าเนื้อหาบางส่วนยังไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เป็นจริงจึงต้องมีการปรับปรุงเนื้อหา ดังนั้นกระทรวงยุติธรรมจึงได้ออกข้อตกลงฉบับที่ 2 เลขที่ 08/กย.ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ปี ค.ศ.2005 (พ.ศ.2548) โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักการที่สำคัญ กล่าวคือให้มีองค์กรในการรับรองหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน และปรับปรุงค่าบริการจากคู่กรณีได้จำนวน 100,000 กีบ (323.88 บาท) คิดตามอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ ณ วันที่ 15 ธันวาคม 2563 โดยเก็บจากคู่กรณีฝ่ายละครึ่ง 50,000 กีบ (161.94 บาท) ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม”ว่าด้วยการสร้างตั้งและเคลื่อนไหวของการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน” มาตรา 6 อีก 2 ปี ต่อมากองประชุมกระบวนการยุติธรรมใหญ่ ส.ป.ป.ลาว ได้มีการค้นคว้าและปรับปรุงข้อตกลงฉบับที่ 2 อีกครั้ง และได้ออกข้อตกลงฉบับที่ 3 เลขที่ 02/กย.ลงวันที่ 19 มีนาคม ปี ค.ศ.2007 (พ.ศ.2550) มาบังคับใช้โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักการที่สำคัญ กล่าวคือ เปลี่ยนเอานายบ้านหรือผู้ใหญ่บ้านออกจากการเป็นประธานการไกล่เกลี่ย แล้วกำหนดให้ ปกส.บ้าน (ตำรวจประจำหมู่บ้าน) และผู้ตางหน้า (ผู้ทรงคุณวุฒิ) เข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้ หลังจากนั้นในปี ค.ศ.2009 (พ.ศ.2552) กองประชุมกระบวนการยุติธรรมรากฐานทั่วประเทศ ได้ค้นคว้าและปรับปรุงข้อตกลงอีกครั้งมาเป็นข้อตกลงฉบับที่ 4 เลขที่ 210/กย.ลงวันที่ 19 ตุลาคม ปี ค.ศ.2009 (พ.ศ.2552) การปรับปรุงครั้งนี้เกิดจากความเห็นของที่ประชุม โดยมีหลักการ กล่าวคือมีการแก้ไขบางมาตรา และเพิ่มเติมใหม่อีก 8 มาตรา ซึ่งข้อตกลงฉบับนี้มีความชัดเจนมากกว่าฉบับเดิมๆ

2. หน่วยไกล่เกลี่ยระดับหมู่บ้าน (หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน) ใน ส.ป.ป.ลาว หน่วยไกล่เกลี่ยระดับหมู่บ้านนั้นถือเป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นทั่วประเทศในทุกหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่อยู่ห่างไกลจากศาลอำเภอ ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวเป็นการใช้ประเพณีเพื่อถือปฏิบัติในการแก้ไขข้อพิพาททางแพ่งในชุมชน กล่าวคือ ข้อพิพาทเกี่ยวกับศาสนาชนเผ่า ครอบครัว หรือทรัพย์สิน เป็นต้น โดยการไกล่เกลี่ยดังกล่าวจะเป็นไปตามข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการสร้างตั้งและเคลื่อนไหวของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน ฉบับเลขที่ 210/กย.ลงวันที่ 19 ตุลาคม ปี ค.ศ.2009 (พ.ศ.2552)

ซึ่งข้อตกลงนี้จะช่วยให้องค์กรหมู่บ้านสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้เป็นอย่างดี อันเป็นการให้ความเป็นธรรม และคุ้มครองสิทธิของประชาชน อีกทั้งยังเป็นการประสานประโยชน์และความยุติธรรมกับองค์กรอื่นๆได้เป็นอย่างดี (นิตยา โพธิ์นอก และคณะ, 2560)

3. การจัดตั้งหน่วยไกล่เกลี่ยระดับหมู่บ้าน ในการจัดตั้ง (สร้างตั้ง) หน่วยไกล่เกลี่ยในระดับหมู่บ้านของ ส.ป.ป.ลาว นั้น มีขั้นตอนอยู่ 2 ขั้นตอน (นิตยา โพธิ์นอก และคณะ, 2560) กล่าวคือ ขั้นตอนแรก ได้แก่การคัดเลือกคณะทำงานหน่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน (คณะทำงานหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน) โดยจัดให้มีการเลือกตั้งลงคะแนนหรือให้ประชาชนลงมติ ซึ่งบุคคลใดจะได้เป็นคณะทำงานจะต้องได้รับคะแนนเสียงส่วนมาก ในการนี้จะต้องมีการประชุมโดยมีผู้แทนจากหน่วยงานด้านการยุติธรรมระดับเมืองและภาคส่วนอื่นๆ เข้าร่วมด้วย ขั้นตอนที่สอง การเสนอชื่อและการแต่งตั้ง โดยนายบ้านจะจัดทำบัญชีรายชื่อของผู้ที่ได้รับเลือกเสนอให้เจ้าเมืองลงนามแต่งตั้ง ตามข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งคณะทำงานหน่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน (คณะทำงานหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน) ประกอบด้วยหัวหน้า 1 คน รองหัวหน้า 1-2 คน และกรรมการที่มาจากหลายภาคส่วน ดังนี้

1. แนวลาวสร้างชาติของหมู่บ้าน
2. องค์การปกครองหมู่บ้าน (ผู้ตางหน้า คณะผู้ใหญ่บ้าน)
3. สหพันธ์นักรบเก่า
4. สหพันธ์หญิงของหมู่บ้าน
5. ชาวหนุ่มประชาชน ปฏิวัติลาวของหมู่บ้าน
6. ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้ตางหน้าชนเผ่าภายในหมู่บ้าน
7. ป.ก.ส. ภายในหมู่บ้าน (ผู้ตางหน้าตำรวจประจำหมู่บ้าน)

นอกจากนี้ ยังมีเจ้าหน้าที่อีก 1 คน ทำหน้าที่เป็นเลขานุการเพื่อช่วยทำงานเป็นผู้บันทึกในเวลาการไกล่เกลี่ย เขียนบทรายงานสรุปเหตุการณ์ต่าง ๆ ภายหลังการไกล่เกลี่ยสำเร็จลง และอื่นๆ โดยคณะทำงานหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้านของ ส.ป.ป.ลาว จะมีวาระอยู่ได้ 3 ปี ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมาตรา 11 (ม.ป.ป.) เท่ากับนายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ตามกฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น

4. คุณสมบัติของคณะทำงานหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน บุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะทำงานหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นพื้นบ้าน ของ ส.ป.ป.ลาว จะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. ต้องเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจและถูกเลือกตั้งมาจากประชาชนภายในหมู่บ้าน

2. ต้องเป็นบุคคลที่มีการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความน่าเชื่อถือและเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อประชาชน

3. ต้องรู้และเข้าใจทั้งเป็นเอกภาพกับแนวทางนโยบายของพรรคและระเบียบกฎหมายของรัฐ และสามารถที่จะศึกษาอบรม ส่งเสริมประชาชนให้เคารพและปฏิบัติกฎหมายอย่างเข้มงวด

4. ต้องมีบทบาทในการเสริมสร้างความสามัคคีภายในหมู่บ้านให้สูงขึ้น

5. ต้องมีความสามารถเชิญชวนประชาชนภายในหมู่บ้านสร้างกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของหมู่บ้าน

6. ต้องมีพรสวรรค์ในการศึกษาอบรมและแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยการประนีประนอมโดยสันติวิธี และต้องมีคุณธรรมทางกฎหมายไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

อย่างไรก็ตาม สำหรับหัวหน้าคณะในการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน จะต้องได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกของหน่วยไกล่เกลี่ยมากกว่าคนอื่นๆ อีกทั้งมีความสามารถจัดตั้งและพาหน่วยไกล่เกลี่ยปฏิบัติหน้าที่ได้ดี ประกอบกับการเป็นตัวอย่างความสามัคคีที่ดีภายในหน่วยไกล่เกลี่ย และรู้จักรวบรวมความคิดเห็นต่อองค์กรจัดตั้งและบุคคลอื่นๆในส่วนของรองหัวหน้าไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้านนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับหัวหน้าหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้านแต่ลำดับถัดลงมา

5. บทบาทของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน เป็นหน่วยงานระดับล่างจัดตั้งโดยประชาชนและมีบทบาท ดังนี้

1. แก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ภายในบ้านด้วยการประนีประนอมตามการเสนอของคู่กรณี และแก้ไขคดีอาญาที่เด็กเป็นคนกระทำผิด

2. ช่วยองค์การปกครองหมู่บ้านศึกษาอบรมและปลุกระดมประชาชนบรรดาเผ่าภายในหมู่บ้านให้มีสติตื่นตัวเคารพและปฏิบัติระเบียบกฎหมาย

3. ช่วยองค์การปกครองหมู่บ้านสร้างให้เป็นหมู่บ้านปลอดคดีและร่วมมือกันในการจัดตั้งปฏิบัติคำตัดสินของศาลซึ่งคู่กรณีอยู่ภายในบ้านของตน

4. ประสานสมทบกับบรรดาองค์กรที่เคลื่อนไหวทางกระบวนการยุติธรรมและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้หนักแน่น เพื่อปกป้องสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชนภายในหมู่บ้าน

6. สิทธิและหน้าที่ของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน การดำเนินการของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้านต้องปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ ตามข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสร้างตั้งและการเคลื่อนไหวของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้านอย่างเข้มงวดและมีสิทธิและหน้าที่ ดังนี้

1. สิทธิของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน ตามข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ประชาชนจำนวนมากยังไม่เข้าใจว่าหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้านนี้มีสิทธิ ดำเนินการอะไรได้บ้าง เพื่อทำความเข้าใจให้กับประชาชนกระทรวงยุติธรรมของ ส.ป.ป.ลาว ได้จัดทำหนังสือคู่มือให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถที่จะนำไปศึกษาด้วยตัวเอง และสามารถกำหนดสิทธิของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้านได้ดังนี้

ประการแรก มีสิทธิในการศึกษาอบรมกฎหมายให้กับหมู่บ้าน และไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งในหมู่บ้านด้วยสันติวิธี

ประการที่สอง มีสิทธิรายงานขอความคิดเห็นจากนายบ้าน หรือคณะพรรครากฐานประจำหมู่บ้านเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย

ประการที่สาม มีสิทธิเก็บค่าธรรมเนียมจากการบริการในการไกล่เกลี่ย จากคู่กรณีจำนวน 100,000 กีบ(331.18 บาท) ต่อหนึ่งข้อขัดแย้งที่กำหนดไว้ โดยให้คู่กรณีรับผิดชอบฝ่ายละครึ่ง คือ 50,000 กีบ (165.594 บาท)

ประการที่สี่ มีสิทธิได้รับการคุ้มครองจากกฎหมาย

ประการที่ห้า มีสิทธิได้รับค่าแรงงาน โดยนำใช้เงินจากค่าบริการที่เก็บจากคู่กรณี

ประการที่หก ประสานสมทบกับองค์การอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของหมู่บ้าน

ประการที่เจ็ด มีสิทธิอื่นๆตามการมอบหมายให้กระทำการจากภาครัฐ

2. หน้าที่ของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน ในการทำหน้าที่ของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้านนั้น สิ่งที่สำคัญจะต้องเก็บข้อมูลหรือข้อเท็จจริงให้ได้และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ถูกต้องตามข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งหน้าที่ที่สำคัญกล่าวคือ

ประการแรก จัดตั้งโฆษณาและอบรม ระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ

ประการที่สอง ไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งกฎหมายแพ่ง การค้า ครอบครัว และอื่น ๆ ตามการเสนอหรือการร้องขอคู่กรณีที่ขัดแย้งกัน

ประการที่สาม ไกล่เกลี่ยคดีเด็กที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย ว่าด้วยกฎหมายว่าการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์เด็ก

ประการที่สี่ ให้ความช่วยเหลือในการชี้แจง ความแตกต่างระหว่างกฎหมายของรัฐบาลกับกฎหมายประเพณีของชนเผ่า

ประการที่ห้า ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับศาลยุติธรรม ในการบังคับคดีเกี่ยวกับการใช้แทนค่าเสียหายทางแพ่งให้แก่คู่กรณีหรือผู้เสียหายดำรงอยู่ภายในบ้านของตน

ประการที่หก ไกล่เกลี่ยคดีอาญาในกรณีการกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงและเป็นคดีที่สามารถยอมความได้ ซึ่งผู้เสียหายยังไม่ได้ฟ้องร้องขึ้นไปยังศาล แต่หากนำเสนอและร้องขอมายังหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้านพิจารณาแก้ไข เช่น การทำร้ายร่างกายระหว่างญาติด้วยกันที่ไม่ร้ายแรงหรือไม่ได้รับบาดเจ็บสาหัส การนินทาผู้อื่น การใส่ร้ายผู้อื่น การลักเล็กขโมยน้อย การกระทำความผิดต่อกรรมสิทธิ์ส่วนตัวของญาติด้วยกัน การหมิ่นประมาทศพหรือชื่อเสียงของผู้ตาย การล่วงละเมิดเคหะสถาน และการล่วงละเมิดความลับส่วนตัว (ประมวลกฎหมายอาญาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, 2017)

ประการที่เจ็ด ช่วยองค์การปกครองท้องถิ่นสร้างครอบครัว และหมู่บ้านให้กลายเป็นครอบครัวและหมู่บ้านปลอดคดี

ประการที่แปด ติดตามและศึกษาอบรมนักโทษที่ได้ปฏิบัติโทษเสร็จกับคืนสู่หมู่บ้านของตน นอกนั้นยังติดตามบุคคลที่ถูกศาลตัดสินแล้วไม่ได้จำคุก แต่ส่งให้หมู่บ้านดูแลและศึกษาอบรมต่อไป

ประการที่เก้า ปฏิบัติตามหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากองค์กรปกครองบ้านและห้องการยุติธรรม

7. ข้อห้ามและการถอนตัวของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน ในการทำหน้าที่คณะทำงานของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน นอกจากจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยุติธรรมแล้ว ยังมีข้อห้ามและการขอถอนตัวออกจากคณะทำงาน ดังนี้

1. ข้อห้ามสำหรับหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน มีดังนี้

ประการแรก ไม่ให้นำเอาคดีอาญาที่ร้ายแรงมาไกล่เกลี่ย

ประการที่สอง ไม่ให้ไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งที่ขัดกับผลประโยชน์ของรัฐ

ประการที่สาม ไม่ให้ปรับ หรือลงโทษทางอาญา

ประการที่สี่ ไม่ให้เอาคดีที่ศาลประชาชน หรือคณะกรรมการแก้ไขข้อขัดแย้งทางด้านเศรษฐกิจได้ตัดสินแล้วมาไกล่เกลี่ยอีก

2. การถอนตัวของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน คณะหน่วยไกล่เกลี่ยสามารถขอถอนตัวออกจากการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งได้ในกรณี ดังนี้

ประการแรก คณะหน่วยไกล่เกลี่ยสามารถถอนตัวออกจากการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งได้

ประการที่สอง มีปัญหาทางด้านสุขภาพของตนเอง

ประการที่สาม ข้อขัดแย้งผูกพันโดยตรงกับผลประโยชน์ของตนและครอบครัว

ประการที่สี่ เป็นญาติของคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ขัดแย้งกัน

ประการที่ห้า คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมีเหตุผลที่หนักแน่นไม่เห็นดีให้เข้าประกอบเป็นคณะหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งดังกล่าว

ประการที่หก กรณีอื่น ๆ ที่เห็นว่ามีความจำเป็น

8. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน ในการไกล่เกลี่ยแก้ข้อขัดแย้งนั้น นอกจากจะมีคณะผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว ยังมีบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยแก้ไขข้อขัดแย้งอีกอันประกอบด้วย ผู้ร้องขอ ผู้ถูกร้องขอ บุคคลที่สาม ผู้ตรวจหน้าองค์กรจัดตั้งที่เกี่ยวข้องหรือผู้เข้าร่วมอื่น ซึ่งจะมีสิทธิ์ และภาระผูกพัน ดังนี้ (นิตยา โพธิ์นอก และคณะ, 2560)

1. ผู้ร้องขอมีสิทธิ์ ดังนี้

ประการแรก ยื่นคำร้องหรือเสนอด้วยปากเปล่าต่อคณะแก้ไขข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน

ประการที่สอง เสนอข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับข้อขัดแย้ง

ประการที่สาม เสนอค้านตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งในคณะแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่สี่ เสนอความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไข

ประการที่ห้า ทวงให้ปฏิบัติการบันทึกของการแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่หก นำใช้สิทธิ์อื่นตามกฎหมายและระเบียบการ

2. ผู้ร้องขอ มีภาระผูกพัน ดังนี้

ประการที่แรก เข้าร่วมการแก้ไขข้อขัดแย้งตามการเชิญของคณะแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่สอง จ่ายค่าบริการในการแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่สาม เคารพและปฏิบัติระเบียบของการแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่สี่ ปฏิบัติตามบันทึกการแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่ห้า ปฏิบัติภาระผูกพันอื่น ตามกฎหมาย และระเบียบการ

3. สำหรับผู้ถูกร้องขอ มีสิทธิ์ ดังนี้

ประการแรก รับรู้การยื่นคำร้องขอหรือการเสนอ

ประการที่สอง เสนอข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับข้อขัดแย้ง

ประการที่สาม เสนอคัดค้านตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งในคณะแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่สี่ เสนอคำเห็นเกี่ยวกับการแก้ไข

ประการที่ห้า นำใช้สิทธิ์อื่นตามกฎหมายและระเบียบการ

4. ผู้ถูกร้องขอ มีภาระผูกพัน ดังนี้

ประการแรก เข้าร่วมการแก้ไขข้อขัดแย้งตามการเชิญของคณะแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่สอง จ่ายค่าบริการในการแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่สาม เคารพและปฏิบัติระเบียบของการแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่สี่ ปฏิบัติตามบันทึกการแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่ห้า ปฏิบัติภาระผูกพันอื่น ตามกฎหมายและระเบียบการ

กระบวนการของการไกล่เกลี่ย มีข้อห้ามสำหรับคู่กรณีไม่ให้แสดงพฤติกรรมบางอย่าง ได้แก่ ให้ข้อมูลหรือเอกสารที่ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง แสดงกิริยามารยาทที่ไม่สุภาพ ไม่เหมาะสม บังคับ ขู่เข็ญ หรือขัดขวาง ใช้ความรุนแรงต่อคณะแก้ไขข้อขัดแย้งและคู่กรณี ให้ผลประโยชน์ใดๆ แก่คณะแก้ไขข้อขัดแย้งมีพฤติกรรมอื่นที่เป็นการละเมิดกฎหมายและระเบียบ

9. วิธีการและขั้นตอนการไกล่เกลี่ยของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน จะดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. เมื่อได้รับการเสนอ หรือร้องขอจากพลเมืองแล้ว หน่วยไกล่เกลี่ยต้องแจ้งให้คู่กรณีทราบแล้วจัดตั้งค้นคว้าพิจารณาข้อขัดแย้งภายใน 7 วัน โดยสืบรู้ เก็บหลักฐานข้อมูลหลักฐานตัวจริง เพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงในการไกล่เกลี่ย หน่วยไกล่เกลี่ยเป็นผู้กำหนดวัน เวลา สถานที่ เชิญคู่กรณีที่ขัดแย้ง และพยานเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย การดำเนินการไกล่เกลี่ย

แต่ละครั้งจะดำเนินได้ก็ต่อเมื่อมีคณะไกล่เกลี่ยเกินกึ่งหนึ่งเข้าร่วม ในกรณีที่จำเป็นอาจเชิญผู้เกี่ยวข้องหรือประชาชนจำนวนหนึ่งมาร่วมด้วยก็ได้เพื่อช่วยประกอบความคิดเห็นเพิ่มเติม

2. ถ้าหากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่เข้ามาร่วมการไกล่เกลี่ยตามการเชิญมากกว่าสามครั้งโดยไม่มีเหตุผล ให้หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้านส่งคำร้องขอหรือใบเสนอพร้อมเอกสารทั้งหมดคืนให้แก่ผู้ร้องขอในเบื้องต้น เพื่อไปฟ้องร้องต่อองค์การที่มีประสิทธิภาพและอำนาจตามกระบวนยุติธรรม

3. การไกล่เกลี่ยคดีเด็กต้องให้พ่อ แม่ หรือผู้ปกครองของเด็กเข้าร่วมทุกครั้ง

4. ในการไกล่เกลี่ยแต่ละครั้ง ต้องทำบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แล้วอ่านต่อหน้าคู่กรณีที่ขัดแย้ง พยาน และผู้เข้าร่วมแล้วลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

ในบทบันทึกจะต้องเขียนอย่างละเอียดชัดเจนรายชื่อคณะ และผู้เข้าร่วม สถานที่วันเวลาไกล่เกลี่ย เหตุการณ์จริงที่เกิดข้อขัดแย้ง การให้การของคู่ขัดแย้ง การตกลงยินยอมแก้ไขหรือไม่ยินยอมแก้ไขข้อขัดแย้ง และอื่น ๆ

5. ถ้าคู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ ให้คณะหน่วยไกล่เกลี่ยนำเสนอคณะพรรครากฐานของกลุ่มบ้านช่วยศึกษาอบรมเพิ่มเติม ถ้าหากไม่สามารถประนีประนอมยอมความกันได้ให้ส่งบทบันทึกพร้อมกับสำนวนข้อขัดแย้งไปให้สำนักงานยุติธรรมอำเภอ (ห้องการยุติธรรม) เพื่อศึกษาอบรมไกล่เกลี่ยอีกครั้ง และถ้ายังไม่สำเร็จจึงแนะนำให้คู่กรณีที่ขัดแย้งกันไปฟ้องร้องต่อองค์การที่มีสิทธิและอำนาจดำเนินคดีตามกระบวนยุติธรรม

6. การไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง ถ้าคู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ จะทำหลายครั้งก็ได้ แต่ไม่ให้เกินสามครั้ง

10. ผลและการบังคับหลังการไกล่เกลี่ย ภายหลังจากสิ้นสุดการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งแล้ว ในส่วนของผลการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้านจะมีผลเป็น 2 กรณี ดังนี้

1. กรณีตกลงกันได้ คณะไกล่เกลี่ยหรือผู้บันทึกการไกล่เกลี่ยจะต้องมีการจัดทำบันทึกเกี่ยวกับปัญหาต่างๆอย่างละเอียดและชัดเจน การยินยอมตกลงด้วยการประนีประนอมของคู่พิพาทด้วยความสมัครใจ โดยไม่ได้มีการข่มขู่จากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เพราะการตกลงของคู่กรณีนั้นจะเป็นเอกภาพในการยอมรับ และวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่พิพาทกันนั้น โดยเฉพาะค่าเสียหายทางแพ่ง ค่าสินไหมทดแทน ค่ารักษาสุขภาพ ค่าขาดแรงงาน หรือขาดประโยชน์ เป็นต้น อีกทั้งข้อเสนอต่างๆของคู่กรณี เช่น กำหนดเวลา สถานที่ วิธีการทดแทนค่าเสียหาย และอื่นๆ

อนึ่ง บันทึกดังกล่าวจะต้องอ่านต่อหน้าคู่กรณีและผู้เข้าร่วมรับฟัง และให้คู่กรณี พร้อมคณะไกล่เกลี่ยลงลายมือชื่อไว้เพื่อเป็นหลักฐานและมีผลในการบังคับปฏิบัติทันที บันทึกการไกล่เกลี่ยนี้จะจัดทำขึ้น 3 ฉบับ มอบให้คู่กรณีฝ่ายละ 1 ฉบับ อีก 1 ฉบับเก็บไว้ที่สำนวนเอกสารการไกล่เกลี่ย อย่างไรก็ตาม หากคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงในการไกล่เกลี่ยนั้น ก็เป็นหน้าที่ของคณะไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้านโดยจะเป็นผู้ติดตามผลักดันให้คู่กรณีเร่งรัดปฏิบัติตามข้อตกลงตามที่ได้บันทึกไว้จนเกิดผลสำเร็จ และหากคู่กรณียังไม่ปฏิบัติตามอีกคู่กรณีอีกฝ่ายก็จะต้องไปฟ้องยังศาลยุติธรรมพร้อมความเห็นของคณะไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้านต่อไป

2. กรณีตกลงกันไม่ได้ คณะไกล่เกลี่ยหรือผู้บันทึกการไกล่เกลี่ยจะต้องมีการจัดทำบันทึกเกี่ยวกับปัญหาต่างๆอย่างละเอียดและชัดเจน ซึ่งบันทึกดังกล่าวนี้จะถูกใช้เป็นเอกสารข้อมูลอ้างอิงให้กับคณะพรรครากฐานของกลุ่มบ้าน และสำนักงานยุติธรรมอำเภอในการพิจารณา หรือเป็นข้อมูลให้กับการดำเนินคดีขององค์กรที่เกี่ยวข้องในกรณีที่จะต้องดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม

สรุป

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นรูปแบบหนึ่งในการระงับข้อพิพาททางเลือกที่ทั่วโลกนิยมใช้ ซึ่งเป็นวิธีการที่มีความยืดหยุ่นและเป็นธรรมชาติเหมาะสำหรับการระงับข้อพิพาทในระดับท้องถิ่นหรือชุมชนเป็นอย่างดี การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้คู่กรณียุติปัญหาความขัดแย้งกันได้ก่อนที่จะนำคดีเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาล อันเป็นการลดจำนวนคดีขึ้นสู่ศาล และไม่ต้องเสียงบประมาณจำนวนมากในส่วนของการพิจารณาคดี อีกทั้งคู่กรณีไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายจำนวนมาก รวมทั้งยังเป็นการรักษาความสัมพันธ์อันดีของคู่กรณีได้อีกด้วย

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่นของ ส.ป.ป.ลาว นั้นให้ความสำคัญกับระบบยุติธรรมทางเลือกเป็นระบบยุติธรรมหลักของประเทศกล่าวคือกำหนดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนที่จะใช้ระบบยุติธรรมกระแสหลักนั่นเอง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่นของ ส.ป.ป.ลาว เป็นไปตามข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสร้างตั้งและการเคลื่อนไหวของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นบ้านโดยมีหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นบ้านทุกหมู่บ้านประกอบด้วยหลายภาคส่วนในรูป

คณะกรรมการ วิธีการกล่าวคือ เมื่อหน่วยไกล่เกลี่ยได้รับเรื่องจากคู่กรณี แล้วแจ้งให้อีกฝ่ายทราบ กำหนดวัน เวลา สถานที่เพื่อทำการไกล่เกลี่ยโดยคู่กรณีเสียค่าใช้จ่าย เวลาที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยกำหนดเป็นครั้งๆ จะไม่เกินสามครั้ง สำหรับผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นกรณีตกลงกันได้ให้ทำบันทึกลงชื่อเป็นหลักฐานและมีผลบังคับทันที หากคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามเป็นหน้าที่ของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นบ้านจะต้องเร่งรัดติดตามผลักดันให้ปฏิบัติตามข้อตกลงให้ได้ และหากยังไม่ปฏิบัติตามอีก คู่กรณีอีกฝ่ายนำบันทึกข้อตกลงดังกล่าวไปฟ้องศาลพร้อมความเห็นของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นบ้าน กรณีตกลงกันไม่ได้หน่วยไกล่เกลี่ยทำการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งบันทึกดังกล่าวจะถูกส่งไปพร้อมเพื่อเป็นเอกสารอ้างอิงข้อมูลในการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมต่อไป

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นประเทศที่ได้มีการปรับและเลือกเอากฎหมายในส่วนที่ดีและเหมาะสมกับ วัฒนธรรม จารีตประเพณี สังคม และการดำรงชีวิตของประชาชน ประกอบกับมีนโยบายใช้การระงับข้อพิพาททางเลือกโดยการไกล่เกลี่ยในชุมชนก่อนเพื่อเป็นการลดคดีขึ้นสู่ศาล ซึ่งเป็นผลทำให้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลน้อยมากนั่นเอง

ข้อเสนอแนะคือ เมื่อได้ทราบถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาแล้วนั้น ทำให้เกิดเป็นแนวความคิดที่จะนำมาปรับพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยของราชอาณาจักรไทย ดังนี้

1. ควรมีการปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมาย กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะในกรณีที่จะนำคดีขึ้นฟ้องต่อศาล ควรให้มีการนำข้อพิพาทนั้นเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องศาลซึ่งจะเป็นการกลั่นกรองข้อพิพาทก่อน อันเป็นวิธีที่จะช่วยลดคดีขึ้นสู่การพิจารณาชั้นศาลได้มาก

2. ควรทำการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบว่าที่อำเภอมีการให้บริการวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับประชาชนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และจะไม่ต้องไปใช้บริการที่ชั้นศาลซึ่งจะเป็นการประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย อีกทั้งควรจัดทำเอกสารและเผยแพร่กฎหรือข้อบังคับว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้ทราบโดยทั่วกัน

3. ควรจัดทำทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ยโดยการจำแนกตามความเชี่ยวชาญลักษณะของข้อพิพาท เพื่อให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน ซึ่งจะเป็นที่ยอมรับของประชาชนและสังคมโดยทั่วกันพร้อมทั้งมีการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นประจำ

4. ควรจัดหน่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบเคลื่อนที่ออกให้บริการนอกสถานที่แก่ประชาชนโดยทั่วไปเป็นประจำ เพื่อให้บริการ และเป็นการขยายการให้บริการ ในการไกล่เกลี่ย

ข้อพิพาทซึ่งยังมีประชาชนอีกจำนวนไม่น้อยที่อยู่ห่างไกลอาจเข้าไม่ถึงกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเช่นนี้

5. ควรมีการบรรจุวิชากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับอุดมศึกษาเปิดการเรียนการสอน ซึ่งจะทำให้มีพื้นฐานและเกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจุบันนี้ในระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษายังไม่มีการบรรจุวิชากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กับนักศึกษาได้เรียนและนำไปปฏิบัติ อาจเพียงแต่มีการเรียนการสอนในวิชากฎหมายต่างๆที่จะนำไปเป็นข้อต่อสู้ทางศาลซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (1990). กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ค.ศ. 1990. ลาว: สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2562). ระบบยุติธรรมชุมชนในประเทศประชาคมอาเซียน: กรณีศึกษาสาธารณรัฐฟิลิปปินส์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์.

นิตยา โพธิ์นอก และคณะ. (2560). ระบบยุติธรรมชุมชนใน ประเทศประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ใน รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

ประมวลกฎหมายอาญาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (2017). ประมวลกฎหมายอาญาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ฉบับปี ค.ศ.2017. ลาว: สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (2015).

สมยศ เชื้อไทย. (2551). ความรู้กฎหมายทั่วไป คำอธิบายกฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่15). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

สุวรรณ วงษ์การค้า. (2563). แนวทางการจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่น. ใน ดุษฎีนิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยปทุมธานี.

หัวหน้าภาควิชากฎหมายแพ่ง มหาวิทยาลัยเวียงจันทร์ สปป.ลาว. (6 มีนาคม 2562). (วิไช สีหาปันยา, ผู้สัมภาษณ์)

Goldberg Stephen B. et al. (1985). Dispute Resolution. Boston USA: Little Brown and Company.

Michael L. Moffitt and Robert C. Bordone. (2005). The Handbook of Dispute Resolution. USA: Jossey-Bass.

นโยบายทางกฎหมายในการลดอันตรายเกี่ยวกับยาเสพติดของสหประชาชาติ*

UN DRUG HARM REDUCTION LEGAL POLICY

จิรวุฒิ ลิปิพันธ์
Jirawut lipiphan
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
Dhurakijpundit University, Thailand
E-mail: Jirawut.lin@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

ประเทศต่างๆ ในโลกรวมทั้งประเทศไทยต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในกลุ่มประเทศที่ไม่ประสบผลสำเร็จในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ในขณะเดียวกันที่สำคัญพบว่าการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นองค์กรอาชญากรรมระหว่างประเทศด้วย สหประชาชาติเห็นความสำคัญจึงจัดให้มีนโยบายทางกฎหมายในการลดอันตรายจากยาเสพติด ซึ่งผู้เสพยาเสพติดถือว่าเป็นผู้ป่วย ไม่มีสถานะเป็นอาชญากรตามกฎหมายอาญาดังที่ปรากฏในกฎหมายอาญาของประเทศไทยปัจจุบันแล้ว กับทั้งองค์การสหประชาชาติได้มีนโยบายทางกฎหมายในการลดอันตรายการจากเสพยาเสพติดที่เหมาะสมออกมาเป็นแนวทางให้ประเทศต่างๆ ด้วย ทิศทางของแนวนโยบายของประเทศต่างๆ จึงมุ่งเน้นการกำหนดให้ผู้เสพเป็นผู้ป่วยซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมาก ให้แยกออกจากกลุ่มที่เป็นอาชญากรเกี่ยวกับยาเสพติดแท้จริงซึ่งอาจได้แก่ นายทุนยาเสพติด ผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้ขนส่ง เป็นต้น และให้การช่วยเหลือบำบัดรักษากลุ่มผู้เสพยาเสพติด โดยคำนึงถึงสุขภาพอนามัยส่วนบุคคลและความปลอดภัยในการใช้ยาเสพติด ตลอดทั้งความปลอดภัยของสังคมส่วนรวมด้วย จากแนวนโยบายทางกฎหมายของสหประชาชาติที่มีประสิทธิภาพในการลดอันตรายและแก้ปัญหายาเสพติดนี้เป็นควรนำมาประยุกต์ใช้กับนโยบายทางกฎหมายในประเทศไทย เพื่อแก้ปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด กล่าวคือ มีการลดทอนความผิดอาญา (De-Criminalization) ให้ผู้เสพเป็นผู้ป่วยโดยมีกฎหมายทางการแพทย์และสาธารณสุขมาดูแลและ

* Received 22 June 2020; Revised 22 July 2020; Accepted 27 August 2020

บังคับใช้แทนการดำเนินคดีอาญา และมีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดตามแนวทางของสหประชาชาติต่อไป

คำสำคัญ: นโยบายทางกฎหมาย, ยาเสพติด, สหประชาชาติ

Abstract

Myriad nations around the globe including Thailand have encountered the drug problems and the unsuccessful prevention and suppression of drugs. Moreover, there are drug-related offenses committed by the international criminal organizations. The United Nations has acknowledged the important of such problems and therefore established the legal policies to reduce the harm from drugs, by changing the status of the addicts to be the patients, not the criminal. This was adopted in Thai criminal law. Furthermore, the United Nations has initiated the legal policies reducing the harm from the drug use as the guidelines for the member states. The direction of the policies of different countries Therefore, it focuses on designing the addicts to be patients who are a large group of people. To be separated from the criminal group related to drugs, which may include Drug capitalists, manufacturers, traders, transporter, etc., and provide assistance in treating drug addicts. Takeing into account personal health and safety in drug use as well as the safety of the society. The above United Nations' effective legal guidelines should be adopted to Thai domestic legal policies, in order to solve the drug related offenses, particularly the reduction of the criminal offenses (De-criminalization), the recognition of the drug addicts as the patients, and the support to the drug users with the medical and public health treatment, instead of the criminal prosecution. There should also be the laws reducing the harm from the drug use in accordance with the aforesaid guidelines of the United Nations.

Keywords: Legal Policy, Drug, The United Nations

บทนำ

สหประชาชาติเป็นองค์การระหว่างประเทศที่กำหนดนโยบายและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ เป็นหน่วยงานที่ทำงานเชิงรุกให้แต่ละประเทศสมาชิกของสหประชาชาติได้อนุวัติการอนุสัญญาต่างๆที่เกี่ยงข้องกับการดำเนินคดียาเสพติดและมาตรการอื่นๆ เพื่อให้เกิดความเป็นรูปธรรมในการปฏิบัติ ให้เกิดการใช้มาตรการทางกฎหมายที่เป็นไปตามหลักนิติธรรม พิทักษ์หลักสิทธิมนุษยชน และกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการใช้มาตรการทางกฎหมายให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษทุกระดับ สหประชาชาติมีการจัดระบบงานเกี่ยวกับยาเสพติด มีหน่วยงานภายใต้สังกัดของสหประชาชาติที่มีภารกิจหน้าที่เกี่ยวข้องกับนโยบายยาเสพติดมีดังนี้

1. คณะกรรมาธิการยาเสพติดแห่งสหประชาชาติ (The Commission on Narcotic Drugs : CND) ต่อมาเมื่อได้มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ขึ้นมาในปี ค.ศ. 1945 คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม (The Economic and Social Council) ซึ่งเป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญของสหประชาชาติได้จัดตั้งคณะกรรมาธิการยาเสพติด (CND) ขึ้นมาแทนคณะกรรมาธิการที่จัดตั้งโดยสันนิบาตชาติ CND จึงเป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญในการควบคุมยาเสพติดในช่วงต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมระหว่างประเทศในการผลิตฝิ่น การขาย การควบคุมการใช้ฝิ่น ตามพิธีสารฝิ่น ค.ศ. 1943 (Aune B.R., 1990) ในการจัดการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวเนื่องกับยาเสพติด รวมทั้งมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนประเทศสมาชิกต่างๆ ให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงของสนธิสัญญาระหว่างประเทศในการควบคุมยาเสพติด ปี ค.ศ. 1961, 1971 และ 1988 คณะกรรมการยาเสพติดฯ จะมีการประชุมประจำร่วมกันทุกปีโดยปกติจะจัดขึ้น ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย โดยผลการประชุมของคณะกรรมการยาเสพติดฯ จะถูกรวบรวมเป็นมมติที่ประชุมซึ่งได้ผ่านกระบวนการเจรจาจากตัวแทนประเทศสมาชิกต่างๆ (Global Commission on Drug Policy, 2016)

คณะกรรมการยาเสพติด ประกอบด้วย 53 ประเทศสมาชิกของสหประชาชาติ ที่ได้รับเลือกจากคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (ECOSOC) ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิก ของคณะกรรมการยาเสพติดฯ ที่จะสิ้นสุดวาระในปี ค.ศ. 2015 คณะกรรมการยาเสพติดฯ จะเป็นผู้กำหนดมาตรการต่างๆ ที่จะนำไปใช้ควบคุมยาเสพติดผิดกฎหมาย ยาที่มีฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสานตั้งตันในการผลิตยาเสพติด บนพื้นฐานข้อเสนอแนะที่ได้จากองค์การอนามัยโลก (WHO) หรือคณะกรรมการควบคุมยาเสพติด

นานาชาติ (INCB) ดังนั้น คณะกรรมการยาเสพติดฯ จึงเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดนโยบายยาเสพติดระหว่างประเทศ ทั้งนี้ โดนมีสำนักงานยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) คอยสนับสนุนการทำงานในส่วนต่างๆ

2. คณะกรรมการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศ (International Narcotics Control Board : INCB) คณะกรรมการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศ เป็นองค์กรอิสระกึ่งตุลาการที่ประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านยาเสพติด จัดตั้งขึ้นโดยอนุสัญญาเดี่ยวยาเสพติดของปี ค.ศ.1961 โดยการรวมกันของสองหน่วยงาน ได้แก่ คณะกรรมการกลางถาวรว่าด้วยยาเสพติด (Permanent Central Narcotics Board) ที่ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1925 ในการประชุมนานาชาติว่าด้วยฝิ่น (International Opium Convention) และคณะกรรมการกำกับยา (Drug Supervisory Body) ที่ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1931 ตามอนุสัญญาเพื่อการจำกัดการผลิตและการควบคุมการแพร่กระจายของยาเสพติด (Convention for Limiting the Manufacture and Regulating the Distribution of Narcotic Drugs)

3. แผนงานสหประชาชาติเพื่อควบคุมยาเสพติดในนานาประเทศ- (United Nations Office of Drugs and Crimes : UNODC) แผนงานสหประชาชาติเพื่อควบคุมยาเสพติดในนานาประเทศ (The United Nations International Drug Control Program-UNDCP) เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1991 โดยรวมหน่วยงานเดิมของสหประชาชาติ สามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามยาเสพติดเข้าด้วยกัน วัตถุประสงค์หลักของแผน งานนี้คือ การช่วยเหลือประเทศสมาชิกรณรงค์ เพื่อกำจัดการลักลอบค้ายาเสพติด การผลิตยา เสพติด และควบคุมการใช้ยาเสพติดทั่วโลก ใน ภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก มีสำนักงานภูมิภาค ย่อยสองแห่ง คือ ในประเทศไทยสำหรับดำเนิน กิจการในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และที่อินเดีย สำหรับดำเนินงานในเอเชียใต้ นอกจากนี้ยังมี สำนักงานย่อยประจำประเทศอีกหลายประเทศ

เนื้อหา

ข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีผลบังคับในปัจจุบันในการลดอันตรายของสหประชาชาติ

องค์การสหประชาชาติได้มีการจัดทำอนุสัญญาด้านยาเสพติด เพื่อให้สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางกฎหมายในการควบคุมยาเสพติด โดยได้มีอนุสัญญาที่สำคัญรวม 3 ฉบับ คือ

1. อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 (Single Convention on Narcotic Drugs,1961) มีผลบังคับใช้เมื่อ 13 ธันวาคม 1964 มีประเทศต่างๆ เข้าเป็นภาคีแล้ว 154 ประเทศ อนุสัญญาฉบับนี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพิธีสารฯ ค.ศ. 1972 (Protocol Amending the Single Convention of Narcotic Drugs, 1972) มีผลบังคับใช้เมื่อ 8 สิงหาคม 1975 มีประเทศต่างๆ เข้าเป็นภาคีแล้ว 125 ประเทศ

2. อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ.1971 (Convention on Psychotropic Substances, 1971) มีผลบังคับใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 1976 มีประเทศต่างๆ เข้าเป็นภาคีแล้ว 183 ประเทศ

3. อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 (United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances,1988) มีผลบังคับใช้เมื่อ 11 พฤศจิกายน 1990 มีประเทศต่างๆ เข้าเป็นภาคีแล้ว 189 ประเทศ

อนุสัญญาทั้ง 3 ฉบับ มีประเทศต่างๆ ได้รับการยอมรับและเข้าเป็นภาคีแล้ว โดยการให้สัตยาบัน (ratification) จำนวนมาก การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา ก่อให้เกิดพันธกรณีที่รัฐภาคีจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับอนุสัญญา สำหรับกรณีประเทศไทยนั้นได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวข้างต้นทั้ง 3 ฉบับ เป็นผลให้ประเทศไทยต้องมีพันธกรณีในการปฏิบัติจึงได้มีการตรากฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (กอบกูล จันทวโร และคณะ, 2559) หลักการที่สำคัญของอนุสัญญาเกี่ยวกับยาเสพติดแต่ละฉบับมีดังนี้

1. อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ.1961 และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพิธีสารฯ ค.ศ.1972 เนื้อหารวม 51 ข้อ

2. อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1971 มี 33 ข้อ

3. อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบด้านยาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 มี 34 ข้อ

มาตรการในการควบคุมยาเสพติดเป็นมาตรการที่มีประเทศต่างๆ ให้ความสำคัญโดยให้การรับรองและเข้าเป็นภาคีเป็นจำนวนมาก และเป็นที่มาของมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมยาเสพติดของประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมถึงมาตรการทางกฎหมายภายในประเทศไทยมาเป็นเวลานานไม่น้อยกว่า 30 ปี

แนวทางของกฎหมายเกี่ยวกับการลดอันตรายจากยาเสพติดผู้ต้องขังในเรือนจำ

ตามหลักสิทธิมนุษยชน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ซึ่งถือเป็นหลักสากลแต่ในส่วนของผู้ต้องขังนั้นด้วยเงื่อนไขทางกฎหมาย ทำให้สิทธิเสรีภาพบางประการถูกจำกัดเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล แต่เพื่อให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นมาตรฐานและมีแนวทางที่เป็นสากล องค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้มีมาตรการเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขัง รวม 3 ฉบับ (นัทธี จิตสว่าง, ม.ป.ป.)

1. มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (The Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoner) หรือ เรียกโดยย่อว่า SMR โดยที่ประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดครั้งที่ 1 ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงเจนีวา สวิตเซอร์แลนด์ เมื่อปี ค.ศ.1955 และคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ ได้เห็นชอบแล้วโดยมีมติที่ 663 C(24) เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 1957 และมติที่ 2076(62) เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 1977 ได้กำหนดหลักการและวิธีปฏิบัติที่ดีในการดูแลนักโทษ และการบริหารทั่วไปของหน่วยงานราชทัณฑ์ แม้ข้อกำหนดดังกล่าวจะไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายแต่หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าวก็ได้มีการนำไปสู่การปฏิบัติในแนวทางเดียวกันทั้งในลักษณะของกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายหรือระเบียบภายในประเทศ อย่างไรก็ตามมาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าวเป็นแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยรวมมิใช่แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ต้องขังหญิงเป็นการเฉพาะแต่อย่างใด

2. มาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (The Standard Minimum Rules for the Administration on Juvenile Justice) หรือที่เรียกว่า “ข้อกำหนดปักกิ่ง” หรือ (The Beijing Rules) ในปี ค.ศ. 1985 องค์การสหประชาชาติได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติต่อบุคคลที่เป็นผู้ต้องขังซึ่งเป็นเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ ข้อกำหนดดังกล่าวได้รับการรับรองโดยที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ มติที่ 40/33 เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1985 (นัทธี จิตสว่าง, ม.ป.ป.)

3. มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการที่มิใช่การคุมขัง (The Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures) หรือ “ข้อกำหนดโตเกียว” (The Tokyo Rules) การบังคับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลแม้จะมีข้อกำหนดว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามแนวปฏิบัติของสหประชาชาติดังกล่าวแล้วก็ตามแต่ก็ยังคงก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกหลายประการ และในบางกรณีก็มิได้ส่งผลต่อการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้เหมาะสมกับสภาพของบุคคลที่กระทำความผิด ดังนั้นในปี ค.ศ.1990 องค์การ

สหประชาชาติจึงได้กำหนดแนวทางสำหรับทางเลือกแทนการคุมขัง ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวได้รับการรับรองโดยที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ โดยมติที่ 45/110 เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1990

4. ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มิใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง (United Nations Rules for the treatment of women prisoners and non-custodial measures for women offenders) หรือ “ข้อกำหนดกรุงเทพฯ” (Bangkok Rules) เนื่องจากข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติทั้งสามฉบับแม้ช่วยทำให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้รับการคุ้มครองโดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนมากขึ้น รวมถึงมีแนวทางที่เป็นทางเลือกโดยมาตรการที่มิใช่การคุมขัง แต่ก็ถือได้ว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ใช้สำหรับผู้ต้องขังหรือผู้กระทำผิดโดยทั่วไป โดยมิได้ให้ความสำคัญกับผู้หญิงอย่างเหมาะสมที่ควรจะมีข้อกำหนดสำหรับผู้ต้องขังหรือผู้กระทำความผิดหญิงเป็นการเฉพาะ เนื่องจากโดยลักษณะของเพศสภาพความรับผิดชอบและความต้องการพิเศษของผู้หญิงแตกต่างไปจากผู้ต้องขังชายสิทธิมนุษยชนที่ผู้ต้องขังหญิงในฐานะมนุษย์คนหนึ่งจึงควรจะได้รับปัจจัยพื้นฐานและได้รับการคุ้มครองอย่างเพียงพอและเหมาะสมเพื่อไม่ให้เป็นการลงโทษซ้ำซ้อนจากสังคม และสามารถกลับคืนไปอยู่รวมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างเป็นปกติสุขต่อไป จึงได้มีการทบทวนมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงหรือผู้กระทำความผิดหญิงโดยตระหนักถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) สำหรับผู้หญิงอย่างเหมาะสมในระยะต่อมา (นัทธี จิตสว่าง, ม.ป.ป.)

เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2553 ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 65 ได้รับรองร่างมติเรื่องข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มิใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures of Women Offenders) โดยฉันทามติและหรือเรียกเพื่อเป็นเกียรติกับประเทศไทยว่า “ข้อกำหนดกรุงเทพฯ” (Bangkok Rules) ทำให้ข้อกำหนดดังกล่าวมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการ ถึงแม้จะไม่มีฐานะเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับที่ประเทศต่างๆ ต้องปฏิบัติตามแต่ก็เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงที่ยอมรับกันในระดับสากลและประเทศต่างๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพฯ เพื่อยกระดับมาตรฐานของการราชทัณฑ์ของประเทศให้สูงขึ้นโดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน (นัทธี จิตสว่าง, ม.ป.ป.)

5. ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษ หรือ “ข้อกำหนดแมนเดล่า” United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (The Mandela Rules) มาตรฐานขั้นต่ำการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners : SMR) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากประชาคมโลกให้เป็นหลักการมาตรฐานในการปฏิบัติต่อนักโทษภายในแต่ละประเทศ โดยเริ่มพัฒนามาตรการมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1957 อย่างไรก็ตามสมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้กำหนดขอบเขตบางประการของมาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าวที่สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาศาสตร์ด้านราชทัณฑ์และแนวการปฏิบัติที่ดี ซึ่งทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในข้อกำหนดเดิมซึ่งไม่ทันสมัยและเป็นมาตรฐานอีกต่อไปในปี ค.ศ.2011 ภายใต้ข้อแนะนำของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ ร่วมกับคณะกรรมาธิการป้องกันอาชญากรรม (The Commission on Crime Prevention and Criminal Justice (CCPCJ)) การประกาศใช้ของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ และกำหนดชื่อ “ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่นักโทษ หรือข้อกำหนดแมนเดลา” เป็นชื่ออย่างเป็นทางการเพื่อเป็นเกียรติแก่ Nelson Rolihlahla Mandela อดีตผู้นำแอฟริกาใต้

การประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติสมัยพิเศษว่าด้วยยาเสพติด

การประชุมระดับระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการอาชญากรรมยาเสพติดและการพัฒนามาตรการทางกฎหมายในการปฏิบัติที่ดีดังต่อไปนี้

1. การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา สมัยที่ 13 (13th United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice) ที่ DOHA การประชุมดังกล่าวจัดขึ้นระหว่างวันที่ 12-19 เมษายน 2558 ณ กรุงโดฮา รัฐกาตาร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ สภาพปัญหา กำหนดทิศทางและนโยบายและแนวทางการปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยการประชุมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาแนวทางหรือวิธีการที่ดีที่สุดในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมภายใต้กรอบของสหประชาชาติ และกำหนดนโยบายเสริมสร้างความแข็งแกร่งของความร่วมมือระหว่างประเทศในการปราบปรามอาชญากรรมที่กระทำในลักษณะองค์กร อนึ่ง การประชุมระหว่างประเทศทุกๆ 5 ปีรูปแบบดังกล่าวได้มีการกระทำอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1872 โดยแต่เดิมใช้ชื่อกรรมาธิการว่าคณะกรรมาธิการระหว่างประเทศว่าด้วยเรือนจำ (International Prison Commission) ปัจจุบัน

เปลี่ยนชื่อเป็น คณะกรรมาธิการระหว่างประเทศว่าด้วยการบังคับโทษและทัณฑสถาน (International Penal and Penitentiary Commission (IPPC)) จนกระทั่งสหประชาชาติเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1955 ณ Geneva Switzerland โดยสรุปแล้วเนื้อหาหลักการประชุม Doha 2015 มีดังนี้ (About DOHA. United Nations. Crimecongress, 2015)

1. ดำเนินการให้สำเร็จในการนำแนวทางเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมถึงการดำเนินการให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม รวมถึงกระบวนการสร้างความร่วมมืออย่างมีบูรณาการทั้งในระดับระหว่างประเทศและระดับภูมิภาค

2. กำหนดความร่วมมือระหว่างประเทศ และระดับภูมิภาค เพื่อปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติที่กระทำในลักษณะองค์กร

3. กำหนดแนวทางที่ชัดเจนและแนวทางในการสร้างความสมดุลระหว่างการป้องกันอาชญากรรมและมาตรการปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ

4. ก่อให้เกิดแนวทางระกับชาติเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งของมาตรการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม

2. การประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติวาระพิเศษว่าด้วยยาเสพติด (UNGASS) ที่เกิดขึ้นในปี 2016 เป็นการประชุมสำคัญที่จะกำหนดเป้าหมายของการดำเนินงานตาม ปฏิญญาการเมืองและการปฏิบัติในความร่วมมือระหว่างประเทศในการรวมตัวและประสานแผนการในการแก้ไขปัญหายาเสพติดระดับโลก (UNODC, 2016) และ จากการประชุมของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติดังกล่าวทำให้เกิดปฏิญญาทางการเมืองและแผนปฏิบัติการเพื่อกำจัดความต้องการและลดปริมาณยาเสพติด ค.ศ.2009 (UNODC, 2016)

ประเด็นสำคัญที่จะมีการพิจารณาในการประชุม UNGASS ได้แก่

1. ประเด็นด้านสุขภาพอนามัย บุคคลที่ใช้ยาเสพติดเกินขนาดย่อมมีความเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายจากการติดเชื้อทางกระแสเลือด เช่น HIV-AIDS Hepatitis B, C เป็นต้น โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียและยุโรปตะวันออก ทำให้เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคอย่างรวดเร็วระหว่างผู้ใช้เข็มฉีดยาเสพติดและกระจายไปทั่วโลก ทำให้เกิดสภาวะอันตรายต่อสุขภาพและสวัสดิภาพของมวลมนุษยชาติ (Danger to Health and Welfare of Mankind) จึงต้องพัฒนามาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสุขภาพอนามัยดังกล่าว (จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, 2562)

2. ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน ในปัจจุบันปรากฏข้อขัดแย้งและปัญหาจากการบังคับใช้มาตรการปราบปรามยาเสพติดตามกฎหมาย ที่กระทบต่อหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่องในประเด็นดังต่อไปนี้

a. การทำลายสิทธิแห่งการมีชีวิตอยู่จากการลงโทษประหารชีวิตหรือการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่เกิดกว่าเหตุจนทำให้เสียชีวิต

b. การทำลายสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดโดยการใช้อำนาจบังคับเอากับบุคคลอย่างโหดร้ายหรือลดทอนความเป็นมนุษย์ ในขณะที่ถูกคุมขังหรือขณะเข้ารับการบำบัด

c. การทำลายสิทธิที่จะได้รับการรักษาสุขภาพ เนื่องมาจากสถานที่บังคับใช้กฎหมายห่างไกลหรือขาดการติดต่อกับสถานรักษาพยาบาล

d. การทำลายสิทธิในทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากตกเป็นจำเลยของสังคมจากการใช้นโยบายปราบปรามยาเสพติดอย่างรุนแรงของรัฐ

e. การทำลายสิทธิเสรีภาพของบุคคลจากการเลือกปฏิบัติที่ไม่เท่าทียมกับบุคคลอื่นในสังคม ทำนองเดียวกับชนกลุ่มน้อยหรือผู้พลัดถิ่น (จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, 2562)

3. การปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เนื่องจากนโยบายในการปราบปรามยาเสพติด ได้แก่ การใช้หลักการลงโทษที่สาสมกับการกระทำความผิด (Deterrence) ดังนั้น แต่ละประเทศจึงมีการกำหนดโทษในการผลิต จำหน่าย นำเข้า หรือเสพยาเสพติดที่รุนแรง โดยคาดว่าจะทำให้จำนวนสถิติคดียาเสพติดลดลงได้ แต่ปรากฏว่า นโยบายในการทำสงครามกับยาเสพติดประสบความล้มเหลวในหลายประเทศ เพราะไม่ได้ทำให้สถิติคดียาเสพติดลดลงเลย รวมถึงในบางกรณีการลงโทษไม่ได้เป็นไปตามหลักการบังคับโทษที่ได้สัดส่วนดังปรากฏจากมีการลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต สำหรับผู้กระทำความผิดที่มีจำนวนยาเสพติดน้อย เช่น 1-2 เม็ด เป็นต้น และปรากฏได้จากจำนวนนักโทษที่ล้นเรือนจำในแต่ละประเทศเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเน้นเอาผิดผู้กระทำโดยไม่พิจารณาถึงเหตุแวดล้อมในการกระทำความผิด (จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, 2562)

4. กระบวนการยุติธรรม เพื่อเป็นไปตามนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติด รัฐบาลของแต่ละประเทศจึงเน้นการดำเนินคดีอย่างเต็มที่กับผู้กระทำความผิดทุกรายและนำบุคคลเข้ามาไว้ในที่คุมขังเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดการจับกุมและคุมขังบุคคลที่ไม่เหมาะสมหรือเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายโดยมิชอบ ส่วนนโยบายผันโทษไปให้บุคคลได้รับการบังคับบำบัดหรือการชะลอการฟ้อง นโยบายดังกล่าวก็ไม่ประสบความสำเร็จในหลายประเทศ

เนื่องจากผู้ได้รับการบังคับบำบัดแล้วก็กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกเนื่องจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจและการรักษาสถานภาพทางสังคมระหว่างผู้ค้ายาเสพติด

5. ใช้นโยบายทางกฎหมายที่ทันสมัย เช่น การอนุญาตให้บุคคลสามารถปลูกสารเสพติดเพื่อเสพเอง หรือเพื่อประโยชน์ในทางสาธารณสุข ทั้งนี้เนื่องจากการทำสงครามกับยาเสพติดทำให้จำนวนการผลิตสารเสพติดที่สามารถใช้ผลิตยารักษาโรคหรือเป็นประโยชน์ในทางสาธารณสุขลดจำนวนลงไปและส่งผลกระทบต่อวงการแพทย์และสาธารณสุข ดังนั้น จึงควรพัฒนามาตรการทางกฎหมาย เพื่อยกเว้นสารเสพติดที่เป็นประโยชน์ทางการแพทย์ เช่น กระท่อม กัญชง กัญชา ให้สามารถครอบครองเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ได้ (จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, 2562)

ในการประชุม UNGASS จึงจะมีข้อเสนอสำคัญซึ่งเป็นประเด็นพิจารณาในการประชุมดังกล่าวดังต่อไปนี้

1. สิทธิมนุษยชน (Human Rights) สิทธิมนุษยชนและสิทธิในการได้รับการดูแลสุขภาพจากรัฐ (Human Rights and the Right to Health) เป็นสิทธิที่มีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกันเหมือนเหรียญที่มีสองหน้า (จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, 2562) หลักสิทธิมนุษยชนได้กำหนดว่าบุคคลที่คนมีสิทธิได้รับการรักษาร่างกายและจิตใจอย่างมีมาตรฐานสูงสุด และเช่นเดียวกัน ผู้ติดยาเสพติดก็มีสิทธิในการรับบริการดังกล่าวเช่นเดียวกัน เขาย่อมมีสิทธิในการมีชีวิต สิทธิในการรับการดูแลรักษาสุขภาพ สิทธิในการได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เลือกปฏิบัติ สิทธิในการถูกควบคุมตัวหรือคุมขังด้วยเหตุอันเหมาะสม สิทธิในการไม่ถูกกระทำทรมานหรือทำให้เจ็บป่วย สิทธิในการรับบริการด้านสาธารณสุขสุขอนามัย อาหารที่เพียงพอ ที่อยู่อาศัย และสภาพการทำงานที่ดีในสถานที่คุมขังที่สะอาดแต่ในความเป็นจริงมิได้เป็นเช่นนั้น (จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, 2562)

2. สาธารณสุข (Health) จากรายงานสถานการณ์ยาเสพติดของโลก ค.ศ. 2015 (World Drugs Report 2015) รายงานว่า จำนวนผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นผู้หญิงมีจำนวนกว่าหนึ่งในสามของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดทั้งหมดทั้งโลก แต่ผู้หญิงที่ได้รับมาตรการบังคับบำบัดรักษาจากรัฐกลับมีเพียงจำนวน 1 ใน 5 ของผู้บังคับบำบัดทั้งหมดเท่านั้น และมีคนกว่า 34 ล้านคนทั่วโลกที่ต้องตายเพราะผลจากยาเสพติดโดยไม่มีโอกาสในการได้รับบริการทางการแพทย์จากรัฐ ดังนั้น จึงต้องพึงระลึกเสมอว่า นโยบายในการปฏิรูปกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างหนึ่ง ได้แก่ การป้องกัน และส่งเสริมให้บุคคลได้รับการบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง และต้องไม่มีผู้ใดที่ไม่ได้รับบริการ (No one is left behind) (จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, 2562)

ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดการสิทธิในการได้รับการบริการด้านสาธารณสุข แต่ละประเทศจะต้องปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดที่เกี่ยวกับสาธารณสุขควบคู่ไปกับการพัฒนามาตรการปราบปรามความผิดยาเสพติดที่รุนแรงดังต่อไปนี้ เพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีในอนุสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับยาเสพติด

3) กระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับยาเสพติด (Drugs Criminal Justice) การพัฒนากระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับยาเสพติด ในมุมมองของประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากพระราชดำรัสในพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภาที่กล่าวในการประชุมเมื่อวันที่ 16 เมษายน 2558 ณ การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาครั้งต่อมาคือ ครั้งที่ 13 (13th Congress on Crime Prevention and Criminal Justice) ณ กรุงโดฮาร์ ประเทศกาต้าร์ ตอนหนึ่งความสรุปได้ว่า สำหรับในประเทศไทยเนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งมีบทบัญญัติลงโทษรุนแรงเพราะได้รับอิทธิพลจากแนวคิดความไม่สามารถอดทนได้ต่อยาเสพติด (Zero Tolerance) ยังไม่ได้รับการแก้ไข และส่งผลที่ตามมาคือ ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำต้องพยายามดำเนินการคือ

1. การรณรงค์สร้างความตระหนักรู้ให้แก่สังคมไทย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมให้มีความเข้าใจต่อปัญหายาเสพติดอย่างถ่องแท้ เช่น เมทแอมเฟตามีน ซึ่งมีทั้งประโยชน์และโทษ

2. การให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น ศาลยุติธรรม ได้เข้าใจถึงมิติทางเพศสภาพ ซึ่งจะมีผลต่อการพิจารณาพิพากษาคดี โดยศาลอาจใช้เครื่องมือต่างๆ ที่มี ไว้ว่าจะเป็นการส่งสืบเสาะและพินิจในกรณีที่ผู้หญิงกระทำความผิด รวมทั้งทราบว่าในขณะนี้ศาลอุทธรณ์กำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาปรับปรุงบัญชีมาตรฐานกำหนดโทษในคดียาเสพติด

3. การที่กระทรวงยุติธรรมอยู่ระหว่างการศึกษา และพิจารณาปรับปรุงกฎหมายยาเสพติดให้มีทางเลือกมากขึ้น ไม่ดำเนินการแบบที่เรียกว่า ตัดเสื้อแบบเหมาโหล ทั้งกับผู้ค้ารายใหญ่ หรือ รายสำคัญ และผู้กระทำความผิดที่เป็นเพียงผู้เสพยาเสพติด

4. ความพยายามพัฒนาทางเลือกเช่นเดียวกับในอดีตที่แก้ปัญหาการปลูกฝิ่นด้วยการหันมาปลูกพืชทดแทน โดยใช้แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ร่วมกับการแพทย์วิถีธรรม ซึ่งได้ทดลองดำเนินการในเรือนจำ 2-3 แห่ง และได้ผลดีระดับหนึ่ง (กอบกูล จันทวโร และคณะ, 2559)

4. การปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด (Drugs Law Reform) อาจได้แก่การพิจารณาลดอัตราส่วนโทษ โดยการใช้มาตรการทางเลือกอย่างอื่น (Alternative Measures)

แทนการลงโทษจำคุก ควรจะนำมาบังคับใช้กับกรณีที่เป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ไม่มีความรุนแรง (Non-Violent Offenses) และอาจบังคับใช้มาตรการดังกล่าวกับผู้กระทำความผิดที่เป็น เด็ก สตรี หรือคนกลุ่มน้อย ที่กระทำความผิดเล็กน้อย (กอบกูล จันทวโร และคณะ, 2559)

ความคืบหน้าของการปฏิบัติตามมติการประชุม UNGASS สืบเนื่องจากการประชุมระดับสูงของคณะกรรมาธิการยาเสพติด (CND) ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย เมื่อปี ค.ศ. 2009 เหล่าประเทศสมาชิกได้มีการรับรองปฏิญญาทางการเมืองและแผนความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการรวมและสร้างแผนการอันสมดุลเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดของโลก เพื่อเป็นการปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องจากการประชุมนัดพิเศษของคณะกรรมาธิการใหญ่สหประชาชาติว่าด้วยยาเสพติดเมื่อปี ค.ศ.1998 โดยปฏิญญาดังกล่าวได้กำหนดแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในประเด็นดังต่อไปนี้

1. มาตรการในการลดอุปสงค์เกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อลดจำนวนการกระทำความผิดยาเสพติดที่เป็นการเสพ

2. มาตรการในการลดอุปทานเกี่ยวกับยาเสพติด รวมถึงการแก้ไขปัญหาการกำหนดประเภทของสารเสพติดสำหรับแอมเฟตามีน และความร่วมมือในการปราบปรามการปลูกสารเสพติดโดยไม่ได้รับอนุญาตเพื่อประโยชน์ในการค้ายาเสพติด และสารออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทอื่น

3. การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินที่ได้จากการค้ายาเสพติด และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้อง

ข้อแถลงของเลขาธิการสหประชาชาติ และผู้บริหารสำนักงานยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ Mr Antonio Maria Costa ในการประชุมคณะกรรมาธิการยาเสพติดครั้งที่ 55 ได้ให้ข้อความเห็นไว้ว่า สืบเนื่องจากประชุมคณะกรรมาธิการฝิ่น ค.ศ.1909 ณ กรุงเซี่ยงไฮ้ ประเทศจีน อันเป็นพื้นฐานของการประชุม UNGASS ในปี ค.ศ.1998 ที่ผ่านมาเพื่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและความปลอดภัยจากปัญหายาเสพติด ให้ดำเนินการตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. จะต้องลดปริมาณอุปทานของยาเสพติด จากข้อมูลสถิติที่ว่าเฉพาะประเทศอัฟกานิสถานเป็นประเทศที่ปลูกสารเสพติด โคคา เพื่อผลิตและส่งออกจำนวนมากที่สุดในโลกตลอดเวลา 20 ปี ซึ่งการปลูก เช่นว่านั้นมีกำลังทหารคุ้มกันเพื่อให้การค้ายาเสพติดดำเนินไปได้ นอกจากนั้น ยังมี สามเหลี่ยมทองคำ (Golden Triangle) ที่มีการปลูกฝิ่นมากที่สุดในโลกและ

มีกองกำลังทหารคุ้มครองการปลูกเช่นกัน ดังนี้เพื่อไม่ต้องการให้ภูมิภาคเหล่านั้นกระทำการปลูกยาเสพติดเพื่อแสวงหารายได้เข้าประเทศ จะต้องแก้ไขปัญหาความยากจนของประชากรในประเทศนั้นๆ เพื่อลดภาวะของการต้องแสวงหารายได้จากการปลูกสิ่งที่ผิดกฎหมายต่างๆ และให้ความช่วยเหลือรัฐบาลของประเทศผู้ปลูกยาเสพติดเหล่านั้น ในการออกมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติด และลดจำนวนการปลูกยาเสพติดในลักษณะที่ผิดกฎหมายให้น้อยลง (กอบกูล จันทวโร และคณะ, 2559)

2. ลดอุปสงค์เกี่ยวกับยาเสพติดโดยพิจารณาจากปัจจัยด้านสุขภาพ เมื่ออุปสงค์หรือความต้องการใช้ยาเสพติดยังคงสูงอยู่ การปลูก ผลิต และจำหน่ายยาเสพติดก็ยังดำเนินต่อไป ดังนั้น เราจึงต้องมีมาตรการใดๆ ที่จะช่วยให้สังคมลดความต้องการใช้ยาเสพติดโดยเฉพาะการเสพ อนึ่ง ในรอบไม่กี่ปีที่ผ่านมานี้พบว่าจำนวนผู้เสพยาเสพติดทั้งโลกมีจำนวนลดลง และจำนวนประเภทของยาเสพติดที่จัดอยู่ในประเภทของ ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายระดับต้นๆ เริ่มลดน้อยลง เนื่องจากมีการนำยาเสพติดที่ไม่อันตรายน้อย เช่น กัญชา กัญชง และกระท่อม ออกจากบัญชียาเสพติดที่มีโทษสูง แต่กระบวนการค้ายาเสพติดก็ยังคงอยู่ เพราะความต้องการยาเสพติดที่อยู่ในระดับสูง ได้แก่ ฝิ่น เฮโรอีน เมทแอมเฟตามีน ฯลฯ ยังคงอยู่ ดังนั้น การดำเนินมาตรการใดๆ ที่สามารถความต้องการใช้ยาเสพติดที่มากขึ้นยังคงดำเนินต่อไป (กอบกูล จันทวโร และคณะ, 2559)

3. ผลกระทบจากการใช้มาตรการควบคุมยาเสพติด จากการประชุม UNGASS ในคราวก่อนพบว่า การใช้มาตรการควบคุมยาเสพติดที่ผ่านมราส่งผลกระทบในประเด็นต่างๆ ได้แก่ มีการพัฒนาความช่วยเหลือในการลดการผลิตยาเสพติด และการให้ความสำคัญกับการบำบัดรักษาเพื่อลดปริมาณความต้องการยาเสพติด ต่อมา ส่องสิ่งนี้ส่งผลต่อการลดปริมาณการค้ายาเสพติด

4. การหลีกเลี่ยงการใช้มาตรการขั้นเด็ดขาด การใช้มาตรการในการปราบปรามยาเสพติดขั้นเด็ดขาด ย่อมทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอันเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ ที่อาจทำให้เกิดการฆ่าคนจำนวนมาก การคุมขังที่มิชอบ และไม่เป็นไปตามมาตรการขั้นต่ำในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดที่สหประชาชาติได้กำหนดไว้ จึงทำให้ผลร้ายของการใช้มาตรการปราบปรามยาเสพติด มีความร้ายแรงกว่าอันตรายของยาเสพติดที่มีต่อมนุษย์เสียอีก ดังนั้น การจะดำเนินการออกมาตรการทางกฎหมายใด เพื่อการควบคุมยาเสพติดควรคำนึงถึงความสมดุลระหว่างความสำเร็จจากการควบคุมปริมาณยาเสพติด และความสำเร็จ

จากการที่มาตรการทางกฎหมายช่วยในการรักษาชีวิตและสุขภาพของมนุษย์ (กอบกูล จันทวโร และคณะ, 2559)

แผนปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นไปตามปฏิญญาทางการเมืองและแผนความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการรวมและสร้างแผนการอันสมดุลเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดของโลก

ในส่วนของแผนปฏิบัติงาน (Plan of Action) เพื่อให้เป็นไปตามปฏิญญาทางการเมืองและแผนความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการรวมและสร้างแผนการอันสมดุลเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดของโลกได้กำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของปฏิญญาทางการเมือง ดังต่อไปนี้

1. มาตรการที่ทำให้เกิดการลดอุปสงค์ของยาเสพติด มาตรการดังกล่าวเกิดจากความร่วมมือระหว่างประเทศ ระหว่างหน่วยงานหลักๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำให้เกิดความร่วมมือที่แข็งแกร่งมากขึ้น ในการใช้นโยบายใดที่ ที่สามารถลดความต้องการใช้ยาเสพติด โดยที่แต่ละประเทศสมาชิกจะตองดำเนินการบังคับใช้นโยบายที่ตำเป็นเพื่อลดจำนวนอุปสงค์และอุปทานของยาเสพติด ดำเนินการให้เกิดการแก้ไขปัญหาระยะยาว ทั้งในด้านการเมืองและงบประมาณ นอกจากนั้น ควรดำเนินการให้เป็นไปตาม ปฏิญญาว่าด้วยแนวทางหลักการนำไปสู่การลดความต้องการยาเสพติดและการดำเนินการใช้นโยบายใดๆ ให้คำนึงถึงปัญหาทางเศรษฐกิจสังคม อันส่งผลต่อการเสพและการบำบัดรักษายาเสพติดของภูมิภาคนั้นๆ คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและการเคารพสิทธิขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการนำมาตรการตรวจสอบพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการพิสูจน์สารเสพติด (จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, 2562)

2. การลดอุปทานเกี่ยวกับยาเสพติด นอกจากแต่ละประเทศสมาชิกจะต้องนำมาตรการใดๆ ที่ลดประมาณอุปสงค์หรือความต้องการยาเสพติดมาใช้แล้ว ยังต้องพัฒนามาตรการเพื่อการลดอุปทานเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย กล่าวคือ จะต้องแสวงหามาตรการในการลดปริมาณยาเสพติดที่อยู่ในการผลิตและในท้องตลาดลง ตามแนวทางของอนุสัญญาของสหประชาชาติต่อต้านการขนยาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทที่ผิดกฎหมาย ค.ศ. 1988

3. ให้ความสำคัญกับการควบคุมสารเสพติดประเภทแอมเฟตามีน เนื่องจากสารเสพติดประเภทแอมเฟตามีนแพร่ระบาดอย่างมากในท้องตลาด ดังนั้น กระบวนการควบคุมการผลิต หรือการขนย้ายสารตั้งต้นเพื่อการผลิตแอมเฟตามีน และการควบคุมการจำหน่ายสารเสพติดต่างๆที่เป็นผลจากการผลิตแอมเฟตามีนจึงมีความจำเป็นอย่างมาก โดยจะต้องเป็นความ

ร่วมมือด้านข้อมูลและประสานการปราบปรามระหว่าง UNODC INCB และหน่วยงานระหว่างประเทศอื่นๆที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้น แต่ละประเทศสมาชิกจะต้องกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการจำหน่ายแอมเฟตามีนและมาตรการป้องกันการแปลงสภาพทรัพย์สินที่ได้จากการค้าสารเสพติดเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม เมื่ออีกมิติหนึ่งของแอมเฟตามีนถือว่าเป็นสารเสพติดที่มีประโยชน์ทางการแพทย์ ดังนั้น จะต้องมีการออกมาตรการทางกฎหมายกำหนดขอบเขตที่เหมาะสมในการใช้แอมเฟตามีนเพื่อประโยชน์ทางแพทย์ และรวมถึงการใช้แอมเฟตามีนเพื่อประโยชน์ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่เป็นผู้ป่วยให้ชัดเจนมากขึ้น (จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, 2562)

4. ความร่วมมือระหว่างประเทศในการกวาดล้างการปลูกพืชซึ่งเป็นสารตั้งต้นในการผลิตยาเสพติด และการใช้มาตรการทางเลือก เนื่องจากสภาพปัจจุบันได้แก่ การให้ความร่วมมือในเรื่องข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงาน การพัฒนามาตรการป้องกันการกระทำความผิด รวมถึงข้อมูลที่ทันต่อสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการปลูกสารเสพติดประเภทต่างๆ ด้วยเหตุนี้ จึงไม่เกิดการบูรณาการข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนามาตรการทางกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการปลูกพืชเสพติดที่เป็นประโยชน์ได้

5. มาตรการเพื่อป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินผ่านนโยบายการตรวจสอบธุรกรรมทางการเงิน เนื่องจากกระบวนการค้ายาเสพติด เป็นกระบวนการที่ใช้เป็นเส้นทางของการฟอกเงินมากที่สุด ตั้งแต่การซื้อขายในชั้นการปลูก การขนข้ามแดน จนกระทั่งถึงการจำหน่าย ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยอาชญากรรมข้ามชาติในลักษณะองค์กร ค.ศ.1988 และอนุสัญญาว่าด้วยการต้อต้านการทุจริต ค.ศ.1988 และภายใต้ความร่วมมือระหว่างประเทศโดยมีองค์การ FATF : Financial Action Task Force on Money Laundering แต่ละประเทศจะต้องมีกฎหมายเพื่อควบคุมการฟอกเงินจากการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านการปลูก ผลิต นำเข้า จำหน่ายยาเสพติด โดยให้เป็นภาระของสถาบันการเงินภายใต้กฎหมายว่าด้วยธนาคารของแต่ละประเทศ มีหน้าที่ต้องเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติของผู้ทำธุรกรรมทางการเงิน ตามหลักการรู้จักลูกค้า หรือ Know Your Customer Policy ของ FATF เมื่อปรากฏธุรกรรมทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับการปลูก ผลิต นำเข้า หรือจำหน่ายยาเสพติดที่ผิดกฎหมาย สถาบันการเงินจะต้องรายงานการทำธุรกรรมเช่นว่านั้นให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินของแต่ละประเทศดำเนินการปราบปรามโดยใช้มาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป (จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, 2562)

สหประชาชาติได้กำหนดยาเสพติดประเภทต่างๆ ตามระดับความมีอันตรายและจำแนกระดับการใช้มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมดังต่อไปนี้

1. ยาเสพติดให้โทษ (Narcotic Drugs) บัญชียาเสพติดให้โทษภายใต้อนุสัญญายาเสพติดให้โทษของสหประชาชาติ (Single Convention on Narcotic Drugs (New York, 1961, amended 1972) ได้กำหนดประเภทของยาเสพติดในบัญชีท้ายอนุสัญญาไว้กว่า 250 ชนิด ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดระดับความรุนแรงของยาเสพติด เพื่อการกำหนดมาตรการในการควบคุมหรือจำกัดการใช้ยาเสพติด โดยอาศัยหลักการจำแนกคือ ความเสี่ยงในการใช้ยา ผลกระทบและอันตรายต่อสุขภาพ และพิจารณาถึงยาเสพติดบางประเภทที่อนุญาตให้ใช้เพื่อการรักษาโรค รวมถึงการควบคุมสารเสพติดที่ใช้ในการผลิตยาด้วย ยาเสพติดให้โทษได้มีการจัดระดับในอนุสัญญาว่าด้วยยาเสพติดให้โทษของสหประชาชาติ ทั้งนี้เพื่อกำหนดประเภทของตัวยาใดที่เป็นยาเสพติดให้โทษ ตัวยาใดที่สามารถใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อการผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออก หรือครอบครองได้ ตามแนวทางของมาตรา 4c ตารางต่อไปนี้แสดงบางส่วนของบัญชีแนบท้ายอนุสัญญาเพื่อจำแนกระดับชั้นของสารเสพติดออกเป็น 4 ประเภท

ตารางที่ 1 แสดงระดับของสารเสพติดจำแนกตามอันตรายและระดับการใช้มาตรการควบคุม

Schedules บัญชีประเภทที่	Harmfulness ความมีอันตราย	Degree of control ระดับการใช้มาตรการควบคุม	Examples ตัวอย่าง
I	สารเสพติดที่เสี่ยงต่อการเสพและติด	ใช้มาตรการที่เคร่งครัดมาก และใช้มาตรการตามมาตรา 2.1	กัญชา โคเคน เฮโรอีน เมธาโดน มอร์ฟีน ฝิ่น
II	สารเสพติดที่ใช้ในการรักษาโรค และให้ผลอันตรายต่อร่างกายน้อยที่สุด	มาตรการบังคับที่เคร่งครัดน้อยกว่า	Codecinehydride pophiram
III	สารเสพติดที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดในกลุ่มที่ 2	ไม่มีความเสี่ยงที่จะติดยา ไม่ต้องใช้มาตรการ	Codecinehydride pophiram
IV	สารเสพติดที่เป็นอันตรายที่สุด ที่อยู่ในบัญชีที่ 1 หรือ ยาเสพติดให้โทษ หรือใช้ในการแพทย์เฉพาะกรณีเฉพาะเท่านั้น	ใช้มาตรการที่รุนแรงตอบโต้ ในความผิดฐานผลิต นำเข้า จำหน่าย รับขน เว้นแต่เป็นกรณีที่มีจำนวนยาน้อยหรือใช้ในการวิจัยหรือการแพทย์ ตามมาตรา 2.5 h	กัญชา เฮโรอีน

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กรณีที่เป็นสารเสพติดตามบัญชีประเภทที่ II สารเสพติดที่ใช้ในการรักษาโรคและให้ผลอันตรายต่อร่างกายน้อยที่สุด อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ.1988 ของสหประชาชาติกำหนดว่า แต่ละประเทศสมาชิกควรกำหนดมาตรการในการดำเนินการกับผู้ใช้หรือครอบครองสารเสพติดประเภทดังกล่าวในลักษณะที่ลดความเคร่งครัดในการบังคับใช้ลงมา กล่าวคือ จะไม่เน้นการดำเนินคดีอย่างเต็มที่ แต่ก็ยังถือว่าการใช้หรือการครอบครองสารเสพติดประเภท II ยังคงเป็นความผิดตามกฎหมายอยู่ ส่วนสารเสพติดตามบัญชีประเภทที่ III สารเสพติดที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดในกลุ่มที่ 2 หรืออาจเรียกว่าสารตั้งต้น ได้รับการประเมินแล้วว่าไม่มีความเสี่ยงที่จะทำให้ติดยาเสพติด จึงไม่ควรใช้มาตรการทางกฎหมายที่รุนแรงกับผู้กระทำความผิด ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สารเสพติดที่สามารถนำไปผลิตหรือใช้เป็นประโยชน์ในการรักษาโรค แต่ละประเทศสมาชิกควรต้องลดความรุนแรงของมาตรการบังคับต่อผู้ใช้หรือครอบครองสารเสพติดตามความเหมาะสม

2. วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท (Psychotropic substances) วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ได้รับการกำหนดภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1971 (United Nations Convention on Psychotropic Substances 1971) วัตถุประสงค์ของอนุสัญญาดังกล่าวคือ การกำหนดประเภทและจำกัดปริมาณการใช้วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์และการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ตามมาตรา 5 และ 7 ในขณะที่วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทบางประเภทส่งผลต่อการบำบัดรักษา และบางตัวยาก็ส่งผลอันตรายต่อร่างกายเช่นกัน บัญชีท้ายอนุสัญญาได้แบ่งประเภทของวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทออกเป็นประเภทดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงระดับของสารที่ส่งผลรุนแรงต่อสุขภาพ จำแนกตามอันตรายและการใช้มาตรการควบคุม

Schedules บัญชีที่	Harmfulness ความมีอันตราย	Degree of control ระดับการใช้มาตรการควบคุม	Examples of listed drugs ตัวอย่าง
I	สารที่ส่งผลรุนแรงต่อสุขภาพและไม่มีผลในการบำบัดรักษา	ใช้มาตรการควบคุมที่เคร่งครัดมาก เว้นแต่กรณีใช้ในวงการแพทย์และการทดลอง	LSD, MDMA (ecstasy), mescaline, psilocybine, tetrahydrocannabinol
II	สารที่ส่งผลรุนแรงต่อสุขภาพและผลในการบำบัดรักษาปานกลางถึงต่ำ	ใช้มาตรการควบคุมที่เคร่งครัดน้อย	Amphetamines and amphetamine-type stimulants

Schedules บัญชีที่	Harmfulness ความมีอันตราย	Degree of control ระดับการใช้มาตรการควบคุม	Examples of listed drugs ตัวอย่าง
III	สารที่ส่งผลรุนแรงต่อสุขภาพและผลในการบำบัดรักษาปานกลางถึงสูง	สารเหล่านี้ล้วนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ได้	Barbiturates, including amobarbital, buprenorphine
IV	สารที่ส่งผลรุนแรงต่อสุขภาพแต่ผลในการบำบัดรักษาระดับสูง	สารเหล่านี้ล้วนสามารถ นำไปใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ได้	Tranquillisers, analgesics, narcotics, including allobarbital, diazepam, lorazepam, phenobarbital, temazepam

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นว่าวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ตามที่กำหนดในอนุสัญญาว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ.1971 ได้รับการจัดแบ่งประเภทตามระดับการส่งผลรุนแรงต่อสุขภาพและระดับของผลการบำบัดรักษา ซึ่งถ้าวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทดังกล่าวส่งผลต่อร่างกายรุนแรง ดังปรากฏในบัญชีที่ I และ II และส่งผลต่อการบำบัดรักษาน้อยก็ควรใช้มาตรการทางกฎหมายต่อผู้ใช้หรือครอบครองอย่างเคร่งครัดมากขึ้น แต่ถ้าเป็นการใช้วัตถุออกฤทธิ์กลุ่มดังกล่าวเพื่อประโยชน์ในทางการแพทย์และการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ก็ไม่ควรต้องใช้มาตรการใดๆกับผู้ใช้หรือครอบครอง ส่วนวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทในบัญชีที่ III และ IV ที่ส่งผลรุนแรงต่อสุขภาพแต่มีผลในการบำบัดรักษาในระดับสูง อนุสัญญากำหนดว่าสารเหล่านั้นสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในทางการแพทย์ได้โดยไม่ควรต้องมีมาตรการบังคับใดๆกับผู้ใช้หรือครอบครอง

สรุป

จากแนวนโยบายทางกฎหมายของสหประชาชาติที่มีประสิทธิภาพในการลดอันตรายและแก้ปัญหายาเสพติดนี้เป็นควรนำมาประยุกต์ใช้กับนโยบายทางกฎหมายในประเทศไทยเพื่อแก้ปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด กล่าวคือ มีการลดทอนความผิดอาญา ให้ผู้เสพเป็นผู้ป่วยโดยมีกฎหมายทางการแพทย์และสาธารณสุขมาดูแลและบังคับใช้แทนการดำเนินคดีอาญา และมีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดตามแนวทางของสหปะชาชาติ มีการจัดกลุ่มระดับของความรุนแรงของสารที่มีผลต่อสุขภาพของผู้ใช้ จึงมีข้อเสนอแนะตามทิศทางดังกล่าวของสหประชาชาติเป็นแนวทางที่ประเทศไทยต้องนำมาปรับใช้กับทิศทางของนโยบายการจัดการกับปัญหายาเสพติดในประเทศไทย การลดบทบาทการปราบปรามลงและเพิ่มการดูแลด้านสุขภาพอนามัย และมาตรการในทางการ

ป้องกัน บำบัดรักษาและช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติด ที่มีกระบวนการและมาตรการทางกฎหมายที่ถูกต้องเหมาะสมอย่างมาตรฐานสากล

เอกสารอ้างอิง

กอบกูล จันทวโร และคณะ. (2559). รายงานการศึกษาและข้อเสนอทางกฎหมายสำหรับผู้กระทำผิดคดียาเสพติด เพื่อเป็นข้อเสนอในการประชุมสหประชาชาติสมัยพิเศษ UNGASS. กรุงเทพมหานคร: สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา.

จิรวุฒิ ลิปิพันธ์. (2562). การลดความรุนแรงในการบังคับคดียาเสพติด. ใน ดุษฎีนิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

นัทธี จิตสว่าง. (ม.ป.ป.). แนวทางการขับเคลื่อนข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)ไปสู่การปฏิบัติในงานราชทัณฑ์ของไทย. กรุงเทพมหานคร: กรมราชทัณฑ์.

Aune B.R. (1990). Maritime drug trafficking: An Underrated Problem. London: School of Economics and Polities Science.

Global Commission on Drug Policy. (2016). Taking Control. Vienna: United Nation.

UNODC. (2016). Our Joint Commitment to the Effectirely Addressing and Countering the world Drug Problem. New York: United Nations.

ผู้เสพยาเสพติดคือผู้ป่วยในสาธารณรัฐโปรตุเกส*

DRUG ADDICTS ARE PATIENTS IN THE PORTUGUESE REPUBLIC

วศิน สุวรรณรัตน์
Wasin Suwannarat
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Prince of Songkla University, Thailand
Email: wasin.s@psu.ac.th

บทคัดย่อ

ประเทศไทยประสบปัญหาการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และส่งผลให้มีการฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กระทความผิดมากมาย และต้องโทษจำคุกเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 80 ของผู้ต้องขังทั้งหมด ส่งผลให้เกิดสภาพ “นักโทษล้นเรือนจำเรื้อรัง” ต่อเนื่องมาหลายสิบปีแล้ว ซึ่งยังคงเป็นปัญหาที่มาถึงปัจจุบัน จากการศึกษาการป้องกันและปราบปรามเกี่ยวกับยาเสพติดในสาธารณรัฐโปรตุเกสพบว่าในมิติทางนิติบัญญัติ ได้มีการลดทอนความผิดอาญาลงสำหรับผู้เสพยาเสพติด โดยได้กำหนดให้ ผู้เสพยาเสพติด มีสถานะเป็นผู้ป่วย จึงไม่เป็นความผิดอาญา ไม่ต้องถูกดำเนินคดี และยังมีมาตรการป้องกันแก้ไขเยียวยา การบำบัดรักษาอย่างเป็นระบบ ที่เป็นกฎหมายเกี่ยวกับทางการแพทย์และสาธารณสุขที่เข้ามาดูแลในเรื่องสุขภาพ และการลดอันตรายของผู้เสพยาเสพติดและลดอันตรายของสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการเสพยาเสพติดของผู้ใช้ยา ซึ่งส่งผลให้มีปริมาณคดีเกี่ยวกับยาเสพติดที่ถูกฟ้องร้องดำเนินคดีขึ้นสู่ศาลน้อยลง การดำเนินคดีเฉพาะอาชญากรเกี่ยวกับยาเสพติดเท่านั้น ซึ่งได้แก่ ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ที่ไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐ และยังส่งผลถึงเรือนจำในประเทศสาธารณรัฐโปรตุเกสที่มีผู้ต้องขังน้อยมาก บางแห่งต้องปิดเรือนจำ แนวคิดรูปแบบและแนวทางของสาธารณรัฐโปรตุเกสในเรื่องนี้น่าสนใจมากสมควรจะต้องนำมาประยุกต์นโยบายทางนิติบัญญัติในการลดทอนความผิดอาญาของไทย ที่กำหนดให้ผู้เสพเป็นผู้ป่วย และการสร้างกระบวนการป้องกัน บำบัดรักษาทางการแพทย์และสาธารณสุขขึ้นมารองรับอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นผลดีต่อการจัดการกับปัญหายาเสพติดและปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำที่เป็นปัญหาของประเทศไทยได้

* Received 22 June 2020; Revised 22 July 2020; Accepted 27 August 2020

คำสำคัญ: ผู้เสพยาเสพติด, ยาเสพติด, ผู้ป่วย

Abstract

Thailand has been facing drug prevention and suppression problems for a long time, resulted in the prosecution of many offenders. The 80 percent of the inmates are imprisoned. Consequently, the chronic prison overcrowding has been a long-standing problem for a decade. According to the study on the prevention and suppression of drugs in the Portuguese Republic, in term of legislation, the criminal offenses for drug users have been reduced by changing the status of the drug addicts to be the patients. Therefore, there is no crime to be prosecuted. Moreover, there are preventive, remedy, and systematic treatment measures for the drug users, imposing by the laws related to the medical sphere and public health, taking care of the drug users' health, reducing the danger of the drug addicts towards themselves and the society. By such means, the Republic of Portugal has less number of drug-related lawsuits brought to court. Only the cases relating to the drug-related criminals are filed to the courts, which are the cases related to the manufacturers and the distributors without the licenses issued by the state. As a result, the prisons in the Portuguese Republic has very few inmates, and some prisons had to be closed. The aforesaid approaches of the Portuguese Republic is very interesting, and should be endorsed to Thai legislative policy. By decriminalizing the drug users and initiating the preventive and rehabilitative processes under the effective medical and public health treatments, as the Portuguese Republic. The problem regarding the overflowing prisons which have been a problem in Thailand for a long time shall be effectively solved.

Keywords: Drug Addict, Drug Abuser, Patient

บทนำ

สาธารณรัฐโปรตุเกสได้ยกเลิกความผิดอาญาของการครอบครองยาเสพติดทุกประเภทเพื่อการเสพเองตั้งแต่ปี ค.ศ.2001 ยุทธศาสตร์และนโยบายในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและได้เปลี่ยนแปลงการดำเนินนโยบายและวิธีการแก้ปัญหายาเสพติดที่สำคัญ คือ การยกเลิกความผิดอาญาของการครอบครองยาเสพติดทุกประเภทเพื่อการเสพเอง ตั้งแต่ปี ค.ศ.2001 (พ.ศ.2544) (Allen, L., Trace, M. and Klein, A., 2004) นโยบายยาเสพติดของได้เน้นการป้องกัน (Prevention) การบำบัดด้วยยา (Drug treatment) การลดอันตรายของยาเสพติด (Harm reduction) และการนำกลับคืนสู่สังคม (Social reintegration) การจัดให้มีการบำบัดด้วยยา นโยบายที่กำหนดให้การมียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อใช้เป็นการส่วนตัวไม่เป็นความผิดอาญานั้นไม่ได้ทำให้จำนวนผู้เสพหรือปริมาณการเสพสิ่งเสพติดของสาธารณรัฐโปรตุเกสเพิ่มมากขึ้น ในทางกลับกันมีจำนวนปริมาณลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในภาคพื้นยุโรป (Laqueur H., 2015) กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดที่สำคัญของโปรตุเกส ได้แก่ (ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, 2556)

1. กฎหมายต่อต้านยาเสพติด (Anti Drug Law) หรือ Law 15/93 ซึ่งกำหนดความผิดฐานปลูก จำหน่าย ลักลอบ ขนส่งยาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท เป็นความผิดอาญา การลักลอบ ค้ายาเสพติดมีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ถึง 12 ปี ขึ้นอยู่กับชนิดของสารเสพติดนั้น ๆ สำหรับผู้ติดยาที่ขายยาเสพติดเพื่อหาเงินซื้อยาเองจะได้รับการลดโทษ

2. กฎหมายลดทอนความเป็นอาชญากรรม (Decriminalization Law) Law 30/200 ซึ่งมีผลตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2001 บัญญัติกรอบของกฎหมายที่จะนำไปใช้กับการเสพยาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท (Legal framework applicable to the consumption of narcotics and psychotropic substances) หรือเป็นการกำหนดให้ลดทอนความผิดทางอาญาหรือลดทอนความ เป็นอาชญากรรมของคดียาเสพติดในกรณีครอบครองสารเสพติดควบคุมปริมาณน้อยเพื่อการใช้ส่วนตัว อันได้แก่ เฮโรอีน LSD MDMA (ยาอี) กัญชา อย่างไรก็ตาม ยังถือว่าพฤติกรรมการเสพเป็นความผิดตามกฎหมาย ซึ่งเป็นไปตามอนุสัญญาของสหประชาชาติ เพียงแต่มีการลดความเข้มงวดหรือลดทอนความผิดและการลงโทษเท่านั้น

สาธารณรัฐโปรตุเกสเป็นประเทศในสหภาพยุโรปซึ่งเคยได้รับผลกระทบจากปัญหายาเสพติดระบาดในช่วงก่อน ปี ค.ศ. 2000 ซึ่งนำไปสู่ความพยายามในการปรับ ปรุงบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในสาธารณรัฐโปรตุเกสเพื่อนำมาใช้บังคับในการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้มีประสิทธิภาพ (De Andrade P.V. and Carapinha L., 2010) ประเด็นหนึ่งซึ่งเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการแก้ไขกฎหมายสำหรับผู้ติดยาเสพติดในสาธารณรัฐ

โปรตุเกส คือ การเปลี่ยนนโยบายการบังคับใช้กฎหมายที่ใช้บังคับต่อผู้เสพยาเสพติด จากเดิมซึ่งถือว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้กระทำความผิดกฎหมายมาเป็นผู้ป่วย ซึ่งผู้ป่วยจากการติดยาเสพติดจะต้องได้รับการรักษาอย่างถูกต้องและต้องไม่กลับมาเป็นผู้ติดยาเสพติดอีก รูปแบบแนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดที่สอดรับกับแนวความคิดขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งกำหนดให้ผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วยที่ต้องการได้รับการบำบัดรักษา อีกประการหนึ่งซึ่งเป็นผลโดยตรงมาจากความพยายามในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของสาธารณรัฐโปรตุเกส คือ การนำนโยบายลดทอนความเป็นอาชญากรรม (Decriminalization) มาใช้บังคับกับผู้เสพยาเสพติด สาธารณรัฐโปรตุเกสถือเป็นประเทศแรก ๆ ในสภาพยุโรปที่นำนโยบายการลดทอนโทษทางอาญาสำหรับผู้เสพยาเสพติดมาใช้บังคับ และมีการใช้บังคับในส่วนของมาตรการการลดทอนความเป็นอาชญากรรมนี้มาอย่างต่อเนื่องและส่งผลค่อนข้างเห็นได้ชัดในแง่ของการแก้ไขปัญหายาเสพติดในสาธารณรัฐโปรตุเกส (Hollersen W. Portugal, 2013)

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้เสพยาเสพติดของสาธารณรัฐโปรตุเกสเป็นกฎหมายที่สำคัญฉบับหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นมาตรการการลดทอนความเป็นอาชญากรให้แก่ผู้เสพ ยาเสพติดและถือว่าผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้ป่วย โดยกฎหมายฉบับดังกล่าวมีการออกมาใช้บังคับมาอย่างต่อเนื่องยาวนานเป็นเวลาเกือบ 20 ปี มีการแก้ไขปรับปรุงบางส่วนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสาธารณรัฐโปรตุเกส กฎหมายฉบับนี้มีการประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2001

เนื้อหา

ผู้เสพยาเสพติดคือผู้ป่วยในสาธารณรัฐโปรตุเกส

สาธารณรัฐโปรตุเกสมองว่าการเสพยาเสพติดเป็นปัญหาสาธารณสุขที่หลาย ๆ ส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขอย่างถูกต้องเหมาะสม จึงนำไปสู่การกำหนดนโยบายการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (harm reduction) ที่ให้ความสำคัญในเรื่องของการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ต่อมาอีกไม่นานสาธารณรัฐโปรตุเกสเป็นประเทศแรกในกลุ่มประเทศแถบยุโรปที่กำหนดนโยบายการลดทอนความเป็นอาชญากรรมและตราเป็นกฎหมาย ชื่อ Law 30/2000 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ.2001 โดยระบุว่า “ผู้เสพที่ครอบครองยาเสพติดเพื่อการใช้ส่วนบุคคลในปริมาณไม่เกินอัตราเฉลี่ยของการใช้ยาเสพติดใน 10 วันของบุคคลนั้น ๆ จะไม่ถือว่าเป็นความผิดทางอาญา แต่จะถือว่าเป็น

ความผิดด้านปกครอง (administrative offense) ซึ่ง กฎหมายดังกล่าวครอบคลุมถึงยาเสพติดและสารเสพติดทุกประเภท” ซึ่งความผิดทางปกครองมีสภาพบังคับ เช่น การออกหนังสือตักเตือน การลงโทษปรับโดยนำเงินค่าปรับไปใช้ในการบำบัดผู้เสพยาเสพติด การห้ามเข้าเขตกำหนด การห้ามยุ่งเกี่ยวกับบุคคลหรือเข้าไปในสถานที่ซึ่งอาจจะทำให้ผู้เสพกลับไปเสพยาเสพติด การกำหนดให้การเดินทางไปต่างประเทศต้องได้รับการอนุญาต การระงับสิทธิ์ในการได้รับใบประกอบวิชาชีพในวิชาชีพแพทย์ทนายความหรือคนขับรถแท็กซี่ การตัดสิทธิ์ในการได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เป็นต้น นอกจากนี้ Law 30/2000 ได้กำหนด โทษปรับสำหรับผู้ครอบครอง เมทาโดน มอร์ฟีน กัญชา ฝิ่น โคเคน และแอมเฟตามีน มีอัตรา โทษปรับตั้งแต่ 25 ถึง 325 เหรียญ และกัญชา (hashish) มีโทษปรับตั้งแต่ 25 ถึง 150 เหรียญ (วศิน สุวรรณรัตน์, 2561)

มีข้อสังเกตที่น่าสนใจเกี่ยวกับกฎหมาย Law30/2000- Decriminalisation ของสาธารณรัฐโปรตุเกส ซึ่งแต่เดิมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของสาธารณรัฐโปรตุเกสกำหนดให้ การครอบครองเพื่อเสพ การแสวงหาเพื่อเสพ และผู้ติดยาเสพติดเป็นอาชญากรซึ่งต้องรับโทษตามกฎหมาย แต่โดยผลของกฎหมาย Law30/2000- Decriminalisation ได้เปลี่ยนแปลงแนวความคิดเกี่ยวกับการเสพยาเสพติดหรือการมียาเสพติดไว้ในครอบครองโดยสิ้นเชิงในลักษณะเป็นการลดทอนความเป็นอาชญากรรม โดยกำหนดให้บุคคลซึ่งถูกจับเนื่องจากมียาเสพติดไว้ในครอบครองในปริมาณอัตราเฉลี่ยสำหรับการใช้เสพติดไม่เกิน 10 วัน และบริบทแวดล้อมไม่มีหลักฐานอันเป็นการบ่งชี้ว่าผู้นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดหายาเสพติดเพื่อจำหน่ายหรือแจกจ่าย คือมีลักษณะเป็นแต่เพียงผู้ครอบครองยาเสพติดไว้เพียงเพื่อการเสพเท่านั้น ถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นเพียงการกระทำผิดที่ฝ่าฝืนต่อกฎระเบียบในทางปกครอง (a simple administrative offense) เท่านั้น (วศิน สุวรรณรัตน์: 2561) อีกประเด็นหนึ่งที่มีความน่าสนใจเกี่ยวกับการจัดการแก้ปัญหายาเสพติดของสาธารณรัฐโปรตุเกส คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลและบังคับใช้กฎหมายยาเสพติด โดยกฎหมายของสาธารณรัฐโปรตุเกสได้กำหนดหน่วยงานไว้แยกต่างหากโดยเฉพาะป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เรียกว่า “คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด” (The Commission for the Dissuan of Drug Abuse) ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่มีความเชี่ยวชาญในการบำบัดแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเสพยาเสพติด การกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งมีหน้า ที่ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านดังกล่าวนำมาซึ่งปัญหายาเสพติดที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในสาธารณรัฐโปรตุเกสในช่วงเวลาหลังจากมีการประกาศใช้

กฎหมาย Law30/2000-Decriminalisation ซึ่งถือเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่น่าสนใจของสาธารณรัฐโปรตุเกสในการแก้ปัญหายาเสพติดที่มีการนำมาปรับใช้ในหลายประเทศในสหภาพยุโรปรวมถึงในอีกหลายประเทศทั่วโลก (Moreira M.et al., 2011)

สำหรับคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีอำนาจในการกำหนดให้ผู้เสพยาเสพติดซึ่งเข้าสู่กระบวนการของการแก้ไขบำบัดรักษาจะต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้ผู้เสพยาเสพติดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเสพรวมถึงการเลิกเสพยาเสพติด มาตรการเหล่านี้ เช่น การห้ามเข้าไปในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งซึ่งอาจทำให้ผู้เสพยาเสพติดเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การระบุห้ามยุ่งเกี่ยวกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคนที่อาจทำให้นำไปสู่การเสพยาเสพติด การรายงานตัวต่อหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลผู้ที่อยู่ในระหว่างช่วงการบำบัด การเพิกถอนใบอนุญาตพกพาอาวุธปืน การเพิกถอนใบอนุญาตในการประกอบกิจการ เป็นต้น มาตรการเหล่านี้เป็นเพียงมาตรการหนึ่งซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เสพยาเสพติดมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมุ่งเน้นการบำบัดผู้ป่วยที่เป็นผู้เสพยาเสพติดโดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน สุขภาพอนามัย สภาพร่างกายและจิตใจรวมถึงสิ่งแวดล้อมของบุคคลเหล่านั้น โดยไม่มีการบันทึกประวัติอาชญากรสำหรับผู้เสพยาเสพติดซึ่งมีปริมาณสารเสพติดในครอบครองในการเสพยาเสพติดไม่เกิน 10 วันและไม่มีลักษณะของการครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย ทั้งนี้ มาตรการเหล่านี้เป็นการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดซึ่งหลบเลี่ยงการมุ่งเน้นการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติดมาเป็นการบำบัดรักษาและให้โอกาสผู้เสพยาเสพติดมีโอกาสกลับคืนสู่สังคม (Szalavitz M., 2019)

แนวนโยบายการแก้ปัญหายาเสพติดของสาธารณรัฐโปรตุเกส ประกาศใช้กฎหมายต่าง ๆ ในปี 2001 เป็นจุดเด่นสำคัญสำหรับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในสาธารณรัฐโปรตุเกส โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมาย 30/2001 ซึ่งใช้บังคับกับยาเสพติดทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นยาเสพติดที่ส่งผลต่อร่างกายร้ายแรงหรือไม่ก็ตาม และใช้บังคับ รวมไปถึงยาเสพติดจำพวกกัญชา โคเคน ยาอีหรือแม้กระทั่งยาเสพติดที่มีอันตรายร้าย แรงอย่างเฮโรอีน ประเด็นสำคัญที่มีการแก้ไข คือการผ่อนปรนการครอบครองยาเสพติดของผู้เสพยาเสพติดให้สามารถครอบครองยาเสพติดได้ยาเสพติดนั้นมีปริมาณไม่เกินที่ใช้เสพโดยเฉลี่ยไม่เกิน 10 วันของผู้กระทำความผิด จึงมาเทียบกับกฎหมายโดยทั่วไปในประเทศอื่น ผู้เสพยาเสพติดแม้จะมีไว้ครอบครองเพื่อการเสพในปริมาณไม่มากนัก ก็ถือว่ามีความรับผิดทางอาญาเกิดขึ้นแล้ว หรือในบางประเทศกฎหมายอนุญาตให้มีการครอบครองได้บ้างแต่มีปริมาณไม่สูงนัก เหตุผลหลักสำหรับการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ในการเอาผิดกับผู้ครอบครองยาเสพติดไว้เพื่อเสพ คือ การถือว่าผู้เสพยาเสพติดถือ

เป็นผู้ป่วย กฎหมายฉบับนี้เป็นที่สนใจในระดับสากลในแง่ของการเปลี่ยนแปลงนโยบายการเอาผิดกับผู้เสพยาเสพติด เพราะเป็นการกำหนดให้การเสพ การซื้อ และการมีไว้ในครอบครองถ้าหากเป็นการกระทำเพื่อใช้เป็นการส่วนตัว ไม่ได้มีลักษณะของการมีไว้เพื่อจำหน่ายและมีไว้ในปริมาณที่ไม่สูงมากนัก ยังไม่ถือว่ามีความรับผิดทางอาญา (วศิน สุวรรณรัตน์, 2561)

การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดดังกล่าว เป็นการจัดแบ่งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งคือผู้ซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยมีความประสงค์ในทางการค้าซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคนในสังคมอันเกิดจากปัญหายาเสพติด อีกกลุ่มหนึ่งคือผู้เสพยาเสพติดในปริมาณที่ไม่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนดซึ่งถูกมองว่าเป็นเพียงผู้ป่วยที่ต้องการการบำบัดรักษา การแบ่งกลุ่มคนดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดออกเป็น 2 กลุ่มส่งผลให้กระบวนการในการจัดสรรทรัพยากรที่จะนำมาใช้แก้ปัญหายาเสพติดมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมุ่งเน้นที่จะเอาผิดกับคนกลุ่มแรกซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดด้วยเหตุผลทางการค้าไม่ใช่แค่เพียงมีไว้เสพเท่านั้น หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ สาธารณรัฐโปรตุเกสได้อนุญาตให้การมียาเสพติดไว้ในครอบครองถือว่าเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย

นอกจากนี้กฎหมายยาเสพติดของสาธารณรัฐโปรตุเกสมีสิ่งที่น่าสนใจในแง่ของการแก้ไขปัญหายาเสพติดสำหรับผู้ครอบครองยาเสพติดไม่เกินปริมาณที่กฎหมายกำหนดผ่านคณะกรรมการซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการแก้ไขปัญหาสำหรับผู้เสพยาเสพติด โดยกฎหมายได้กำหนดโครงสร้างของคณะกรรมการที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาให้กับผู้เสพยาเสพติดผ่านกลุ่มบุคคล 3 ฝ่าย คือ นักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมีหน้าที่เฉพาะในด้านการวิเคราะห์สภาพปัญหาเกี่ยวกับผู้เสพ บุคลากรทางการแพทย์ซึ่งมีหน้าที่เฉพาะในการวิเคราะห์ปัญหาทางด้านร่างกายและสุขภาพของ ผู้เสพ และรวมไปถึงนักกฎหมายซึ่งทำหน้าที่เฉพาะด้านเกี่ยวข้องกับการปรับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาสำหรับผู้เสพยาเสพติด กลุ่มบุคคลทั้ง 3 ฝ่ายดังกล่าวจะทำหน้าที่ร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เสพยาเสพติด ทั้งในส่วนของการเยียวยารักษาและส่วนของการควบคุมไม่ให้ผู้เสพยาเสพติดกระทำความผิดซ้ำซ้อน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เสพยาเสพติดไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกในอนาคต และเป็นการให้โอกาสผู้เสพยาเสพติดให้สามารถกลับคืนสู่สังคมและไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข ซึ่งสังเกตได้ว่าแนวนโยบายดังกล่าวเป็นการปรับเปลี่ยนแนวความคิดที่ต้องการมุ่งลงโทษผู้เสพยาเสพติดมาเป็นให้โอกาสผู้เสพยาเสพติดให้สามารถกับคืนสู่สังคมได้ หากรัฐบาลโปรตุเกสยังใช้แนวความคิดในการมุ่งลงโทษผู้กระทำความผิดในส่วนของการเสพยาเสพติด ผลที่ตาม มาคือ

การมีผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการเสพยาเสพติด อยู่ในคุกจำนวนมากและไม่สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืน กฎหมายฉบับใหม่ของสาธารณรัฐโปรตุเกสดังกล่าวช่วยลดปัญหายาเสพติดซึ่งเกิดขึ้นในสาธารณรัฐโปรตุเกสได้พอสมควร79F (Hollersen W. Portugal, 2013)

นอกจากนี้สาธารณรัฐโปรตุเกสยังได้มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ต่อต้านยาเสพติดแห่งชาติ (National Strategy for the Fight against Drugs) ซึ่งเป็นอีกจุดเปลี่ยนที่สำคัญของสาธารณรัฐโปรตุเกสเกี่ยวกับนโยบายในการแก้ไขปัญหายาเสพติดการนโยบายหลัก 8 ประการ และกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจนไว้จำนวน 13 ประการ เช่น การปรับปรุงกฎหมายเพื่อลดทอนความเป็นอาชญากรรมของการเสพยาเสพติด การออกกฎหมายที่เข้มงวดต่อการจำหน่ายยาเสพติด การบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดและให้โอกาสคืนกลับสู่สังคม และที่สำคัญคือการเพิ่มงบประมาณที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งจะเห็นได้ว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติดของสาธารณรัฐโปรตุเกสไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะเพียงการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้เสพยาเสพติดแต่ยังรวมไปถึงการแก้ไขบริบทอื่นที่ช่วยในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางการกำหนดยุทธศาสตร์แห่งชาติเพื่อบรรเทาปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในสาธารณรัฐโปรตุเกส แต่สิ่งสำคัญนอกเหนือจากการแก้ไขกฎหมายและการกำหนดยุทธศาสตร์ดังกล่าวคงหนีไม่พ้นการบังคับใช้กฎหมายและการมุ่งเน้นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจังประกอบด้วยจึงทำให้ปัญหายาเสพติดในสาธารณรัฐโปรตุเกสมีแนวโน้มดีขึ้นตามลำดับ (Hawkes N., 2011)

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับนโยบายยาเสพติดของสาธารณรัฐโปรตุเกส คือการนำการบำบัดผู้เสพยาเสพติดโดยใช้ยาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เมทาโดนมาเป็นส่วนในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด ควบคู่ไปกับการบำบัดผู้เสพยาเสพติดโดยไม่ใช้ยา การถอนยา รวมถึงวิธีการอื่นที่สามารถช่วยให้ผู้เสพยาเสพติดสามารถเลิกเสพยาได้ก็ถูกนำมาใช้อย่างหลากหลาย ไม่ว่าผู้เสพยาเสพติดนั้นจะเป็นผู้ที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำหรือเป็นผู้เสพยาเสพติดซึ่งรัฐกำหนดให้มีการบำบัดอาการติดยาเสพติดก็ตาม นอกจากนี้ยังมีการช่วยเหลือผู้เสพยาเสพติดโดยการจัดตั้งศูนย์บำบัดและสถานพักพิงเพื่อผู้เสพยาเสพติด การจัดโครงการต่างๆเพื่อดูแลผู้เสพยาเสพติดรวมไปถึงการฝึกงานหรือสอนอาชีพให้กับผู้เสพยาเสพติดที่อยู่ในระหว่างการบำบัด หรือแม้กระทั่งสนับสนุนด้านการเงินให้กับนายจ้างเพื่อรับผู้ที่ติดยาเข้าทำงาน ความพยายามที่รัฐบาลโปรตุเกสทำผ่านกฎหมายและนโยบายยุทธศาสตร์เกี่ยวกับยาเสพติดบ่งชี้ได้ชัดเจนว่ารัฐบาลมุ่งเน้นในการนำผู้เสพยาเสพติดกลับคืนสู่สังคม

สาธารณรัฐโปรตุเกสมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กับการค้าและการเสพยาเสพติดที่สำคัญอยู่ 2 ฉบับ คือ กฎหมายว่าด้วยการต่อต้านยาเสพติด หรือ Anti Drug Law และกฎหมายว่าด้วยการลดทอนความเป็นอาชญากรรมในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือ Law 30/2000 โดยกฎหมายทั้ง 2 ฉบับเป็นการบัญญัติขึ้นมาให้ทำงานควบคู่กันระหว่างการควบคุมไม่ให้มีการกระทำความผิดทางอาญาเกี่ยวกับยาเสพติดและการลดทอนการกระทำความผิดทางอาญาในฐานะผู้เสพยาเสพติดซึ่งมียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อเสพในปริมาณที่กฎหมายกำหนด โดยยาเสพติดซึ่งกฎหมายอนุญาตให้ครอบครองเพื่อเสพได้ในปริมาณที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ เฮโรอีน LSD กัญชา และยาอี อย่างไรก็ตามแม้การครอบครองเพื่อการเสพในปริมาณที่กฎหมายกำหนดจะไม่มีความ ผิดในทางอาญา แต่ผู้เสพมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้เชี่ยวชาญและเจ้า หน้าที่รัฐซึ่งมีหน้าที่ในการควบคุมดูแลผู้เสพ และหากในกรณีที่มีความจำเป็นเจ้าหน้าที่สามารถสั่งให้ผู้เสพเข้าสู่กระบวนการการบำบัดยาเสพติดได้ ส่วนผู้ที่ถูกจับในข้อหามียาเสพติดเกินปริมาณที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ เกินกว่าปริมาณเฉลี่ยที่ใช้ในการเสพเกินกว่า 10 วัน หากมีปริมาณไม่มากนักและไม่มีพยานหลักฐานบ่งชี้ว่าเป็นการมียาเสพติดไว้เพื่อจำหน่าย กฎหมายยาเสพติดของสาธารณรัฐโปรตุเกสมีแนวนโยบายผ่อนปรนแก่บุคคลผู้กระทำความผิดดังกล่าว โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยนักกฎหมาย แพทย์ และนักสังคมสงเคราะห์ทำหน้าที่ในการพิจารณาว่าบุคคลนั้นควรเข้ารับการบำบัดกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องแทนการต้องรับโทษในความรับผิดทางอาญาฐานมียาเสพติดไว้เกินกว่าที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการในการดำเนินคดีอาญาข้อหามียาเสพติดไว้เพื่อเสพของสาธารณรัฐโปรตุเกสมีแนวโน้มใช้บังคับแบบผ่อนปรนและมุ่งเน้นการบำบัดรักษาผู้เสพให้หลุดพ้นจากการติดยาเสพติดมากกว่ามุ่งเน้นการดำเนินคดีอาญา (Hawkes N., 2011)

สาธารณรัฐโปรตุเกสมีความเห็นว่าปัญหาการเสพยาเสพติดเป็นปัญหาพื้นฐานด้านสาธารณสุขซึ่งต้องมีการเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาในหลากหลายรูปแบบจึงจะนำไปสู่การลดการใช้ยาเสพติดลงได้ สาธารณรัฐโปรตุเกสเป็นประเทศแรกในทวีปยุโรปชั้นนำมาตรการการลดทอนความเป็นอาชญากรรมมาใช้กับผู้เสพยาเสพติดอ่านการบัญญัติกฎหมาย Law 30/2000 โดยมีสาระสำคัญที่เป็นการลดทอนความเป็นอาชญากรรมของการเสพยาเสพติด คือ ผู้เสพยาเสพติดที่ครอบครองยาเสพติดเพื่อใช้ในส่วนบุคคลในปริมาณไม่เกินอัตราเฉลี่ยของการใช้ยาเสพติดในสิบวันของบุคคลดังนั้นให้ถือว่าไม่มีความผิดทางอาญาแต่ต้องรับผิดด้านปกครอง (Administrative Offense) ซึ่งกฎหมายดังกล่าวนี้ใช้บังคับกับยาเสพติด

ทุกประเภทในสาธารณรัฐโปรตุเกส และหากบุคคลใดเป็นผู้ครอบครองสารเสพติดจำพวกฝิ่น กัญชา มอร์ฟีน เมทาโดน โคเคนและแอมเฟตามีนมีโทษปรับควบคู่ไปกับมาตรการทางปกครอง (Hughes C.E., 2006)

กฎหมายการลดทอนความผิดอาชญากรรมของสาธารณรัฐโปรตุเกสใช้บังคับกับยาเสพติดทุกชนิดและยังรวมไปถึงสารกระตุ้นประสาท และได้มีการให้คำนิยามของคำว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ ไว้ในมาตรา 2(2) โดยกำหนดปริมาณการมีไว้ในครอบครองเพื่อเสพซึ่งไม่ถือเป็นการกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งถ้าหากผู้เสพยาเสพติดครอบครองยาเสพติดไว้เพื่อเสพในปริมาณเฉลี่ยสำหรับเสพของแต่ละบุคคลไม่เกิน 10 วัน และไม่มีลักษณะเป็นการครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย การกระทำจะไม่มีความรับผิดทางอาญาแต่อาจต้องรับผิดในรูปของมาตรการทางปกครองและอยู่ภายใต้การควบคุม ดูแลของหน่วยงานรัฐบาลซึ่งมีหน้าที่ในการควบคุมดูแลผู้เสพยาเสพติด รวมไปถึงการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติด โดยบทบัญญัติมาตรา 2 นี้ใช้บังคับครอบคลุมไปถึงยาเสพติดเกือบทุกชนิด ซึ่งเป็นมาตรการสำคัญในการลดทอนความเป็นอาชญากรรมของผู้เสพยาเสพติดในสาธารณรัฐโปรตุเกส รูปแบบในการลงโทษผู้เสพยาเสพติดซึ่งมียาเสพติดไว้เสพไม่เกินปริมาณที่กฎหมายกำหนดจะเป็นมาตรการทางปกครองซึ่งถูกกำหนดโดยคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การกำหนดโทษดังกล่าวจะพิจารณาจากลักษณะของการกระทำความผิด ชนิดของยาเสพติด สถานที่ในการเสพยาเสพติด หรือเป็นบุคคลที่เสพยาเสพติดที่มีอาการติดสารเสพติดหรือไม่ นอกจากนี้รูปแบบในการลงโทษมีความหลากหลายแต่ไม่ใช่โทษทางอาญาที่ทำให้ผู้เสพยาเสพติดติดคุก และบทบัญญัติมาตรา 11 ได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประจำท้องถิ่นในการระงับการลงโทษได้หากปรากฏว่าบุคคลผู้นั้นเข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดแต่ต้องเข้ารับการรักษาอาการติดยาเสพติด ซึ่งเป็นการกำหนดให้ผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนบำบัดรักษาด้วยความสมัครใจ ซึ่งจะส่ง ผลให้กระบวนการในการบำบัดรักษามีประสิทธิภาพมากขึ้นและผู้ติดยาเสพติดมีโอกาสหันมาเสพยาเสพติดซ้ำอีกครั้งน้อยลง (De Andrade P.V. and Carapinha L., 2010)

สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการปฏิบัติตามนโยบายลดทอนความเป็นอาชญากรรมของสาธารณรัฐโปรตุเกส คือ คณะกรรมาธิการป้องกันและแก้ไขการติดยาเสพติด (Commission for Dissuasion of Drug Addiction - CDT) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ประกอบไปด้วยนักกฎหมาย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เพื่อทำหน้าที่ในการกำหนดมาตรการที่จะบังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติดในแต่ละราย ซึ่งสาระสำคัญที่สุดในการดำเนินการกับผู้เสพยาเสพ

ติด คือ หากผู้เสพยาเสพติดสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติด จะต้องไม่ดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ติดยาเสพติดเหล่านั้น แต่จะต้องดำเนินการภายใต้ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจพบเห็นบุคคลใดเสพยาเสพติด เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องดำเนินการแจ้งให้คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการติดยาเสพติดทราบ และห้ามเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการจับกุมผู้เสพหรือผู้ครอบครองยาเสพติด

2. คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการติดยาเสพติดจะแจ้งไปยังผู้เสพยาเสพติดให้มารายงานตัวต่อคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการติดยาเสพติดภายในระยะเวลา 72 ชั่วโมง เพื่อจ่ายค่าปรับและเข้ารับการพิจารณาเพื่อเข้าสู่กระบวนการบำบัดอาการติดยาเสพติดต่อไป

3. คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการติดยาเสพติดจะพิจารณาผู้เสพยาเสพติดถึงองค์ประกอบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผู้เสพยาเสพติดเพื่อจะดำเนินการในการบำบัดผู้เสพยาเสพติดหรือกำหนดบทลงโทษทางสังคมแก่ผู้เสพยาเสพติดเหล่านั้น

ในกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการติดยาเสพติดพิจารณาแล้วมีความเห็นว่าผู้เสพยาเสพติดจึงต้องเข้าสู่กระบวนการบำบัดอาการติดยาเสพติด ผู้เสพยาเสพติดจะต้องเข้ารับการบำบัดและรายงานตัวต่อโรงพยาบาลและคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการติดยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการติดยาเสพติดอาจมีการกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมเพื่อจำกัดการเข้าถึงยาเสพติดของผู้เสพยาเสพติดได้ เช่น การกำหนดให้ผู้เสพยาเสพติดทำงานบริการสังคมและห่างไกลจากยาเสพติด การกำหนดพื้นที่ที่ผู้เสพยาเสพติดห้ามเข้าซึ่งพื้นที่เหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีความสุ่มเสี่ยงต่อการกลับไปเสพยาเสพติดได้ หรือในบางกรณีคณะกรรมการกำหนดให้ผู้เสพยาเสพติดจะต้องรับโทษเสียค่าปรับร่วมด้วยก็ได้ ซึ่งหากผู้เสพยาเสพติดปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการติดยาเสพติดแล้ว ผู้เสพยาเสพติดจะไม่ถูกดำ เนินคดีในทางอาญา แต่ถ้าปรากฏว่าผู้เสพยาเสพติดยังคงฝ่าฝืนหน้าที่ที่คณะกรรมการกำหนด คณะกรรมการอาจเปลี่ยนแปลงแผนการบำบัดได้ตามความเหมาะสมในภายหลังก็ได้ ในกรณีที่ผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดอย่างต่อเนื่องด้วยความสมัครใจคณะกรรมการอาจจะระงับการลงโทษในทางปกครอง ส่งตัวผู้เสพยาเสพติดไปให้ทีมสหวิชาชีพเพื่อติดตามผลการบำบัดรักษา หากผู้เสพยาเสพติดสามารถเลิกการเสพยาเสพติดได้จะถือว่าการดำเนินการทางปกครองสิ้นสุดลงเช่นเดียวกัน (Allen, L., Trace, M. and Klein, A., 2004)

หลังจากสาธารณรัฐโปรตุเกสประกาศใช้กฎหมายลดทอนความเป็นอาชญากรรมของยาเสพติดในช่วงระยะเวลา 10 ปี พบว่าปริมาณการเสพยาเสพติดของวัยรุ่นมีปริมาณลดลง

และมีผู้สมัครใจเข้ารับการบำบัดอาการติดยาเสพติดเพิ่มมากขึ้นถึง 2 เท่าตัว ในทางตรงกันข้าม การบังคับบำบัดยาเสพติดก็มีปริมาณลดลง อัตราการตายของผู้เสพยาเสพติดประเภทเฮโรอีนมีปริมาณลดลงรวมไปถึงอัตราการตายจากการติดเชื้อเหตุเนื่องจากการใช้เข็มฉีดยาในการเสพยาเสพติดร่วมกันก็มีปริมาณลดลงเช่นเดียวกัน (Stevens A., 2012) 85F

สาธารณรัฐโปรตุเกสแม้จะไม่มีการผลิตหรือปลูกพืชเสพติดในประเทศ แต่สาธารณรัฐโปรตุเกสกลับเป็นช่องทางลักลอบนำเข้ายาเสพติดประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางบก ทางอากาศ และทางเรือ โดยเฉพาะประเทศบราซิลที่เคยเป็นอาณานิคมของสาธารณรัฐโปรตุเกสมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดขั้นรุนแรง ติดอันดับต้น ๆ ของโลก ทำให้ยาเสพติดหลั่งไหลเข้าสู่สาธารณรัฐโปรตุเกสอย่างมาก ส่งผลให้ประชาชน ชาวโปรตุเกสประสบปัญหาการเสพยาเสพติดมากขึ้น (ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ, 2548)

สาธารณรัฐโปรตุเกส เป็นประเทศแรกในกลุ่มประเทศยุโรปที่กำหนดนโยบาย Decriminalization และ Harm Reduction นับแต่ ค.ศ. 2001 แต่เฉพาะลักษณะเพื่อเสพส่วนตน (Personal Use) เท่านั้น ไม่รวมถึงการผลิต การลักลอบจำหน่าย หรือการมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายแต่ประการใด เนื่องจากการกระทำดังกล่าวยังคงเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาที่อัตราโทษสูงเช่นเดิม การกำหนดนโยบายDecriminalization ครอบคลุมถึงการซื้อ การครอบครอง การเสพ สำหรับยาเสพติดทุกประเภท เพื่อเสพส่วนตัว (Personal Use) กำหนดเงื่อนไขสำคัญไว้เกี่ยวกับปริมาณการครอบครองยาเสพติดเพื่อเสพต้องไม่เกิน 10 วัน หรือมีกัญชาไม่เกิน 2.5 กรัม หรือมีเฮโรอีนหรือโคเคน ไม่เกิน 1 กรัม จะไม่ถูกดำเนินคดีอาญาแบบทั่วไป ไม่มีประวัติการต้องโทษด้วย ซึ่งแตกต่างจากนโยบาย Depenalization ของประเทศยุโรปอื่น ๆซึ่งผู้เสพยังถือเป็นผู้กระทำผิดทางอาญา (Greenwald, Green, 2009)

สาธารณรัฐโปรตุเกสออกกฎหมายอย่างเป็นทางการอนุญาตให้ผู้เสพมีกัญชาไว้ ในครอบครองเพื่อตนเองได้ โดยมีแนวคิดว่า ยาเสพติดเป็นปัญหาของสังคม ส่วนรวมจึงนำระบบ Harm-Reduction program มาใช้อย่างจริงจัง โดย แจกจ่ายสาร methadone และเข็มฉีดยาสะอาดตาม needle-exchange programs ให้กับผู้เสพ โดยรัฐบาลโปรตุเกสได้ประกาศลดความเป็นโทษทางอาญากับกัญชาเป็นประเทศแรกในยุโรป นับแต่ปี ค.ศ. 2001 (United States Drug Enforcement Administration, 2018) สำหรับการมีไว้ เพื่อใช้เป็นการส่วนตัวเท่านั้น ไม่รวมถึงการจำหน่ายหรือผลิตยาเสพติด กลางปี ค.ศ. 2001 รัฐบาลประกาศบังคับใช้กฎหมาย Regulation Decree under the Law 30/2000 ให้มีผลบังคับใช้ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2001 ให้ยาเสพติดทุกประเภท ไม่ว่าจะเพื่อใช้ส่วนตนเป็นการครั้งคราว หรือ

เนื่องจากเพราะการติดยาเสพติดเรื้อรัง การมีแสวงหาเพื่อให้มีไว้ในครอบครอง เพื่อใช้ประโยชน์เฉพาะตนเองสำหรับยาเสพติดทุกประเภท จะไม่ถือเป็นความ ผิดทางอาญาอีกต่อไป (Greenwald, Green, 2009) และให้นำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการจัดการปัญหาดังกล่าวแทน

การดำเนินการตามโครงการ Decriminalization ได้รับการประเมินว่าน่าพึงพอใจมาก เพราะจำนวนผู้เสพยาต่ำกว่าผู้เสพยาในประเทศอื่นของยุโรปถึงสองในสาม อย่างไรก็ตาม ก่อนที่โครงการนี้จะเริ่มได้ จะต้องมีการปรับทัศนคติ ของเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย จากการดำเนินคดีเคร่งครัดมาเป็นการบำบัดภาคสมัครใจ ด้วยมาตรการทางปกครองซึ่งเป็นเรื่องยากลำบากเป็นอย่างยิ่ง 99 โครงการ Harm-Reduction program นี้ มีเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (Secretary of State of the Council of Ministers) เป็นประธานและดำเนินการโดยสถาบัน The Institute for Drugs and Drug Addiction โดยที่สถาบันนี้จะร่วมมือกับ The European Monitoring Center on Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) ในการทำให้ประชาคมยุโรปเข้าใจและดำเนินการตามโครงการนี้ ในขณะที่ รัฐมนตรีสาธารณสุข จะดำเนินการตามโครงการแจกจ่ายเข็มฉีดยาสะอาดให้กับผู้เสพ (The needle exchange or Needle and Syringe Program-NSPs program) รวมถึงการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา การแจกจ่ายยา methadone และการให้ยาลดพิษ (Detoxification programs) จากสารเสพติดโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้ป่วยนอกหรือผู้ป่วยในก็ตาม

จากรายงานของ Cato Institution (2009) พบว่า หลังจากโปรตุเกสประกาศใช้ Law 30/2000 การใช้เฮโรอีนในกลุ่มวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 16-18 ปี มีจำนวนลดลงถึงร้อยละ 1.8 จากร้อยละ 2.5 มีผู้สมัครใจเข้ารับการบำบัดการติดยาเสพติดเพิ่มขึ้นมากกว่า 2 เท่า ส่งผลให้มีงบประมาณเหลือจากระบบบังคับบำบัด นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมมาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด โดยมีจำนวนผู้ใช้เมทาโดน และบูเพอนอร์ฟีน (buprenorphine) เป็นสารทดแทนยาเสพติดในช่วง การบำบัดรักษามากขึ้นเป็น 14,877 คน จาก 6,040 คน ทำให้อัตราการตายของผู้ใช้เฮโรอีนลดลง อีกทั้ง อัตราการตายอันเนื่องมาจากการติดเชื้อ HIV ในผู้ใช้ยาเสพติดลดลง แต่สิ่งที่พบนอกจากนั้น คือ เกิดมุมมองยาเสพติดเพื่อการท่องเที่ยว และกลุ่มเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยเฉพาะกัญชามีอายุ น้อยลงและใช้กัญชาเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับรายงานวิจัยเรื่อง “การลดทอนความเป็นอาชญากรรม ของยาเสพติดในสาธารณรัฐโปรตุเกส: ความท้าทายและข้อจำกัด” ของ Office of National Drug Control Policy United States (2010) พบว่าเมื่อสาธารณรัฐโปรตุเกสได้ประกาศใช้นโยบายการ ลดทอน

ความเป็นอาชญากรรมสำหรับผู้ครอบครองยาเสพติดทุกชนิดเพื่อเสพส่วนตัว ได้พิสูจน์ให้เห็นว่านโยบายดังกล่าวสามารถลดปริมาณการใช้ยาเสพติดแบบไม่รุนแรง (soft drugs) ลงได้ แต่ในปี ค.ศ. 2004-2006 การตายอันเนื่องมาจากการใช้ยาเสพติดมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งข้อจำกัดและการนำเสนอ ข้อมูลได้ส่งผลให้การลดทอนความเป็นอาชญากรรมของยาเสพติดในระหว่างปี ค.ศ.2001-2007 มีการใช้กัญชา โคเคน แอมเฟตามีน เอ็กซ์ตาซี และ LSD เพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มประชากร โปรตุเกสที่มีอายุระหว่าง 15-34 ปี

สรุป

จากการที่สาธารณรัฐโปรตุเกสได้ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหายาเสพติดโดยแนวทางการลดทอนความเป็นอาญาต่อผู้เสพนั้น ทำให้สามารถแก้หรือควบคุมปัญหายาเสพติดได้อย่างดี จนเป็นโมเดลในการแก้ปัญหายาเสพติดที่หลายประเทศนำไปใช้เป็นแบบอย่างนั้น รายงานสถานการณ์ยาเสพติดและการกระทำผิดกฎหมายยาเสพติด ที่สาธารณรัฐโปรตุเกสรายงานต่อ European Monitoring Center for Drug and Drug Addiction หรือ EMCDDA เพื่อเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพิจารณาแนวโน้ม หรือการประเมินและการกำหนดทิศทางหรือนโยบายในการแก้ปัญหายาเสพติดซึ่งเป็นความรับผิดชอบร่วมกันในสหภาพยุโรป โดยจาก World Drug Report 2018 สถานการณ์ยาเสพติดของประเทศสาธารณรัฐโปรตุเกส (European Monitoring Center for Drug and Drug Addiction, 2018) จากรายงาน Portugal Drug Report 2018 ข้อมูลสถิติการเฝ้าติดตามปัญหายาเสพติดที่รายงานต่อ European Monitoring Center for Drug and Drug Addiction หรือ EMCDDA ซึ่งเป็นสถิติการใช้สารเสพติดชนิดต่าง ๆ การติดเชื้อ HIV การต้องโทษ และ การเสียชีวิตจากการใช้ยาเสพติด รวมถึงสถิติการต้องโทษ การเข้าบำบัดฟื้นฟู และการลดอันตรายจากการใช้ยา (Harm reduction) โดยการแจกเข็มฉีดยา เทียบกับประชากรที่มีอายุ 15-64 ปี ประเทศสาธารณรัฐโปรตุเกสมีประชากรที่มีอายุในช่วง 15-64 ปี จำนวน 6,739,674 คน มีคดีการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดจำนวน 17,073 คดี โดยจัดเป็นเป็นคดีเกี่ยวกับ กัญชา (เรซิน) โคเคน เฮโรอีน พืชกัญชา และ MDMA (3,4 methylenedioxy methamphetamine หรือ ยาอี) ตามลำดับ โดยการพิจารณาจากปริมาณยาเสพติดที่จับได้ จากสถิติผู้ใช้ยาเสพติดในปี 2016 พบว่ามีเยาวชนที่ใช้ยาเสพติดในช่วงอายุ 15-34 ปี ที่ใช้กัญชา 8% เมทแอมเฟตามีน 0% และ โคเคน 0.3% และจากสถิติของการติดตามการใช้ยาเสพติดในช่วงปี ค.ศ. 2008-

2016 พบว่ามีค่าเฉลี่ยของผู้มีภาวะเสี่ยงสูงจากการใช้ฝิ่น (สาร Opioid) จำนวน 33,290 คน และจากสถิติผู้เข้าบำบัดรักษามีสถิติ ผู้เข้าบำบัดรักษาจากการใช้ยาเสพติดชนิดต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละดังนี้ กัญชา ร้อยละ 39 แอมเฟตามีน ร้อยละ 0 โคเคน ร้อยละ 13 เฮโรอีน ร้อยละ 42 และ ยาเสพติดชนิดอื่น ๆ อีก ร้อยละ 6 โดยมีผู้เข้าบำบัดรักษาตามโปรแกรมการให้สารชนิดอื่นแทนสาร Opioid จากฝิ่น จำนวน 16,368 คน สำหรับนโยบายการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดได้มีการแจกเข็มฉีดยาตามโครงการ Harm reduction จำนวน 1,350,258 อัน ซึ่งส่งผลให้มีการติดเชื้อ HIV ลดลงอย่างมาก ในปี 2008-2016 โดยลดลงจากในปี 2008 จำนวน 500 คน เหลือ 30 คน ในปี 2016 สำหรับอัตราการเสียชีวิตจากการใช้ยาเสพติดมีการกระจายของอัตราการเสียชีวิตแบบขึ้น ๆ ลง ๆ อย่างไรก็ดีมีอัตราการเสียชีวิตลดลงอย่างมากเมื่อเทียบจาก ปี 2008 โดยเหลือเพียงร้อยละ 27 ในปี 2016

การกระทำความผิดต่อกฎหมายยาเสพติด (Drug law offences) ของประเทศสาธารณรัฐโปรตุเกส

ข้อมูลการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด (DLO) เป็นข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการติดตามอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและยังเป็นตัวชี้วัดของกิจกรรมหรือการดำเนินการการบังคับใช้กฎหมายและเป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของตลาดยา ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ที่ใช้ในการปรับปรุงนโยบายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดและเพื่อปรับปรุงกลยุทธ์การแก้ปัญหายาเสพติด โดยในปี 2016 ประมาณสองในสามของการกระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายยาเสพติดในโปรตุเกสเกี่ยวข้องกับการครอบครอง โดยส่วนใหญ่เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับกัญชา โคเคน และ เฮโรอีน ตามลำดับ โดยสถิติการใช้ และการซื้อขาย โดยในปี 2016 มีผู้กระทำผิด 17,690 คน เป็นคดีการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจำนวน 17,073 คดี โดยแบ่งเป็นคดีเกี่ยวกับการเสพ 10,765 คดี และคดีเกี่ยวกับการจำหน่าย 6,308 คดี

การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในสาธารณรัฐโปรตุเกสนั้น สาธารณรัฐโปรตุเกสมีแผนระดับชาติเพื่อลดพฤติกรรมการเสพติดและการพึ่งพายาเสพติดปี 2013-2020 โดยการให้บริการประชาชนในการบำบัดรักษาสำหรับผู้ใช้ยาเสพติด โดยตามกฎหมายให้เป็นภายใต้อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานสาธารณสุขในระดับภูมิภาค และยังมีกระทรวงสาธารณสุข องค์กรพัฒนาเอกชน และ ผู้ให้บริการการรักษาอื่น ๆ ที่สนใจและมีความสามารถในการดูแล บริการสาธารณะให้บริการฟรี ซึ่งผู้ใช้ยาเสพติดสามารถเข้าถึงได้กับทุกคน แนวโน้มการเข้าบำบัดในปี 2008 – 2016 ตามชนิดของยาเสพติด (วศิน สุวรรณรัตน์, 2561) โดยในปี 2008 - 2016 มีผู้

เข้ารับการบำบัดรักษาเนื่องจากการติดยาเสพติดชนิดต่าง ๆ เรียงลำดับจากมมากไปน้อย คือ ฝิ่น กัญชา โคเคน ยาเสพติดชนิดอื่น ๆ ในขณะที่ แอมเฟตามีน มีสถิติเป็นร้อยละเกือบ 0 โดยกัญชามีแนวโน้มสูงขึ้น ฝิ่นมีแนวโน้มลดลง ส่วนโคเคน และยาเสพติดชนิดอื่น ๆ มีค่าค่อนข้างคงที่ โดยสถิติของผู้เข้าบำบัดรักษา และผู้เข้าบำบัดรักษาเป็นครั้งแรกของผู้เสพยาเสพติดชนิดต่าง ๆ ในปี 2016 โดยมีผู้เข้าบำบัดจากการเสพกัญชาจำนวน 1,066 คน เป็นผู้เข้าบำบัดครั้งแรกจำนวน 925 คน ผู้เข้าบำบัดจากการเสพเฮโรอีนจำนวน 1,157 คน เป็นผู้เข้าบำบัดครั้งแรกจำนวน 435 คน ผู้เข้าบำบัดจากการโคเคอีนจำนวน 366 คน เป็นผู้เข้าบำบัดครั้งแรกจำนวน 272 คน และผู้เข้าบำบัดจากการเสพแอมเฟตามีน 5 คน โดยเป็นผู้เข้าบำบัดครั้งแรกจำนวน 5 คน

เอกสารอ้างอิง

วศิน สุวรรณรัตน์. (2561). มาตรการลดทอนความผิดทางอาญาของผู้เสพยาเสพติด. ใน ดุษฎีนิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ. (2548). ผลการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545. กรุงเทพมหานคร: กรมคุมประพฤติ.

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. (2556). การศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพมหานคร: สำนักกิจการในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม.

Allen, L., Trace, M. and Klein, A. (2004). Decriminalization of drugs in Portugal: A current overview. Retrieved from Drug Scope/The Beckley Foundation: https://www.researchgate.net/publication/238070854_The_Effects_of_Decriminalization_of_Drug_Use_in_Portugal

De Andrade P.V. and Carapinha L. (2010). Drug decriminalisation in Portugal. London: BMJ.

European Monitoring Center for Drug and Drug Addiction. (2018). Portugal Drug Report 2018. Retrieved from http://www.emcdda.europa.eu/countries/drug-reports/2018/portugal_en

Greenwald, Green. (2009). Drug Decriminalization in Portugal: Lessons for Crating Fair and Successful Drug Policies. USA: CATO Institute.

Hawkes N. (2011). Highs and lows of drug decriminalisation. London: BMJ.

Hollersen W. Portugal. (2013). 12 Years after Decriminalizing Drugs. Retrieved from Spiegel Online: https://www.transcend.org/tms/2013/04/this-is-working-portugal-12-years-after-decriminalizing-drugs

Hughes C.E. (2006). Overcoming obstacles to reform: Making and shaping drug policy in contemporary Portugal and Australia. Retrieved from https://minerva-access.unimelb.edu.au/handle/11343/39229

Laqueur H. (2015). Uses and abuses of drug decriminalization in Portugal. Law & Social Inquiry, 40(3), 746-781.

Moreira M.et al. (2011). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Drug policy profile: Portugal Lisbon, 1999-2004.

Stevens A. (2012). Portuguese drug policy shows that decriminalization can work, but only alongside improvements in health and social policies. Retrieved from European Politics and Policy at LSE: https://eprints.lse.ac.uk/49453/

Szalavitz M. (2019). Drugs in Portugal: Did Decriminalization Work. Retrieved from Time Magazine: https://norml.org/blog/tag/szalavitz

United States Drug Enforcement Administration. (2018). DEA Online. Retrieved from http://www.justice.gov/dea/ongoing/portugal.html

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารกฎหมายและสังคมรังสิต

วารสารกฎหมายและสังคมรังสิตเป็นวารสารวิชาการของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าทางด้านกฎหมายและสังคมและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา เพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยและงานวิชาการในมหาวิทยาลัยรังสิต และจากสถาบันและภายนอก รวมทั้งนักวิชาการและผู้สนใจ โดยเน้นสาขานิติศาสตร์ และสาขาสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน บทความที่เสนอจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อพิมพ์ลงในวารสารอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะระบบการอ้างอิงและรูปแบบการนำเสนอ

ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มาให้ถูกต้อง กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน – ธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารกฎหมายและสังคมรังสิต

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับกฎหมาย สังคมศาสตร์ สังคมศาสตร์ทั่วไป

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 9 - 15 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK เท่านั้น ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตารางต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่น**ตาราง 1** หรือ **Table 1** และ **รูป 1** หรือ **Figure 1** รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน และ Email.

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ประมาณ 300-350 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น(ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุปมีความกะทัดรัด และสั้น

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิดและระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

3) ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเชิงอรรถเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)

2) บทนำ (Introduction)

3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4) สรุป (Conclusion)

5) เอกสารอ้างอิง (Reference)การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเตอร์เน็ตทั้งนี้ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้อง ของ

การอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซร้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธานี วรภัทร์, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (ธานี วรภัทร์ และอิงครัต ดลเจิม, 2561)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธานี วรภัทร์ และคณะ, 2563)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ธานี วรภัทร์. (2558). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์/: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุริยา คงคาไหว. (2560). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวิตร ว่องวีระ. ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม**. (**หน้า112). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ธานี วรภัทร์. (2563).มาตรการทางกฎหมายในการลดอันตรายจากการใช้กัญชาทางการแพทย์. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 5(2), 35-49.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ : ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิท อาจพันธ์. (2560). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (2010). Sciencefiction. In The encyclopaedia America, (Vol. 24, pp.390-392). Danbury, CT: GrolierPress.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2560). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์/ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์

ตัวอย่าง :

ธานี วรภัทร์. (2552). กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย:การบังคับโทษจำคุก. ใน ดุษฎีนิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ธานี วรภัทร์. (2564). ห้องบริโภคยาเสพติด. ใน รายงานการวิจัย. กองพัฒนานวัตกรรมการยุติธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

คณิต ณ นคร. (31 ต.ค. 2560). กระบวนการยุติธรรมกับระบบทุนนิยม. (ธานี วรภัทร์, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1 (6 เมษายน 2560).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระบทสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจนุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานา.

ธานี วรภัทร์ และอิงครัต ดลเจิม. (2562). กระบวนการยุติธรรมกับระบบทุนนิยม. ใน รายงานการวิจัย. สำนักพระดำริในพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา.

พระสุดรักษ์ วิสุทฺโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13.

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 21 ก หน้า 1 (18 กุมภาพันธ์ 2560).

วิชา มหาคุณ. (2549). การใช้เหตุผลทางกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณาการ.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. Pediatr Nurs, 22(2), 334-337.

Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Sandel, Michael J. (2010). Justice. U.S.A.:Penguin Books.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารกฎหมายและสังคมรังสิต ได้ที่ www.rsu.ac.th/law เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : RJLS@rsu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารกฎหมายและสังคมรังสิต

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 15 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลิ้งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารกฎหมายและสังคมรังสิต

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

ระเบียบวิธีวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กะทัดรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ ร่วมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)